

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยันต์ไทย ศึกษาจากบุคคลผู้มีความรู้เรื่องยันต์ทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสด้วยวิธีการสัมภาษณ์ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับยันต์ด้วยวิธีการสังเกต และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อเรื่องยันต์ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละข้อดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ ๑ ไว้ว่าเพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และรูปแบบของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมไทย โดยมีผลการวิจัยทั้งที่ได้จากเอกสารการสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของยันต์

ผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า ยันต์ หมายถึง การย่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ ให้สั้นลงเพื่อสะดวกในการจดจำและนำไปใช้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของยันต์ไทยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์ได้นำมาย่อให้สั้นลงและสื่อผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบของยันต์ คือ ลายเส้น รูปทรง ภาพ อักษร ตัวเลข คาถาที่ใช้ลงหรือเสกยันต์ และชื่อของยันต์ตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน ซึ่งมีทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันโดยเขียนหรือจารลงบนแผ่นผ้า ไม้ โลหะ ศิลา และวัตถุอื่น ๆ รวมถึงการสักลงบนร่างกายของผู้ศรัทธา นอกจากนี้ สัญลักษณ์ของยันต์ไทยยังสื่อถึงคติความเชื่ออื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ไสยศาสตร์ และความเชื่อบางเรื่องของสังคมไทยอีกด้วย

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นตรงกันและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากจากเอกสารในประเด็นที่ว่า ยันต์คือวิชาที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาอาคมที่โบราณจารย์ได้สร้างขึ้นและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ แต่โบราณจารย์ได้นำมาหลักการในพุทธศาสนามาผนวกเข้าในยันต์ และถือว่ายันต์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นการทำสิ่งที่ไม่มีชีวิตให้มีชีวิตด้วยการลงพุทธคุณต่าง ๆ แล้วเสกด้วยคาถาอาการ ๓๒ ให้เกิดเป็นชีวิตใหม่ ซึ่งผู้ที่จะทำยันต์ต้องผ่านการฝึกฝนจิตมาเป็นอย่างดี

๒. พัฒนาการของยันต์ไทย

ผลการวิจัยพบว่า ยันต์ไทยไม่ใช่ความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย เนื่องจากบรรพบุรุษของคนไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิล้วนนับถือผีมาก่อนที่ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูและศาสนาพุทธจะเข้ามา (สุจิตต์ วงษ์เทศ. ๒๕๕๐ : ๑๔) แต่ยันต์เป็นความเชื่อที่มีรากฐานมาจากคัมภีร์อถรรพเวทที่ว่าด้วยไสยศาสตร์ในศาสนาพราหมณ์และผสมผสานอยู่ในศาสนาพุทธแบบมंत्रยานที่แผ่เข้ามาสู่สังคมไทยในราว พ.ศ. ๑๕๐๐ ผ่านมาทางประเทศกัมพูชา (พระมหามนตรี วรุลโก (ป้อมสุข). ๒๕๕๒ : ๓๔) ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเสรี อาจสาคร (๒ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ยันต์ไทยเกิดขึ้นพร้อมกับนิกายมंत्रยานที่เข้ามาสู่ประเทศไทยในราว พ.ศ. ๑๕๐๐ เช่นกัน

หลักฐานที่ยืนยันได้อีกแห่งหนึ่งคือระบบเลขยันต์สายวัดเข้าอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดชุมพรที่เวทย์ วรวิทย์. (ม.ป.ป. : ๓-๖๓) กล่าวว่า เป็นวิชาความรู้ทางด้านไสยศาสตร์ที่สืบทอดมาจากพราหมณ์ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ และสืบทอดและแพร่หลายตั้งแต่ในสมัยศรีวิชัยจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ในพระไตรปิฎกยังกล่าวถึงวิชาที่เกี่ยวกับยันต์ที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเวทมนต์คาถา (ไสยศาสตร์) ของคนในชมพูทวีปไว้ภายใต้คำว่า “เดรัจฉานวิชา” หมายถึงวิชาที่ขัดขวางการพัฒนาตนสู่ความหลุดพ้น เช่น การทำนายทายทัก พิธีการบูชาไฟ หมออดูลักษณะการปลูกเสก หมอผี การลงอาคม เลขยันต์ หมองู หมอยา เป็นต้น^๑ และมีบทบัญญัติห้ามการเรียนวิชาเหล่านี้ไว้ในพระวินัยปิฎก จุฬารวค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๗/๒๘๗/๗๓) ว่า “ภิกษุไม่พึงเรียนไตร่จ্ঞานวิชา ภิกษุใดเรียนต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุไม่พึงสอนไตร่จ্ঞานคาถา ภิกษุใดสอน ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ”

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นถึงที่มาของยันต์ไทยแตกต่างกัน กล่าวคือ พระราชพัฒนโสภณ (๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) และพระครูวินัยธร (หลุย) (๔, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) เห็นว่า ยันต์ไทยเป็นความเชื่อของขอมโบราณ ทั้งนี้เพราะอาจารย์ทั้ง ๒ ท่านตีความจากอักขระที่ลงและคาถาเสกยันต์ไทยที่ส่วนใหญ่ใช้อักษรขอม ส่วนพระประสิทธิ์-สุดคุณ (๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ให้ความเห็นว่า ยันต์ไทยน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับคนไทย ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามา ส่วนอาจารย์อีก ๒ ท่าน คือ อาจารย์เม้ง ชุนแผน (๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) และพระครูสิริธรรมรัต (หล้า) (๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ให้ความเห็นว่ายันต์ไทยมีมาตั้งแต่โบราณ แต่ไม่ทราบถึงช่วงเวลาเกิดที่แน่ชัด โดยให้เหตุผลว่า ประเทศเขมร ลาว พม่า และลังกาก็มีความเชื่อเรื่องยันต์เหมือนกัน

^๑ ดูรายละเอียดในทีมนิกาย สิลขันธวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๗/๑/๘)

อีกเรื่องหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงของพัฒนาการและรูปแบบของยันต์ไทยคือ อักษรปัลลวะที่คนไทยรับมาจากอินเดียผ่านทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ และพัฒนามาเป็นรูปอักษรขอมในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เรียกว่าอักษรขอมโบราณ และในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ก็ได้เกิดอักษรขอมรูปแบบใหม่ที่ใช้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการหลายท่าน เช่น สวัสดิ์ วิเศษวงษ์ (๒๕๒๔ : ๗๘) ได้ให้ความเห็นว่าอักษรขอมเป็นอักษรของไทยแบบหนึ่งที่ใช้จารึกหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ไม่ใช่เป็นอักษรของชาติขอมในอดีต

หลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการใช้อักษรทางศาสนามาใช้จารึกเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมไทย โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อทางศาสนามีปรากฏให้เห็นมาทุกสมัย เห็นได้จากคทา ये ธมฺมา... ที่จารึกไว้ตามโบราณวัตถุหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีการนำเอาอักขระที่ย่อมาจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธที่จารึกไว้ตามโบราณวัตถุที่ภูมิภาคของประเทศไทยในสมัยต่าง ๆ อีกจำนวนมาก เช่น จารึกแผ่นทองคำจารึกคทาหัวใจพระสูตร พบที่สุโขทัยจารึกด้วยอักษรขอมสุโขทัย ภาษาบาลี อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ว่า “ที (ม) ส อ (ขุ)” หัวใจธาตุกรณีนีว่า “จ (ภ) ก ส” หัวใจไตรสรณคมน์ว่า “พุทธสมิ” หัวใจเมตตสูตร “อุทฺธ อโธ” และหัวใจพระไตรปิฎกว่า “ม อ อ” เป็นต้น

การใช้อักษรย่อจารึกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาข้างต้นเหมือนกับวิธีการอักษรย่อในคัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะที่พระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ พระภิกษุชาวล้านนาแต่งขึ้นใน พ.ศ. ๒๐๗๘ ที่วัดมหาวนาราม เชียงใหม่ ซึ่งการใช้อักษรย่อนี้พบว่า ถูกนำมาใช้ในยันต์ไทยอย่างหลากหลายภายใต้ชื่อว่า หัวใจต่าง ๆ ซึ่งมีไม่ต่ำกว่า ๑๐๘ หัวใจ และหัวใจเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเรื่องอื่น ๆ ในพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์เม้ง ขุนแผน (๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ที่ว่าเดิมทียันต์ไทยยังไม่มีรูปทรง มีแต่อักขระ รูปทรงเกิดขึ้นในภายหลัง

ผลการวิจัยข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ยันต์ไทยมีพัฒนาการทั้งรูปแบบและความเชื่อตลอดมาตั้งแต่สมัยดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” หลักฐานที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้คือ ผ้ายันต์โบราณที่อัครเดช นาคบัลลังก์ (ม.ป.ป. : ออนไลน์) ได้สะสมไว้ ซึ่งผ้ายันต์ดังกล่าว จารึกคทา อักขระโบราณ และภาพของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนในสุวรรณภูมิที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนานนับ

ภาพที่ ๕ ผ้ายันต์โบราณในดินแดนสุวรรณภูมิ

แหล่งที่มา : <http://www.showwed.com/myprofile/mainblog.php?user=V-PetEz&juId=3195&jnId=4350> (๒ มีนาคม ๒๕๕๔)

พันปี (ภาพที่ ๕) และได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับและแพร่หลายมากที่สุด ในสมัยอยุธยา เนื่องจากมีการนำเอาไสยศาสตร์มาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะไสยศาสตร์ในราชสำนักที่พราหมณ์ ปุโรหิตและพระเถระผู้ใหญ่ที่มีความรู้เป็นผู้ประกอบพิธีให้การศึกษาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา ยันต์ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งของไสยศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้ในหลายมิติของความเชื่อ

หลังจากสมัยอยุธยา ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยก็ยังคงรูปแบบและพิธีกรรมแบบดั้งเดิม มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่เริ่มจะมีพัฒนาการด้านรูปแบบและประเภทของยันต์มากขึ้น และมาปรากฏเด่นชัดในปัจจุบัน เนื่องจากมีการคิดประดิษฐ์รูปแบบยันต์ขึ้นใหม่ตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน นอกจากนี้ยังมีการนำยันต์มาใช้ลงในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังอย่างหลากหลาย ทั้งรูปแบบและชนิดของวัตถุมงคลมากยิ่งขึ้น

๓. รูปแบบของยันต์ไทย

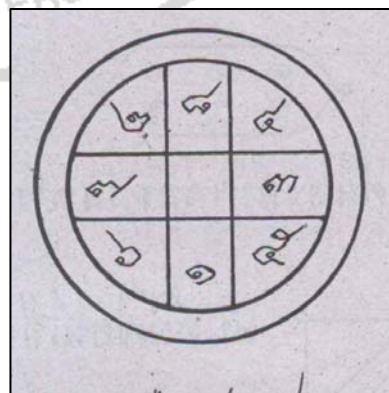
ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของยันต์ไทยจะมีความหลากหลายไปตามคติของอาจารย์ แต่ละท่านที่สืบทอดองค์ความรู้ด้านนี้มาจากบูรพาจารย์ของตน ซึ่งได้ศึกษาเรียนรู้มาจากโบราณจารย์อีกทอดหนึ่ง ตลอดจนกระทั่งมีการดัดแปลงเพิ่มเติมไปตามที่เห็นสมควรโดยสรุปแล้วรูปแบบของยันต์จัดได้ ๓ กลุ่ม คือ

๓.๑ จัดตามรูปทรงของยันต์ รูปทรงของยันต์ไทยที่ปรากฏจะมีหลายลักษณะ แต่ที่โบราณจารย์กล่าวถึงจะมีอยู่ ๓ แบบใหญ่ ๆ คือ

๓.๑.๑ ทรงกลม เรียกว่า ยันต์กลม หมายถึง ยันต์ที่มีรูปทรงกลม อาจจะมีรูปทรงกลมเพียงวงเดียวหรือซ้อนกันตั้งแต่ ๒ วงขึ้นไปก็ได้ ภายในจะมีเส้นแบ่งเป็นช่อง ๆ สำหรับลงอักขระยันต์เรียกว่า “กระดุกยันต์” เช่น ยันต์มงกุฎพระเจ้า (ภาพที่ ๖) ที่ใช้ลงในตะกรุดพิศสมร ซึ่งเชื่อกันว่ามีอำนาจด้านคงกระพันชาตรี (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. ๓๓) รวมถึงยันต์ดวงที่ลงเลขลัคนาต่าง ๆ ด้วย เช่น ยันต์ดวง (ภาพที่ ๗) ที่ใช้ลงตะกรุดผูกข้อมือเด็กกันผี (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๗๒)

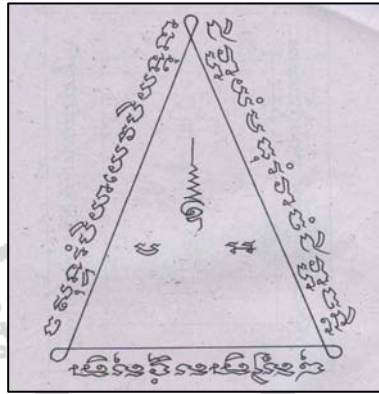

ภาพที่ ๖ ยันต์มงกุฎพระเจ้า

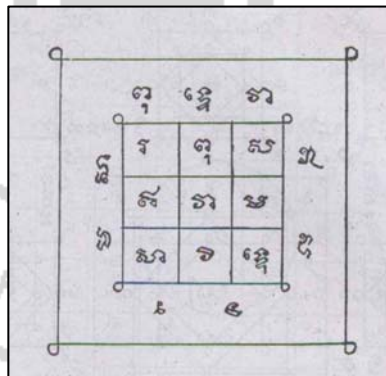
ภาพที่ ๗ ยันต์ดวง

๓.๑.๒ ทรงสามเหลี่ยม เรียกว่า ยันต์สามเหลี่ยมหรือยันต์สามมุมคือ ยันต์ที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม โดยแต่ละมุมของยันต์มักจะลงอักขระที่เป็นหัวใจของยันต์ไว้ รูปสามเหลี่ยมของยันต์อาจมีหนึ่งหรือสองรูปก็ได้ เช่น ยันต์นการเวก (ภาพที่ ๘) ที่ใช้ลงตะกรุด เชื่อกันว่ามีอำนาจทางด้านเมตตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๖๗)

ภาพที่ ๘ ยันต์นการเวก

๓.๑.๓ ทรงสี่เหลี่ยม อาจเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือผืนผ้าก็ได้ เรียกว่า ยันต์สี่เหลี่ยมหรือยันต์สี่มุม ยันต์สี่เหลี่ยมนี้พบว่า ใช้มากที่สุด และกายรูปทรงสี่เหลี่ยมจะมีเส้นทั้งแนวตรงและแนวขวางเพื่อให้เกิดเป็นช่องสำหรับลงอักขระหรือเลขยันต์ เช่น ยันต์หัวใจติปิไล (ภาพที่ ๙) ที่ใช้ลงตะกรุดดีทางด้านคงกระพันชาตรี และมหาอุด (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๙๑)

ภาพที่ ๙ ยันต์หัวใจติปิไล

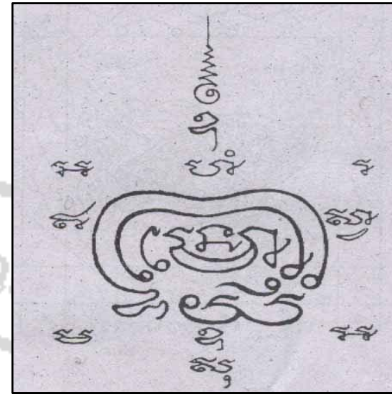
๓.๒ **จัดตามลักษณะของยันต์** การจัดยันต์ตามลักษณะนี้เป็นการสะท้อนถึงรายละเอียดของยันต์แต่ละชนิด สรุปลงแล้วมี ๕ ลักษณะ คือ

๓.๒.๑ ยันต์อักขระ หมายถึง ยันต์ที่ลงเฉพาะอักขระที่เรียกว่า หัวใจต่าง ๆ โดยเขียนลงในแผ่นผ้า แผ่นโลหะ หรือวัสดุอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะพบตามเหรียญพระเกจิอาจารย์ และวัตถุมงคลอื่น ๆ เช่น หัวใจพระรัตนตรัยที่ลงด้านหลังพระพุทธรูป ๒๕ ศตวรรษ (ภาพที่ ๑๐) ประกอบด้วยอักขระ ๓ ตัว คือ มะ อะ อุ (ไล่จากอักษรตัวล่างขึ้นไปข้างบนตามลำดับ) (Makeamulet. ๓

สิงหาคม ๒๕๕๓) อักษร มะ ใช้แทน พระพุทฺธ (มนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ) อะ ใช้แทน พระธรรม (อกาลิโก เอหิปสฺสิโก...) อุ ใช้แทน พระสงฆ์ (อุชฺฐปฏิปนุโน ภควโต สาวกสงฺโฆ) และยันต์มังกูฏ (ภาพที่ ๑๑) ที่ลายเส้นของยันต์ (ตรงกลางภาพ) มาจากหัวใจพระเจ้า ๕ พระองค์ คือ นะ โม พุท ธา ยะ ที่ใช้ลงเพื่อป้องกันภัย และใช้เรียกสูตรเวลาดลงยันต์ต่าง ๆ ซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้เกิดเมตตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๓๘)

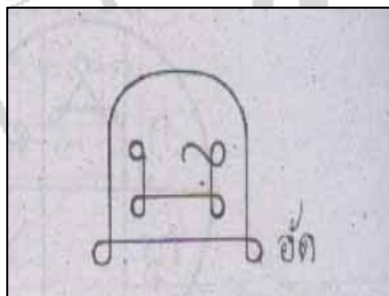

ภาพที่ ๑๐ พระพุทฺธ ๒๕ ศตวรรษ

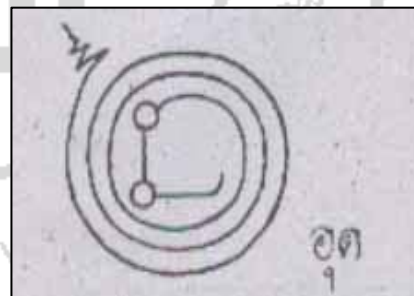

ภาพที่ ๑๑ ยันต์มังกูฏ

๓.๒.๒ ยันต์นะ^๒ หมายถึง ยันต์ที่เขียนอักขระตัว นะ ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ยันต์นะ อัด (ภาพที่ ๑๒) และยันต์ นะ อุด (ภาพที่ ๑๓) ที่ใช้ลงผ้าประเจียด เชื่อกันว่า มีอานุภาพทางด้านคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด และมหาอุด (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๕๔)

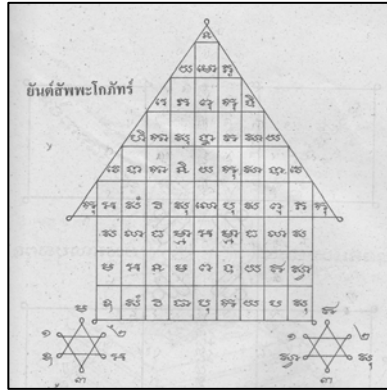
ภาพที่ ๑๒ ยันต์ นะ อัด

ภาพที่ ๑๓ ยันต์ นะ อุด

๓.๒.๓ ยันต์ตาราง หมายถึง ยันต์ที่มีการลากเส้นไปมาตามรูปทรงของยันต์ เป็นตารางเพื่อลงเลขหรืออักขระยันต์ ซึ่งจะพบในยันต์กลม ยันต์สามเหลี่ยม และสี่เหลี่ยม เช่น ยันต์สี่พระโกภัทร์ (ภาพที่ ๑๔) ที่รูปของยันต์มีรูปสามเหลี่ยมกับสี่เหลี่ยมซ้อนกัน ภายในมีตารางสำหรับลงอักขระยันต์ ใช้สำหรับลงตะกรุด ผ้าประเจียดหรือหมวก เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น ป้องกันศัตรู อารูธ ภูต ผี ปีศาจ และคุณไสย เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๖๓)

^๒ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับยันต์นะ ได้ในหนังสือประชุมมหายันต์ ๑๐๘ ของเทพย์ สาริกบุตร (๒๕๓๘)

ภาพที่ ๑๔ ยันต์สี่พระโกภักดิ์

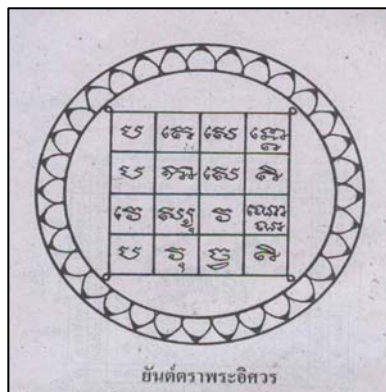
๓.๒.๔ ยันต์กลมหรือยันต์ดวง หมายถึง ยันต์ที่มีลักษณะเป็นรูปทรงกลม เช่น ยันต์บารมี ๓๐ ทิศ เป็นต้น (ดูภาพที่ ๖ และ ๗ หน้า ๗๙ ประกอบ)

๓.๒.๕ ยันต์รูปภาพ หมายถึง ยันต์ที่เขียนภาพของพระพุทธรูปเจ้า พุทธสาวก เทพ มนุษย์ ยักษ์ สัตว์ หรือปูชนียวัตถุอื่น ๆ ลงไปตามคติความเชื่อ ยันต์ประเภทนี้จะมีความหมายไปตามตัวภาพนั้น ๆ เช่น ยันต์นางกวัก (ภาพที่ ๑๕) ภาพหลักที่ปรากฏในยันต์ก็คือ ภาพนางกวัก สำหรับไว้บูชาที่บ้านหรือที่ร้าน เชื่อกันว่า ทำให้ค้าขายดี (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๖๑)

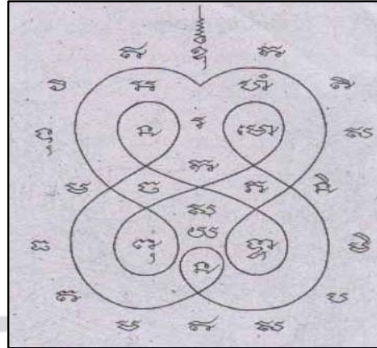
ภาพที่ ๑๕ ยันต์นางกวัก

๓.๒.๖ ยันต์ลูกผสม หมายถึง ยันต์ที่มีรูปทรงมากกว่า ๑ รูป อยู่ด้วยกัน เช่น ยันต์ตราพระอิศวร (ภาพที่ ๑๖) ที่รูปทรงหลักของยันต์คือ วงกลมและมียันต์รูปทรงสี่เหลี่ยมรวมอยู่ด้วย ยันต์นี้ใช้ลงประตูหน้าต่างทั้ง ๔ ทิศ หรือใช้ลงปากหม้อหรือก้นหม้อดินใช้สะกดผี (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๖๑)

ภาพที่ ๑๖ ยันต์ตราพระอิศวร

๓.๒.๗ ยันต์รูปทรงอิสระ หมายถึง ยันต์ที่รูปทรงที่แตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น ยันต์นะโมตาบอด (ภาพที่ ๑๗) ที่รูปทรงของยันต์เป็นลายเส้นไขว้ไปมาเป็นรูปขององค์พระใช้ลงผ้าประเจียด ตะกรุด ลงมงคล ดิทางแคล้วคลาด (อรรถกษิตรี วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๓๕)

ภาพที่ ๑๗ ยันต์นะโมตาบอด

การจัดยันต์ในกลุ่มนี้จะมุ่งไปที่ลักษณะของยันต์เป็นสำคัญ แต่ไม่ว่ายันต์จะมีลักษณะใดก็ตาม ถ้ากล่าวตามคติความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ก็จะได้ข้อสรุปว่ายันต์ทุกประเภทจะมีอำนาจภาพตามที่คุณสร้างประสงศ์ให้เป็นไป ซึ่งขึ้นอยู่กับพิธีกรรมและองค์ประกอบของยันต์ทั้งหมดด้วย และถ้ากล่าวตามคติทางพุทธศาสนา องค์ประกอบของยันต์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาจัดเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสื่อการเรียนรู้เรื่องราวทางพุทธศาสนาหรือชักนำผู้ศรัทธาให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอน

อาจารย์ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า รูปทรงและลายยันต์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับศิลปะ เห็นได้จากการประดับ ตกแต่งยันต์ให้เป็นรูปทรงที่สวยงามตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน แต่ละสำนัก แสดงให้เห็นว่า ยันต์ไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เชิงสัญลักษณ์ที่ชี้แทนความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธศาสนา และความเชื่ออื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่นำเอาเรื่องความเชื่อมาสื่อผ่านรูปทรงและลายเส้นในยันต์ไทยเพื่อให้ผู้ศรัทธาได้ศึกษาปฏิบัติธรรม และเพื่อให้เกิดอำนาจภาพด้านต่าง ๆ

๓.๓ **จัดตามคุณอำนาจของยันต์** ผลการวิจัยพบว่า อำนาจของยันต์ไทยจะมีความหลากหลายไปตามจุดมุ่งหมายของยันต์แต่ละชนิดที่โบราณจารย์ได้บรรจุลงไปด้วยองค์ประกอบของการสร้างยันต์ทั้งหมด แต่เมื่อก้าวโดยสรุปแล้วจะมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๓.๓.๑ อำนาจในทางที่ดี คือ ยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจช่วยให้ผู้บูชาประสบกับสิ่งที่ตั้งใจและปราศจากภัย อันตราย ได้แก่ ยันต์ที่มีอำนาจด้านโชคลาภ คำขายดี เมตตามหานิยม แคล้วคลาด คงกระพันชาตรี กำบังกาย มหาอุด ป้องกันคุณไสย เสน่ห์ยาแฝด เสนียดจัญไร ภูต ผี ปีศาจ คลอดบุตรง่าย ป้องกันพืชผลจากการทำลายของศัตรูพืช ป้องกันรักษาเด็ก ตรวจโรค ป้องกันหรือรักษาโรค เกิดสิริมงคล ปราบสัตว์พยศ เสริมอำนาจบารมี ยศ ตำแหน่ง ให้เจริญก้าวหน้า เรียกทรัพย์ ทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตร ชนาะคดีความ และป้องกันคนใส่คดีความ

ซึ่งยันต์บางชนิดก็มีคุณสมบัติบางด้าน และยันต์บางชนิดก็มีคุณสมบัติในหลายด้าน และเมื่อกล่าวสรุปถึงยันต์ที่มีคุณสมบัติตามข้อนี้ก็จะจัดอยู่ในลักษณะของไสยศาสตร์ขาว (white magic)

๓.๓.๒ อานุภาพในทางที่ไม่ดี คือ ยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย พิบัติถึงขั้นเสียชีวิตได้ เช่น ยันต์ผูกหุ่น ยันต์มหาอำนาจน ยันต์สาริกาที่ใช้ไปในทางทำให้สาวหลงรัก ยันต์พุทธจักรที่ทำให้ผู้อื่นฉิบหาย ยันต์หม้ายชั้นหมากที่ทำให้สตรีไม่อาจหาสามีได้ ยันต์จักรแตกที่ทำให้ผิวเมื่อยจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย ยันต์พระกาฬที่ทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือฝังใต้ถุนเรือนให้เจ้าของเรือนฉิบหาย ยันต์ลงใบพลูให้หญิงรัก ถ้าไม่มาเป็นบ้า และยันต์แข่งศัตรูที่ทำให้ศัตรูมีอันเป็นไปตามที่แข่งไว้ เป็นต้น ประเด็นที่สำคัญที่พบคือ มีการนำเอาหลักคำสอนในพุทธศาสนามาใช้เป็นอักขระลงยันต์และคาถาเสกยันต์ด้วย เช่น ยันต์จักรแตกที่เสกด้วยคาถาว่า “ทุกขัง ฉิบหาย อนิจจัง ละลาย อนัตตา สูญหาย พุทธัง ปัจจักขาเต ฉิบหาย รัมมัง ปัจจักขาเตละลาย สังขัง ปัจจักขาเต ตาย ปริวาสัง นิกลิปปาลี วัดตัง นิกลิปปาลี” (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๕๒) ซึ่งจัดอยู่ในประเภทไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ (black magic)

รูปแบบของยันต์ที่กล่าวมาทั้งหมดจะหลากหลายไปตามความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และสภาพของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการหาที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจของคนไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายันต์ไทยเกิดอย่างสัมพันธ์กับปัจจัยภายในที่เกิดจากความต้องการของคนไทย และปัจจัยภายนอกอันเป็นปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่กระตุ้นให้ชาวไทยหาทางออกด้วยการพึ่งพา ยันต์อันเป็นความเชื่อที่ทรงพลังและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและสังคมตั้งแตในอดีตถึงปัจจุบัน เห็นได้จากคนจำนวนมากที่มาร่วมพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อดวงวิชัย ญาณวินโย) วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ที่เชื่อกันว่า พิธีดังกล่าวจะช่วยขจัดอำนาจชั่วร้าย คุณไสย ป้องกันภัยอันตราย เสริมดวงชะตา ทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิตในด้านต่าง ๆ

ผลการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบที่หลากหลายของยันต์ไทยเกิดจากปัจจัยหลายประการ แต่ที่เห็นสอดคล้องกันก็คือ รูปแบบของยันต์ไทยเกิดจากคติของอาจารย์แต่ละท่าน แต่ละสำนักที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ประจำสำนักของตนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป หรือเกิดจากภพนิมิตที่ครูอาจารย์ในอดีตมาเข้านิมิตสอน หรือเกิดจากกระแสนิยมและการเลียนแบบเทคนิคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคม หรือเพื่อแก้ปัญหาชีวิตและสังคม (ประสิทธิ์สุดคุณ. ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) และรูปแบบของยันต์ที่สร้างขึ้นมานั้นจะเกี่ยวข้องกับศิลปะที่เน้นความสวยงามเพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้ศรัทธา แต่ยังคงยึดกรรมวิธีในการสร้างตามตำราที่ได้ถ่ายทอดมาจากครูอาจารย์ (พระราชพัฒนโสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ซึ่งมีการผสมผสาน ดัดแปลง และเพิ่มเติมองค์ประกอบบางอย่างเข้าไปตลอดมา ไม่มีที่สิ้นสุด (เมิ่ง ขุนแผน. ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

แต่อาจารย์เสรี อาจารย์ศร (๒ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างว่า เกิดจากความต้องการลาภสักการะหรือผลประโยชน์จากการสร้างยันต์และวัตถุที่เกี่ยวข้องกับยันต์ของอาจารย์บางส่วน อีกส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการนำเอาเงินรายได้ไปสร้างสาธารณะประโยชน์หรือซ่อมแซมศาสนวัตถุ

อาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเชื่อว่าอานุภาพด้านต่าง ๆ ของยันต์เป็นเรื่องที่มีอยู่จริง แต่เป็นอานุภาพที่เกิดจากองค์ประกอบหลายอย่างที่ประกอบกัน เช่น อำนาจพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และอำนาจของเทพ เป็นต้น ที่สำคัญก็คือ อำนาจจิตที่มีพลังของผู้เขียนและปลุกเสกยันต์ที่ได้รับการฝึกฝนจิตมาเป็นอย่างดี โดยผู้ให้สัมภาษณ์ให้เหตุผลประกอบว่าถ้าอานุภาพของยันต์ไม่มีอยู่จริง ความเชื่อเรื่องนี้คงไม่สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ได้ ที่สำคัญอยู่ที่จิตของผู้สร้างว่าดีหรือไม่ ดีในที่นี้ หมายถึง ได้รับการฝึกฝนจิตจนแน่น เป็นสมาธิ มีคุณธรรม ไม่หวังลาภสักการะหรือผลประโยชน์ตอบแทน (พระครูสิทธิธรรมรัต. ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

แม้ว่ารูปทรงหรือรูปแบบของยันต์จะมีความหลากหลายเพียงใด แต่เมื่อกล่าวสรุปแล้วยันต์ไทยปัจจุบันจะมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ (๑) ยันต์ที่ลงในวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง และวัตถุอื่น ๆ ด้วยวิธีการเขียนหรือแกะสลักทั้งรูปทรง รูปภาพ อักษร และเลขยันต์ลงไป (๒) ยันต์ที่สักตามร่างกายซึ่งพบว่ามีความหลากหลายทั้งลายสักและภาพเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะอาจารย์สักบางท่านต้องการตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธาจึงต้องคิดหาลายสักหรือภาพยันต์ที่สร้างความสนใจให้แก่ผู้ศรัทธา แต่ถึงกระนั้นก็ยังยึดคติดั้งเดิมของยันต์ไทยคือ มุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจหรืออานุภาพตามเป้าหมายของยันต์แต่ละชนิดเป็นสำคัญ

ข้อสรุปของผลวิจัยดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า ยันต์ไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์ในที่นี้ หมายถึง ศาสตร์แห่งความเชื่อที่ผสมผสานองค์ความรู้และความเชื่อหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกันที่จัดว่าเป็นศิลป์ เนื่องจากรูปทรงของยันต์และรายละเอียดของยันต์นั้นจัดเป็นทัศนศิลป์ประเภทจิตรกรรมที่ให้สุนทรียะทางลายเส้นและรูปทรงที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์แบบไทยที่งดงามแขนงหนึ่ง ที่สำคัญคือ ยันต์ไทยได้แฝงองค์ความรู้ต่าง ๆ ไว้โดยสื่อผ่านทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งรูปทรง ลายเส้น รูปภาพ อักษร เลข คาถาที่ใช้ลงหรือเสกยันต์ และชื่อของยันต์อันสะท้อนถึงภูมิปัญญาไทยของโบราณจารย์ที่ใช้ยันต์เป็นเครื่องมือสอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแก่ผู้ศรัทธาประการหนึ่งดังรายละเอียดตามผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของยันต์ไทยกับความเชื่อ ปัญหาชีวิต

เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคม

ผลการวิจัยทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตพบว่า ยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยที่สัมพันธ์กับความเชื่อ ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ และภาวะทางสังคมตามลำดับต่อไปนี้

๔.๑ ความเชื่อ ผลการวิจัยพบว่า ยันต์ไทยเป็นองค์รวมของความเชื่อหลายอย่าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ยันต์ไทยเกิดจากการผสมผสานของความเชื่อหลายอย่างเข้าด้วยกันอย่าง ลงตัว ซึ่งเมื่อกล่าวสรุปแล้วจะอยู่ในกรอบของความเชื่อหลัก ๔ ประการ คือ

๔.๑.๑ ความเชื่อในอำนาจเหนือมนุษย์ที่เป็นความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทย ยุคโบราณที่ถ่ายทอดต่อกันมาว่า สิ่งเหล่านี้มีอำนาจที่สามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ ส่งผลให้เกิดความกลัวและพยายามหาเครื่องป้องกัน ขจัดอำนาจเหล่านี้ไม่ให้มาทำอันตรายต่อชีวิตของตน และสังคมได้ เรื่องที่ยืนยันถึงความเชื่อว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดรูปแบบของยันต์ไทยคือความเชื่อและ ประเภทของยันต์ต่อไปนี้

๔.๑.๑.๑ ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ วิญญาณร้าย คนไทยเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้มีอำนาจเหนือตน สามารถทำอันตรายแก่มนุษย์ได้ ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้เกิดยันต์ ที่มีอำนาจป้องกันภูต ผี ปีศาจ วิญญาณร้าย เช่น ยันต์ไตรลักษณ์ ยันต์กันปีศาจ ยันต์ตราพระ อิศวร ยันต์ตรีนิสิงเหใหญ่ ยันต์พระสมเด็จพร ยันต์ผูกข้อมือเด็ก ยันต์เทวาประสิทธิ์ ยันต์ปิดประตู เรือนกันผีปอบ และยันต์กันพราย เป็นต้น

๔.๑.๑.๒ ความเชื่อในอำนาจความชั่วร้าย ได้แก่ เสนียดจัญไร เรื่องที่เป็น อัปมงคลแก่ชีวิต คนไทยเชื่อว่า เรื่องเหล่านี้มีอยู่จริงและมีอิทธิพลต่อชีวิตในทางลบ ส่งผลให้เกิด ความกลัว ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้เกิดยันต์ที่มีอำนาจป้องกันหรือขจัดอำนาจเหล่านี้ เช่น ยันต์สัพพะโภคภัทร ยันต์อิติปิโสชั้นยอดและชั้นฐาน เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ที่กล่าวมาย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัย สัมพันธ์กับความเชื่อพื้นฐานของคนไทยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความเชื่อพื้นฐานของคนไทยเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยประเภทต่าง ๆ ตามที่กล่าวแล้ว

๔.๑.๒ ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็นความเชื่อใหม่ที่แผ่เข้ามาในสังคม ไทยและคนไทยได้รับมายึดถือปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่ายันต์ไทยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อใน คัมภีร์อถรรพเวทของศาสนาพราหมณ์ที่เน้นการนำเวทมนต์คาถาหรือไสยศาสตร์มาใช้กับชีวิต และสังคม ซึ่งมีทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลาย เรื่องที่ยืนยันว่า ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็น ปัจจัยที่ทำให้เกิดยันต์ไทยนั้น ได้แก่ เรื่องต่อไปนี้

๔.๑.๒.๑ เทพเจ้า หลังจากศาสนาพราหมณ์ได้แผ่เข้ามาในสังคมไทย และคนไทยได้ยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์ ส่งผลให้ความเชื่อหลายอย่างในศาสนาพราหมณ์ เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยและสังคมไทย โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเทพที่มีอิทธิพล อย่างมากต่อความเชื่อของชาวไทย และเทพที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยันต์ไทยมากที่สุด คือ เทพตรีมูรติ หมายถึง เทพสูงสุดศาสนาพราหมณ์ ๓ องค์ คือ พระพรหม พระศิวะหรือพระอิศวร และพระ วิษณุหรือพระนารายณ์ ซึ่งโบราณจารย์ได้นำชื่อและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพเหล่านี้มาใช้เป็น

องค์ประกอบของยันต์อย่างหลากหลาย เช่น ยันต์มหาพรหมขว้างจักร ยันต์ธงชัยพระอิศวร ยันต์นารายณ์เคลื่อนสมุทร นอกจากนี้ ยังมีเทพอื่น ๆ อีกหลายองค์ที่ชาวไทยนับถือเช่น พระพิฆเนศที่ปรากฏในยันต์พระสมณศร และพระอินทร์ที่ปรากฏในยันต์ธงชัยพระอินทร์ เป็นต้น

เทพที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยที่พบมากที่สุดภายในยันต์ไทยคือ พระนารายณ์หรือพระวิษณุ ทั้งนี้เป็นเพราะชาวไทยเชื่อว่า เทพองค์นี้มีฤทธานุภาพมาก สามารถปราบพวกมารที่มาทำร้ายโลกและมนุษย์ได้ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องเทพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดยันต์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีเทพเข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักของยันต์นั้น ๆ เรื่องที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้เป็นคือ โองการหรือคาถาที่ใช้พระราชพัฒนโสภณ วัดทุ่งเศรษฐี ใช้ในการประกอบพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรจะมีการอัญเชิญและสักการเทพสำคัญหลายองค์ เช่น พระพรหม พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพิฆเนศ เป็นต้น มาเพื่อให้พิธีเกิดความศักดิ์สิทธิ์และเกิดสิริมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธี

๔.๑.๒.๒ ความเชื่อเรื่องคุณไสยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ (มนต์ดำ) ที่มีพื้นฐานความเชื่อมาจากคัมภีร์อาถรรพเวท คนไทยเชื่อว่า เรื่องนี้มีอยู่จริงและมีอำนาจทำอันตรายแก่ชีวิตของตนได้ ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้เกิดยันต์ที่มีอานุภาพป้องกันคุณไสย เช่น ยันต์พระยายนตรี และยันต์เทวาประสิทธิ์ เป็นต้น

๔.๑.๒.๓ อักขระหรือคาถาอาคม จากการศึกษาพบว่า อักขระหรือคาถาอาคมที่ใช้ในยันต์หรือไสยศาสตร์เดิมที่จะเป็นเรื่องของพระเวทในศาสนาพราหมณ์ แต่ภายหลังจากที่มีการผนวกเอาความเชื่อและหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเข้าไปแทนที่ เวทมนต์คาถาในศาสนาพราหมณ์ก็ลดลง แต่ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในยันต์ไทยหลายชนิด เช่น ม อ อุ ตามาคติเดิมย่อมาจากชื่อของเทพตรีมูรติ ซึ่งเป็นเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ๓ องค์ คือ ม ย่อมาจาก พระพรหม อ ย่อมาจาก พระศิวะ และอุ ย่อมาจาก พระวิษณุ (สระ อุ) หัวใจพระอิศวรคือ ส อ น ก โตะ หรือคาถาที่ใช้เสกยันต์ยมสลักเกาที่ว่า โอมพระอินทร์เสด็จลงมาให้กูระงับพระเทวดาและพระนาคา ทั้งพระสนธยาแลราตรีเอहि เอหิระงับหลับนิ่งกลิ้งดั่งผีตายสวาหับ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๒) เป็นต้น

ข้อสรุปที่ได้จากความเชื่อเรื่องอักขระหรือเวทมนต์คาถาที่เนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ก็คือ อักขระหรือคาถาอาคมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้อันต์เกิดความเข้มแข็งศักดิ์สิทธิ์ และมีอานุภาพ ซึ่งจะมีอานุภาพมากน้อยขนาดไหนนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของอักขระหรือคาถาอาคมที่ใช้ในการลงและเสกยันต์ สรุปก็คือ ถ้าวางอักขระหรือใช้คาถาในการลงและเสกยันต์มากก็ทำให้อันต์นั้นมีอานุภาพในหลายด้านมากขึ้น

๔.๑.๒.๔ พิธีกรรม จากการศึกษาพบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในยันต์ไทยนั้นจะเป็นพิธีที่เนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ และไสยศาสตร์ เช่น การบวงสรวงเทพ การบวงสรวงบูรพาจารย์หรือการบูชาครู การเขียน การลงอักขระหรือคาถาอาคม เป็นต้น ซึ่งชาวไทยมีความเชื่อ

ว่า พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ยันต์มีความเข้มขลัง มีอานุภาพต่าง ๆ ตามที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ในยันต์แต่ละชนิด เห็นได้จากพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒนโสภณที่มีการบวงสรวงเทพ ครูอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ก่อนเริ่มพิธี

ข้อสรุปของพิธีกรรมในยันต์ไทยที่พบก็คือ พิธีกรรมจัดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่จะทำให้ยันต์นั้นมีความเข้มขลัง ศักดิ์สิทธิ์ และมีอานุภาพสูงสุด แต่พิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นจะต้องทำตามที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ทุกประการ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่พบว่า อาจารย์ทุกท่านให้ความสำคัญกับการรักษาคติของครูอาจารย์ในอดีตไว้ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรพบว่า พระราชพัฒนโสภณได้ประกอบพิธีดังกล่าวตามรูปแบบที่ได้รับถ่ายทอดมาจากครูอาจารย์ของท่าน

๔.๑.๓ ความเชื่อในศาสนาพุทธ หลังจากที่พุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาสู่สังคมไทยและชาวไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพุทธศาสนา ส่งผลให้ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธาและสังคมไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะพุทธแบบตันตระหรือมนตรยานที่ผสมผสานความเชื่อในศาสนาพราหมณ์อันเป็นที่มาของยันต์ไทย ผู้วิจัยได้พบหลักฐานที่ยืนยันถึงความเชื่อในศาสนาพุทธว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยันต์ประเภทต่าง ๆ ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

๔.๑.๓.๑ ความเชื่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวก เช่น ยันต์พระเจ้าเปิดโลกที่มีนัยกล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงทำให้ผู้ที่อยู่ในสวรรค์ โลกมนุษย์ และนรกเห็นกันหมด ยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดูกที่กล่าวถึงอิทธิฤทธิ์ของพระมหาโมคคัลลานะว่าสามารถประสานร่างกายของท่านที่ถูกโจร ๕๐๐ ร้อยทูปตีจนแหลกละเอียดให้กลับมามีสภาพเหมือนเดิมด้วยอำนาจมาน และยันต์พระสิวลีที่มีนัยกล่าวถึงอานุภาพของพระสิวลีที่เป็นผู้เลิศด้วยลภัสการะ เป็นต้น

๔.๑.๓.๒ ความเชื่อในอำนาจของพระรัตนตรัย ผลการศึกษาพบว่า คนไทยมีความเชื่ออำนาจของพระรัตนตรัยค่อนข้างสูงว่า สามารถปกป้องรักษา ค้ำครอง ป้องกันภัย และดลบันดาลสิ่งปรารถนาให้ได้ เห็นได้จากอักขระหรือคาถาที่ใช้ลงหรือเสกยันต์ที่โบราณจารย์นำมาใช้มากที่สุด ในยันต์ไทยก็คือ หัวใจพระรัตนตรัย นอกจากนี้ ยังมีการนำมาใช้ในรูปของพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณอีกมากมาย ตัวอย่างยันต์ที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ เช่น ยันต์ธงไตรรัตน์ที่เชื่อว่า มีอานุภาพทำให้เกิดโชคลาภ อยู่เย็นเป็นสุข (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๙๖)

๔.๑.๓.๓ ความเชื่อในอำนาจของหลักธรรม ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ลงยันต์และเสกยันต์ไทยอย่างหลากหลาย เช่น โขสมังคและพลญาณ ๑๐ ที่ใช้ลงยันต์ตะกรุดดอกจันทน์ อริยสัจสี่ที่ใช้ลงและเสกยันต์หัวใจปถมัง อากาโร ๓๒ ที่ใช้ลงและเสกยันต์อากาโร ๓๒ เป็นต้น ซึ่งในตำรายันต์กล่าวว่า หลักธรรมที่ถูกย่อมา

ในรูปของอักขระเหล่านี้จะทำให้ยันต์มีอานุภาพในด้านต่าง ๆ ตามประสงค์ เช่น ยันต์หัวใจปดมังที่ลงด้วยอักขระหัวใจอริยสัจสี่ เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่า มีอานุภาพพิเศษด้านคงกระพันชาตรีเป็นเยี่ยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๒๐)

๔.๑.๓.๔ ความเชื่อในอำนาจของเวทมนต์คาถาหรือเรื่องเกี่ยวกับของอิทธิฤทธิ์ของบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา เช่น หัวใจมะเกลือซึ่งมีที่มาจากเรื่องมาถนพหนุ่มจับใจในอรรถกถารวมบทบาลี ภาค ๒ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒ : ๘๔-๘๕) ที่กล่าวถึงมาถนพคนหนึ่งที่ได้เรียนมนต์จากสำนักของอาจารย์ท่านหนึ่งเพียงแค่ว่า “มะเกลือ มะเกลือ ก็กรรมา อะหังปิ ตัง ชานามิ ชานามิ. แปลว่า เจ้าจะพยายามไปทำไม เจ้าจะพยายามไปทำไม เรา รู้จักเจ้า เรา รู้จักเจ้า (หรือเรารู้ว่าเจ้ากำลังจะทำอะไร)” เป็นเหตุให้ใจที่ได้ยินมนต์บทนี้เข้าใจผิดคิดว่ามาถนพคนดังกล่าวรู้ตัวว่าพวกตนกำลังจะเข้าไปขโมยทรัพย์สิน จึงได้พากันหนีไป เรื่องนี้เป็นที่มาของคาถาป้องกันภัย (โจร) ที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เสกและลงยันต์สะกดที่เชื่อกันว่า สามารถป้องกันอันตรายได้ (เทพย์ สารีบุตร. ๒๕๓๘ : ๔๙-๕๐)

๔.๑.๓.๕ ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของปูชนียวัตถุทางพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ยังได้นำเอาวัตถุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาใช้เป็นชื่อและส่วนประกอบของยันต์ เช่น ดอกบัวที่เป็นดอกไม้ประจำพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์กลีบบัว ยันต์บัวคู่ ยันต์ดอกบัว เจดีย์อันเป็นปูชนียวัตถุที่ชาวพุทธสักการบูชาที่ปรากฏในยันต์เจดีย์ และธรรมจักรที่สื่อถึงปฐมเทศนา ได้แก่ ธรรมจักรกับปวัตตนิสูตรที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ที่ปรากฏอยู่ในยันต์ธรรมจักร เป็นต้น ซึ่งชาวไทยเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ยันต์เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้จากยันต์ประทุมชาติ (ปทุมชาติ) ที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดมหามงคลแก่ผู้บูชา (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๙๒)

๔.๑.๔ ความเชื่อในไสยศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นความเชื่อหลักของยันต์ไทย สอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดที่กล่าวตรงกันว่า ยันต์ไทยเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ หลักฐานที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ คืออานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วจะสอดคล้องกับประเภทของไสยศาสตร์ ๒ ประการ คือ

๔.๑.๔.๑ ไสยศาสตร์ขาว (white magic) คือไสยศาสตร์ที่มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันภัย อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์ และอำนาจที่มองไม่เห็นตัวตน เรื่องที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ ได้แก่ ยันต์ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านป้องกันภูต ผี ปีศาจ คุณไสย เสนียดจัญไร แคล้วคลาด คงกระพันชาตรี มหาอุด จิ้งจก ยันต์ป้องกันเด็ก คุ่มครองพืชมผล สัตว์เลี้ยง กำราบสัตว์พศ ป้องกันไฟไหม้ และป้องกันฟ้าผ่า เป็นต้น อีกประการหนึ่งของไสยศาสตร์ประเภทนี้ได้ถูกนำมาใช้บันดาลเรื่องที่มีมนุษย์ปรารถนาให้สำเร็จ เรื่องที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ ได้แก่ ยันต์ที่

เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านโศคลาภ เมตตามหานิยม เสริมอำนาจ บารมี ยศ ตำแหน่ง เสริมสิริมงคล เรียกทรัพย์ คลดลบตรง่าย และรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ซึ่งยันต์ไทยส่วนใหญ่จะจัดเข้าในไสยศาสตร์ประเภทนี้

๔.๑.๔.๒ ไสยศาสตร์ดำหรือมนต์ดำ (black magic) คือไสยศาสตร์ที่นำมาใช้เพื่อทำร้ายคนอื่น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ยันต์ไทยบางส่วนถูกนำไปใช้ในลักษณะนี้ เช่น ยันต์ผูกหุ่น ยันต์มหารำลึก มหารำจวน ยันต์สาริกาที่ใช้ไปในทางทำให้สาวหลงรัก ยันต์พุทธจักรที่ทำให้ผู้อื่นฉิบหาย ยันต์หม้ายชั้นหมากที่ทำให้สตรีไม่อาจหาสามีได้ ยันต์จักรแตกที่ทำให้ผิวเมียจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย ยันต์พระกาฬที่ทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือฝังไว้ที่ได้ถุนเรือนให้เจ้าของเรือนฉิบหาย และยันต์แข่งศัตรูที่ทำให้ศัตรูมีอันเป็นไปตามความปรารถนา เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ไทยกับประเภทของไสยศาสตร์ข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญทำให้เกิดยันต์ไทยในรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ที่ศรัทธาทั้งในแง่ของการป้องกันภัย อันตราย และในแง่ของการบันดาลเรื่อง ที่ปรารถนาให้สำเร็จ ซึ่งก็มีทั้งเรื่องที่สร้างสรรค์ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย และเรื่องที่ทำให้ผู้ได้รับความเสียหาย และเมื่อกล่าวสรุปในหัวข้อนี้จะอยู่ในกรอบที่ว่า ยันต์ไทยเกิดขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและช่วยให้ความปรารถนาของมนุษย์ประสบผลสำเร็จ

นอกจากความเชื่อหลักที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมี ความเชื่ออื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามที่เข้ามาช่วยให้พิธีกรรมการเขียนยันต์ไทยนั้นเกิดความสมบูรณ์ เห็นได้จากโบราณาจารย์หรืออาจารย์ผู้เขียนยันต์ในสมัยต่าง ๆ จะกำหนดวัน เวลาที่ดีที่สุด เรียกว่า ฤกษ์ยามยามดี เหมาะแก่การประกอบพิธีการเขียนยันต์ โดยเฉพาะวันเสาร์ห้าคือ วันเสาร์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๕ ที่ไม่ตรงกับวันอุบาทว์และวันโลกาวินาศ เป็นวันที่โบราณาจารย์หรือเกจิอาจารย์ไทยนิยมเขียนยันต์และสร้างเครื่องรางของขลังต่าง ๆ

ความเชื่อเหล่านี้ได้ผสมผสานกันอย่างลงตัวในยันต์ไทยโดยมีเป้าหมายอยู่ที่อำนาจศักดิ์สิทธิ์ เรื่องที่ยืนยันความจริงข้อนี้ ได้แก่ อำนาจของยันต์ด้านต่าง ๆ เช่น แคล้วคลาดจากอันตราย คงกระพันชาตรี อาวุธต่าง ๆ ไม่สามารถทำอันตรายได้ เมตตามหานิยมทำให้คนรักเมตตา เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ไทยมีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นหลายประการ โดยเฉพาะความเชื่อในอำนาจของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งการผสมผสานกันนั้นทำให้เกิดเป็นรูปแบบของยันต์ไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของยันต์ต่าง ๆ ที่มีรูปทรง รายละเอียดที่ให้อรรถรสคือ ความสวยงามแก่ผู้ศรัทธาที่เน้นเรื่องความเข้มขลังเป็นสำคัญ อีกทั้งยังให้รายละเอียดในมิติทางเรื่องราวของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ และมิติทางด้านคติธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติและความเชื่ออีกด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องยันต์นั้นมีพื้นฐานมาจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจข้อเท็จจริงของคนไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตบางเรื่อง ส่งผลให้เกิดความกลัว และความไม่เชื่อมั่นตัวเองจึงจำเป็นต้องหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจที่เชื่อว่าสามารถป้องกันภัยอันตรายหรือบันดาลเรื่องที่น่าปรารถนาให้ได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นบทบาทของความเชื่อเรื่องนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจและจรรโลงสังคมหรือมีส่วนสร้างเสถียรภาพทางสังคมด้วย

ผลการสัมภาษณ์ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไปในทิศทางเดียวกันคือ ทั้งผู้สร้างและผู้ศรัทธาเชื่อว่ายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอานุภาพด้านต่าง ๆ และสามารถทำให้เขาได้รับสิ่งที่ต้องการได้จริง และยันต์ไทยเป็นความที่ผสมผสานกันระหว่างพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์ เห็นได้จากพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรที่วัดทุ่งเศรษฐีที่ผู้วิจัยได้ไปสังเกตเมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ พบว่า พิธีดังกล่าวก็มีลักษณะของการผสมผสานความเชื่อทั้งในศาสนาพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์โดยภาพรวมของพิธีที่สื่อออกมาจะเป็นเรื่องของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพในการช่วยขจัด บัดเป่า ป้องกันอันตราย อำนาจชั่วร้าย และส่งเสริมให้ชีวิตของผู้เข้าร่วมพิธีดีขึ้น

๔.๒ ปัญหาเกี่ยวกับชีวิต จากการศึกษาพบว่ารูปแบบของยันต์ที่สร้างขึ้นจะอยู่บนเงื่อนไขของปัญหาชีวิตหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัญหาชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดยันต์ประเภทต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคม ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน เรื่องนี้วิเคราะห์จากอานุภาพของยันต์ด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายประการ แต่อาจจัดเป็นกลุ่มเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างยันต์กับปัญหาชีวิตของมนุษย์ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวไว้ในบทที่ ๓ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความไม่รู้ไม่ ความไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงในธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตบางเรื่อง จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับแนวคิดที่ว่า ความไม่รู้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อในยุคโบราณ ดังตัวอย่างของยันต์ต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ ตัวธรรมชาติ เช่น ยันต์ป้องกันศัตรูหรือโรคพิษ ยันต์ป้องกันโรคระบาด และยันต์การบำบัดโรค เป็นต้น

๔.๒.๑.๒ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ยันต์ป้องกันฟ้าผ่า และยันต์ป้องกันไฟไหม้ (ไฟป่า) เป็นต้น

๔.๒.๑.๓ เรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิต เช่น ยันต์รักษาหรือป้องกันไข้ ยันต์ทำให้คลอดบุตรง่าย เมตตามหานิยม โชคลาภ คำขายดี เรียกทรัพย์ ทำให้เงินทองไม่ขาดมือ รวมถึงยันต์ที่นำไปใช้ทำร้ายผู้อื่น เช่น ยันต์ผูกหุ่น ยันต์สาริกาที่ทำให้หญิงสาวหลงรัก ยันต์พุทธจักรที่ทำให้

ผู้อินนิบหาย ยันต์พระภาพที่ให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือใช้ฝังใต้ถุนเรือนทำให้เจ้าของบ้านอินนิบหาย เป็นต้นซึ่งพบว่าเนื้อหาของยันต์เหล่านี้ทั้งอักขระและคาถามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น ยันต์ที่ใช้ในลักษณะนี้จึงเกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจความจริงด้วย

๔.๒.๒ ความกลัวภัย อันตราย จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่า ความกลัวเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อ เห็นได้จากประเภทของยันต์ไทยที่เกิดขึ้นเพื่อขจัดความกลัวในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ ความกลัวต่ออำนาจของภูต ผี ปีศาจ ได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภทที่มีอำนาจป้องกัน ขจัดภูต ผี ปีศาจ เช่น ยันต์ตราพระอิศวร ยันต์ตรีนิสิงเหใหญ่ เป็นต้น

๔.๒.๒.๒ ความกลัวต่ออำนาจลึกลับ คือ คุณไสย เสนียดจัญไร และเรื่องอัปมงคลได้ก่อให้เกิดยันต์ที่มีอำนาจสามารถป้องกันหรือแก้คุณไสย เสนียดจัญไร และเรื่องอัปมงคล เช่น ยันต์สัพพะโกภัทธ ยันต์อิติปิโสชั้นยอดและชั้นฐาน เป็นต้น

๔.๒.๒.๓ ความกลัวภัยจากมนุษย์ที่จะทำร้ายด้วยศาสตราวุธได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภท**แคล้วคลาด** ศาสตราวุธที่ยิงมาไม่สามารถถูกตอังกาย เช่น ยันต์เกราะแก้ว ยันต์นะโมตาบอด เป็นต้น ยันต์ประเภท**คงกระพันชาตรี** ศาสตราวุธไม่สามารถทำอันตรายร่างกายได้ เช่น ยันต์หัวใจปลงมั่ง ยันต์ตะกรุดคงทน เป็นต้น ยันต์ประเภท**มหาอุด** อาวุธที่ศัตรูนำมาใช้ทำร้ายไม่สามารถทำงานได้ อาทิ ปืนยิงไม่ออก เช่น ยันต์ตะกรุด ๕ ดอก ยันต์พะเนียงแตก ยันต์ประเภท**จิ้งจก** ศัตรูไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ ได้เลย เช่น ยันต์จิ้งจก เป็นต้น

๔.๒.๒.๔ ความกลัวทั่วไป ทั้งภูต ผี ปีศาจ อำนาจลึกลับ คุณไสย ภัยที่เกิดจากมนุษย์ สัตว์ร้าย และธรรมชาติ ได้ก่อให้เกิดยันต์ประเภทป้องกันภัย อันตรายทั้งปวง เช่น ยันต์ปิดทวาร ยันต์ราชสีห์ เป็นต้น

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ความกลัวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนหันไปพึ่งยันต์หรือวัตถุมงคลที่มียันต์เป็นองค์ประกอบที่พบ ได้แก่ กลัวความไม่มั่นคงในชีวิต ภัยอันตรายในรูปแบบต่าง ๆ กลัวโจรผู้ร้าย กลัวไฟไหม้ กลัวคนไม่รัก ไม่เมตตา และกลัวอำนาจที่มองไม่เห็น เช่น คุณไสย เสนียดจัญไร ภูต ผี ปีศาจ และวิญญาณร้าย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นเรื่องของความทุกข์ ความไม่มั่นใจที่เกิดจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของตน ทั้งนี้จะสัมพันธ์กับอาชีพหรือหน้าที่ของแต่ละคนเป็นสำคัญ เช่น พ่อค้า แม่ค้าจะกลัวขายของไม่ได้ จึงเลือกที่จะบูชายันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านเมตตา มหานิยม โชคลาภ ค้าขายดี คนที่รับราชการหรือพนักงานบริษัทจะบูชายันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านอำนาจ สิริมงคลบันดาลให้เกิดบารมี ความก้าวหน้า เป็นต้น (พระราชพัฒนโสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเรื่องความกลัวที่พบจากการสัมภาษณ์คือ คนในอดีตจะกลัวอำนาจที่มองไม่เห็นตัวตน เช่น คุณไสย เสนียดจัญไร ภูต ผี ปีศาจ เป็นต้น แต่คนในปัจจุบันส่วน

ใหญ่จะกลัวความยากจน เห็นได้จากผู้ที่มาเข้ายันต์และวัดมุงคลของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อดอนวินัย ญาณวินโย) วัดทุ่งเศรษฐี และพระครูสิทธิธรรมรัต (หลวงปู่หล้า สิริธโร) วัดสามัคคีธรรม และผู้ที่มาสักยันต์และบูชาเครื่องรางของขลังจากสำนักของอาจารย์เม้ง ขุนแผน ส่วนใหญ่จะเข้ายันต์และวัดมุงคลหรือสักยันต์ที่เชื่อกันว่า ทำให้ค้าขายดี เกิดโชคลาภ กิจการค้าขาย หรือธุรกิจมีความเจริญก้าวหน้า

๔.๒.๓ ความต้องการการชดเชยหรือผลตอบแทน จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องยันต์ไทยเกิดขึ้นอย่างมีนัยสัมพันธ์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่กล่าวถึงความต้องการการชดเชยเรื่องที่ขาดหรือหายไปจากชีวิต รวมถึงผลตอบแทนว่าเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อหรือศาสนาในสังคมโบราณดังต่อไปนี้

๔.๒.๓.๑ ความต้องการที่พึง ที่ยึดเหนี่ยวทางใจ จากการศึกษาพบว่า ยันต์ไทยทั้งหมดเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่พึงที่ยึดเหนี่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจในด้านต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาคิดว่าขาดหายไปหรือลดน้อยลง

๔.๒.๓.๒ ความต้องการให้ตนเป็นที่ชื่นชอบหรือต้องการให้คนอื่นรักใคร่เอ็นดู ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทเมตตา มหานิยมที่อานุภาพให้ผู้บูชาเป็นที่รักใคร่ บูชาของคนทั่วไป เช่น ยันต์อิติปิโส ๘ ทิศ ยันต์พญาหงส์ทอง ยันต์มงกุฎ และยันต์องค์ศีล เป็นต้น

๔.๒.๓.๓ ความต้องการอำนาจ บารมียศ ตำแหน่งเป็นที่เกรงขามของบุคคลทั่วไป ได้ก่อให้เกิดยันต์ที่มีอานุภาพที่ส่งเสริมเรื่องเหล่านี้ เช่น ยันต์มหาอำนาจ ยันต์เสือฝน และยันต์พระเจ้าสิบชาติ เป็นต้น

๔.๒.๓.๔ ความต้องการสิริมงคล ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทเสริมสิริมงคล ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชีวิต เช่น ยันต์กล้วยบัว ยันต์ธวัชชัย และยันต์ลงมงคล เป็นต้น

ความต้องการของมนุษย์มิใช่มีเพียงแต่ความต้องการชดเชยหรือผลตอบแทนในบางเรื่องเท่านั้น แต่ยังมีความต้องการในเชิงลบที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดยันต์ที่มีอานุภาพเชิงลบด้วย เช่น ความต้องการที่จะทำร้ายศัตรูหรือบุคคลที่ตนไม่พึงพอใจ ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภททำร้ายผู้อื่นเช่น ยันต์จักรแตก ทำให้ผิวเมื่อยจากกัน เป็นบ้าหรือฉิบหาย และยันต์พระกาฬทำให้ผู้ถูกกระทำถึงตายหรือฝังใต้ถุนเรือนให้เจ้าของเรือนฉิบหาย เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์และความต้องการของคนไทยบางส่วนดังกล่าวได้ให้ข้อสรุปว่า ยันต์ไทยเกิดจากความไม่เชื่อมั่นในตัวเองที่มีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และความกลัวทั้งสิ่งที่มองเห็นและสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน จึงพากันแสวงหาที่พึ่งเพื่อทำให้ความเชื่อที่หายไปกลับคืนมาให้มากยิ่งขึ้น เห็นได้จากคนไทยบางส่วนบูชายันต์มาเพื่อสร้างความมั่นใจหรือชดเชยในบางสิ่งที่ขาดหายไป เช่น เมตตามหานิยม เป็นต้น ส่งผลให้ยันต์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น ขวัญ และกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธาที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน

ความต้องการของคนไทยที่กล่าวมาจะสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่
ว่า คนส่วนหนึ่งที่เข้ามาสักยันต์ บูชาผ้ายันต์หรือวัตถุมงคลด้านเมตตา มหานิยมเพื่อความ
สิริมงคล ให้คนรักใคร่ เมตตา เสริมดวงชะตา บารมี ทั้งนี้เป็นเพราะความไม่มั่นใจที่เกิดจากความ
ทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต (พระราชพัฒน์โสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)
ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เห็นตรงกันว่า ยันต์เป็นหรือสิ่งทีเนื่องด้วยยันต์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความ
มั่นใจ ดังนั้นยันต์จึงอยู่ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ศรัทธา เรื่องนี้
สอดคล้องกับพิธีการเป่ายันต์เกราะเพชรของพระราชพัฒน์โสภณ วัดทุ่งเศรษฐีที่มีผลทางจิตใจของ
ผู้ศรัทธาที่มาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

๔.๓ **ภาวะทางเศรษฐกิจ** จากการศึกษาว่า ปัญหาด้านเศรษฐกิจหรือปัญหา
เรื่องปากท้องของคนไทยเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรูปแบบหรือประเภทของยันต์ที่ตอบสนอง
ความต้องการของผู้ศรัทธาดังตัวอย่างของยันต์ ต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความต้องการโชคลาภ ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทโชคลาภ สักการะที่มี
อานุภาพให้ผู้บูชาได้ลาภ ผล ปัจจัยแบบไม่ต้องลงทุน ลงแรงอะไร เช่น ยันต์ธงมหาลาภ ยันต์
เทียนทอง และยันต์ธงมหาพรหม เป็นต้น

๔.๓.๒ ความต้องการให้การค้าขายดี มีผลกำไรดี ส่งผลให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มี
อานุภาพด้านนี้ เช่น ยันต์สำเภาทอง ยันต์ใส่กระถางรูปเรียกคนมาซื้อสินค้า และยันต์พระสิวลี
เป็นต้น เห็นได้จากคำพูดของพระครูสิริธรรมรัต (๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ที่ว่า “คนส่วน
ใหญ่ที่มาหาท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจะกลัวจน กลัวความอดอยาก” ซึ่งคนเหล่านี้จะ
มาบูชาวัตถุมงคลที่มีอานุภาพด้านโชคลาภ คำขายดี

๔.๓.๓ ความต้องการที่จะให้พืชผลทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์
ปราศจากโรคภัย และสัตว์ร้ายเบียดเบียน ส่งผลให้เกิดยันต์ประเภทคุ้มครองพืชผล บันดาลให้พืช
พันธุ์ ธัญญาหารสมบูรณ์ เช่น ยันต์แม่โพสพ ยันต์จัดตุรือ ป้องกันหนูทำลายข้าวกล้าหรือพืชไร่ ยันต์
สุริยประภา และยันต์จันทรประภา เป็นต้น

๔.๓.๔ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดยันต์หัวใจเศรษฐีที่เชื่อกันว่าจะ
ทำให้ผู้บูชาที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรือยันต์ประเภทเรียกทรัพย์ เช่น ยันต์โภคทรัพย์ที่เชื่อกันว่า
ถ้าเก็บไว้ในที่เก็บเงินทองหรือกระเป๋าสตางค์จะทำให้เงินทองไม่ขาดมือ เป็นต้น

ตัวอย่างของยันต์ไทยที่กล่าวข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่อง
ปากท้องของประชาชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดยันต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้เกิดโชคลาภ เงิน
ทอง ตลอดจนทำให้การประกอบอาชีพเกิดผลสำเร็จ เรื่องที่ยืนยันเรื่องนี้ศึกษาได้จากคำกล่าวที่ว่า
“ผ้ายันต์ที่สร้างขึ้นในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดีมักจะเป็นผ้ายันต์ที่มีอานุภาพด้านเมตตา มหานิยม
คำขายดี” (ชิวโหมงเขียน : ผ้ายันต์วัดศรีโยธิน จ.กำแพงเพชร. ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๑ : ออนไลน์)

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่นำไปสู่การสร้างยันต์ที่กล่าวมาทั้งหมดอาจกล่าวสรุปอยู่ในปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชน เนื่องจากคนต้องการที่ยึดเหนี่ยวและสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบกิจการต่าง ๆ โดยมีความเชื่อที่เป็นปัจจัยสำคัญเข้ามาประกอบร่วม ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของยันต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การประกอบอาชีพ หน้าที่การงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ปัจเจกชน ชุมชน และประเทศชาติต่อมา

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ภาวะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนส่วนหนึ่งหันไปพึ่งยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับยันต์ เห็นได้จากผู้ที่ไปสักยันต์หรือเช่าบูชาวัตถุมงคลในสำนักของอาจารย์เม้ง ขุนแผนส่วนใหญ่จะให้ท่านช่วยในด้านธุรกิจการค้า หรือผู้ที่ไปเช่าบูชาตุ๊กแกมหาลาภของพระครูสิทธิธรรมรัต (หลวงปู่หล้า) และผู้ที่ไปเช่าวัตถุมงคลทางด้านเมตตามหานิยม โชคลาภ ค้าขายดีของพระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อเนอ) ซึ่งท่านกล่าวว่า ช่วงเศรษฐกิจไม่ดีจะมีประชาชนมาบูชาผ้ายันต์และวัตถุมงคลที่มีพุทธคุณในด้านนี้จำนวนมาก (๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๔.๔ ภาวะทางสังคม จากการศึกษาพบว่ายันต์ไทยบางส่วนเกิดจากวิกฤติการณ์ทางสังคมหรือเหตุการณ์ที่ไม่ปกติบางเรื่องของสังคม ส่งผลให้คนในสังคมเกิดหวาดกลัว วิตกกังวล เสียขวัญ จำเป็นต้องหาที่พึ่งทางจิตใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ลดความกลัว และคลายความวิตกกังวลต่อเรื่องนั้น ๆ ดังข้อสรุปดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ ภัยสงคราม ภาวะทางสังคมข้อนี้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้คนเกิดความหวาดกลัว วิตกกังวล ความทุกข์ ส่งผลให้คนในสังคมจำต้องหาที่พึ่ง หนึ่งในที่พึ่งเหล่านั้นก็คือ ไสยศาสตร์ ซึ่งยันต์ก็เป็นส่วนหนึ่งของที่พึ่งที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำศึกสงครามก็คือ พระมหากษัตริย์ นายทัพ และเหล่าทหาร เรื่องที่ยืนยันความจริงข้อนี้คือ ข้อสรุปของพงษ์ ณ พัฒน์ (๒๕๕๒ : ๗๔) ที่กล่าวถึงอาจารย์ผู้มีคาถา อาคมจะปลุกเสกเสื้อยันต์ให้กับนักรบผู้กล้าในชุมชน ทหารที่จะทำการออกรบในสงคราม เช่น ชาวบ้านบางระจัน สิ่งหีบู่จนถึงสงครามอินโดจีน สงครามเกาหลี และการสู้รบในที่อื่น ๆ เนื่องจากเชื่อว่าผ้ายันต์จะมีอำนาจด้านคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด ปลอดภัย ผ้ายันต์ที่สร้างขึ้นในช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบ มีใจผู้ร้ายมากมักจะเป็นผ้ายันต์ที่มีอำนาจด้านป้องกัน แคล้วคลาด (ชิวโมงเขียน : ผ้ายันต์วัดศรีโยธิน จ.กำแพงเพชร. ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๑ : ออนไลน์)

หลักฐานที่ยืนยันความจริงเรื่องนี้ก็คือข้อสรุปของประจักษ์ ปรภาพิทยากร (๒๕๑๙ : ๑๔) ได้กล่าวถึงเครื่องรางของขลังในสมัยก่อนมักจะใช้กันในยามศึกสงคราม แม้กระทั่งเครื่องแต่งกายเพื่อความเป็นสิริมงคล รวมถึงการป้องกันอันตรายจากศัตรูด้วย โดยเฉพาะแม่ทัพ นายกองหรือบางทีก็เป็นพระมหากษัตริย์ผู้เป็นจอมทัพจะมีวิชาอาคมที่เกี่ยวข้องกับยันต์คือวิชาคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดที่เอาไว้ป้องกันตนและคุ้มครองทหาร เห็นได้จากวิชาการรบของไทยหรือที่เรียกว่า ตำราพิชัยสงครามนั้นปรากฏว่ามีแต่เรื่องคาถาอาคมเป็นส่วนใหญ่ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ.

ม.ป.ป. : ๑๑) อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เลื่อยยนต์หลวงพ่อบุญ วัดบางกระบือ ปราชญ์ที่สร้างแจกตอง สงครามอินโดจีนและทำพิธีปลุกเสกที่วัดชนะสงคราม (เลือกวัดที่มีชื่อเสียงคล้องกับเหตุการณ์คือ วัดชนะสงคราม ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ที่มีเลื่อยยนต์จะเป็นผู้ชนะสงคราม) (มณฑิรา. ๒๕๕๒ : ๕๘)

ตัวอย่างของยนต์ที่มีอานุภาพเกี่ยวกับสงคราม เช่น ยนต์พระวิปัสสีที่ใช้สำหรับลง เครื่องออกศึก เช่น เลื่อยยนต์ ผ้าประเจียด และผ้าโพก เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่า สามารถป้องกัน อันตรายทั้งปวงและทำให้มีชัยชนะแก่ข้าศึก ยนต์พระญาราชสีห์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้มีชัย ชนะแก่ศัตรูทั้งปวง และยนต์ลงเลื่อยยนต์ เป็นต้น

๔.๔.๒ ปัญหาทางสังคม จากการศึกษาพบว่า ปัญหาทางสังคมบางเรื่องที่มี ผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความสงบสุขของคนในสังคมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนในสังคม หาวิธีการป้องกันและขจัดปัญหานั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ หนึ่งในวิธีที่นำมาป้องกันหรือขจัดปัญหา ได้แก่ ยนต์ที่เชื่อว่าสามารถป้องกันหรือขจัดปัญหานั้น ๆ ได้ ดังตัวอย่างของปัญหาทางสังคมและ ประเภทของยนต์ที่ใช้ป้องกันและขจัดปัญหาต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ โจรภัยเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยนต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพ ป้องกันโจร ผู้ร้ายได้ เช่น ยนต์ปิดทวาร สำหรับลงกระดาศปิดตามประตูบ้านเรือน ยนต์มหาระยับที่ใช้ป้องกันผู้ร้าย ยนต์กันขโมย ยนต์ตรีเพชรสำหรับผูกไว้ที่หน้าจั่วเหนือหัวเสาเวลาปลูกบ้าน ยนต์ มงคลจักรวาล ๘ ทิศ ยนต์ปิดคอกวัวควายป้องกันโจรลักควาย ยนต์ปิดหน้าต่างกันขโมย เป็นต้น

๔.๔.๒.๒ การเกิดโรคระบาด เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยนต์ที่เชื่อกันว่า มี อานุภาพสามารถป้องกันหรือขจัดโรคระบาดได้ เช่น ยนต์กันโรคระบาด (โรคระบาด) เช่น โรคห่า (โรคอหิวาต์) เป็นต้น

๔.๔.๒.๓ การถูกรบกวนจากภูต ผี ปีศาจหรือวิญญาณที่ได้สร้างความ หวาดกลัวให้แก่คนในสังคม เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดยนต์ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพสามารถป้องกันหรือ ขจัดภูต ผี ปีศาจได้ เช่น ยนต์ตราพระอิศวร ยนต์ตรีนิสิงเหใหญ่ ยนต์พระขมเณศวร ยนต์ไตรลักษณ์ ยนต์ผูกข้อมือเด็ก ยนต์เทวาประสิทธิ์ ยนต์กันปีศาจ และยนต์ปิดประตูเรือนกันผีปอบ เป็นต้น

ผลการวิจัยที่กล่าวข้างต้นได้ให้ข้อสรุปว่า ปัญหาสังคมบางเรื่องเป็นปัจจัยทำให้เกิด ยนต์ไทยประเภทต่าง ๆ ที่มีอานุภาพสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งเป็นวิธีแก้ไขปัญหาคด้วย ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมไทยค่อนข้างสูงในอดีต ดังนั้น ปัญหาทางสังคมบางเรื่องจึง เป็นตัวกำหนดรูปแบบของยนต์ไทยตามความเชื่อประการหนึ่งด้วย

ผลการสัมภาษณ์ได้พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่กล่าวมามีผลไม่มากนักต่อการสักยันต์ หรือการบูชายันต์และวัดอุ้มงคลที่มียนต์เป็นองค์ประกอบ แต่เมื่อกกล่าวสรุปแล้วการใช้ยนต์ของผู้ที่ เข้ามาหาพระเกจิอาจารย์และอาจารย์ผู้สักยันต์ที่ให้สัมภาษณ์จะมีความหลากหลายไปตาม ปัญหาชีวิตและศรัทธาของแต่ละคน โดยส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับเรื่องต่อไปนี้

(๑) อาชีพ เช่น พ่อค้า แม่ค้าจะต้องการยันต์หรือวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านเมตตา มหานิยม โชคลาภ ค้าขายดี เรียกทรัพย์ คนที่รับราชการหรือพนักงานบริษัทจะต้องการยันต์หรือวัตถุมงคลที่เชื่อว่าจะทำให้หน้าที่การงาน ยศ ตำแหน่งเจริญก้าวหน้า ผู้ใหญ่เมตตารักใคร่ เป็นต้น (พระราชพัฒนโสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

(๒) อุปนิสัยของแต่ละคน เช่น พวกนักเลงจะมาขอสักยันต์หรือเช่าบูชาวัตถุมงคลที่มีอำนาจด้านคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด มหาอุด เป็นต้น (เสรี อาจสาคร. ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

(๓) ปัญหาชีวิต ส่วนใหญ่ที่พบคือ ความทุกข์ ความไม่สบายใจจึงมาบูชายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เพื่อสร้างกำลังใจในการต่อสู้กับความทุกข์หรือปัญหาที่กำลังประสบอยู่ (พระราชพัฒนโสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ยันต์ของผู้ที่ศรัทธามีในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น คนบางส่วนเช่ายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวกับยันต์ไว้เพื่ออวดคนอื่นว่า ตนมีของดีแล้วสร้างค่านิยมในการสะสมและคนบางส่วนก็เช่ายันต์หรือวัตถุมงคลเพื่อเก็บไว้ขายในเวลาที่ยันต์หรือวัตถุมงคลนั้นมีราคา หรือเป็นที่ต้องการของคน ทำให้ยันต์และวัตถุมงคลกลายเป็นสินค้าไป (พระราชพัฒนโสภณ. ๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) โดยที่คนเหล่านั้นไม่ได้นำยันต์หรือวัตถุมงคลไปใช้ตามวัตถุประสงค์เลย

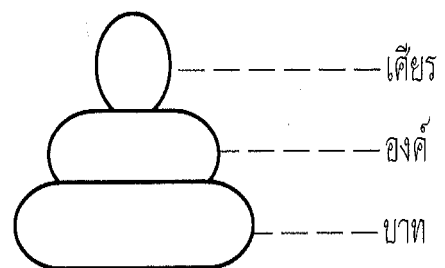
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องนี้ในข้อที่ ๒ ไว้ว่า เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย ผลการวิจัยพบว่าสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามี ๗ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. สัญลักษณ์ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของยันต์ไทย

ผลการวิจัยพบว่า สัญลักษณ์ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของยันต์ไทยที่นิยมใช้เขียนลงในยันต์จะมี ๒ ประการ คือ

๑.๑ **องค์พระ** จากการศึกษาพบว่า องค์พระเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนพระพุทธเจ้าและถือว่าเป็นประธานของยันต์ไทย อันเป็นการให้ความสำคัญแก่พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นสิ่งสักการบูชาสูงสุดของชาวพุทธ ซึ่งการเขียนองค์พระจะใช้ลงเป็นส่วนหนึ่งโดยการนำเอาวงกลม ๓ วง เรียงต่อกัน (ภาพที่ ๑๘) โดยมีความหมายและข้อกำหนดดังนี้

ภาพที่ ๑๘ ยันต์องค์พระ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๗)

๑.๑.๑ วงกลมด้านบนสุดคือ ส่วนพระเศียรหรือศีรษะ ในขณะที่เขียนให้
ปริกรรมว่า มะกาโรศีระพุทธา ปะนะชาเยเต หมายถึง มะ อักษร จงบังเกิดเป็นพระเศียรของ
พระพุทธเจ้า

๑.๑.๒ วงกลมกลางคือส่วนลำตัวขององค์พระ ในขณะที่เขียนให้ปริกรรมว่า
อะกาโร องคะพุทธา ปะนะชาเยเต หมายถึง อะ อักษรจงบังเกิดเป็นลำตัวของพระพุทธเจ้า

๑.๑.๓ วงกลมล่างสุดคือ ส่วนเท้าขององค์พระ ในขณะที่เขียนให้ปริกรรมว่า
อุกาโร ปาทะพุทธา ปะนะชาเยเต หมายถึง อุ อักษรจงบังเกิดเป็นพระบาทของพระพุทธเจ้า

เรื่องที่ต้องพิจารณาความหมายอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับองค์พระที่ลงในยันต์ไทยคือ
คาถาที่ว่ากำกับการลงคือ มะ อะ อุ ถ้าพิจารณาไปที่เนื้อหาแล้วจะพบว่า อักษรทั้ง ๓ ตัวนี้ใช้เป็น
สัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย คือ มะ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า มาจากคำว่า มนุสสุธานี
พุทโธ ภควาติ อะ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระธรรม มาจากคำว่า อกาลิโก เอหิปัสสิโก... อุ ใช้เป็น
สัญลักษณ์แทนพระสงฆ์ มาจากคำว่า อุชุปฏิปันโน สาวกสงฺโฆ..

๑.๒ อุณาโลม สूर्य จันทร และอุ องการ

จากการศึกษาพบว่าสัญลักษณ์ที่พบว่าใช้มากในยันต์ไทยทั่วไปคือ
อุณาโลม สूर्य จันทร และอุ องการ (ภาพที่ ๑๙) ซึ่งมีความหมายดังนี้

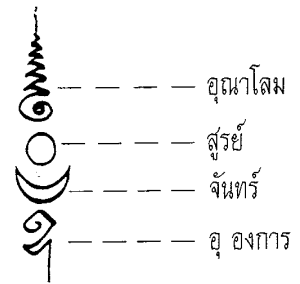
๑.๒.๑ อุณาโลมเป็นสัญลักษณ์ที่แทนโลกุตตร-
ธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนหลุดพ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิด
ในโลกมี ๙ ประการ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เป็นสัญลักษณ์ที่พบ
ว่าถูกนำใช้มากที่สุด ในยันต์ไทย เพื่อแสดงถึงความหลุดพ้นจากกิเลสที่
เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชีวิตในพุทธศาสนา

๑.๒.๒ สूर्य เป็นสัญลักษณ์ที่แทนดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างในตอนกลางวัน
ตามคติดวงอาทิตย์ถือเป็นใหญ่ในตอนกลางวัน เพราะดวงอาทิตย์จะให้แสงสว่างมากกว่าดาว
ดวงอื่น และอำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ สัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ในโลก

๑.๒.๓ จันทร เป็นสัญลักษณ์ที่แทนดวงจันทร์ที่ให้แสงสว่างในตอนกลางคืน
ตามคติถือว่าพระจันทร์เป็นใหญ่กว่าดาวนักษัตรดวงอื่น ๆ ในตอนกลางคืน เนื่องจากดวงจันทร์ให้
แสงสว่างแก่โลกมนุษย์มากกว่าดาวดวงอื่นในเวลากลางคืน

๑.๒.๔ อุ องการเป็นสัญลักษณ์ที่แทนเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ๓ องค์
คือ พระพรหม พระศิวะหรือพระอิศวร และพระวิษณุหรือพระนารายณ์

ถ้าพิจารณาจากอุณาโลมจะพบว่า คติการสร้างยันต์ทางพุทธศาสนามีเป้าหมาย
สูงสุดอยู่ที่การเข้าสู่โลกุตตรธรรม หลุดพ้นจากกิเลสเป็นสำคัญ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ
เสวี อาจสาคร (๒ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ที่ว่า “เจตนาของอาจารย์รุ่นเก่าต้องการให้สิ่งที

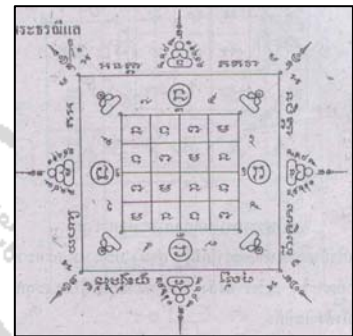
ภาพที่ ๑๙ อุณาโลม สूर्य จันทรและ
อุองการ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๘)

ท่านสร้าง (ยันต์และวัตถุมงคล) เป็นเครื่องเตือนสติให้ผู้ศรัทธาละเว้นความชั่ว สร้างความดี และพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์” แต่คนทั่วไปมักไม่ทราบสาระสำคัญดังกล่าว เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เห็นได้จากคำพูดของพระครูสิทธิธรรมรัต (๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ที่ว่า “คนส่วนใหญ่เขาไม่สนใจที่จะเรียนรู้เรื่องเหล่านี้ สนใจแต่เพียงว่าวัตถุมงคลรุ่นนี้มีดีด้านไหน ศักดิ์สิทธิ์จริงไหม”

๒. ลายเส้นและรูปทรงของยันต์

ผลการศึกษาทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า โบราณจารย์ได้ใช้ลายเส้นและรูปทรงของยันต์ไทยเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

๒.๑ **ลายเส้นของยันต์**ที่ลากไปมาจนเกิดเป็นภาพหรือรูปทรงต่าง ๆ ในยันต์ไทยนั้นใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสายรกของพระพุทธเจ้า (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒) คำว่า “สายรกของพระพุทธเจ้า” ในที่นี้ หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหนทางนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความดีงาม ความพ้นทุกข์ (พระครูสิทธิธรรมรัต. ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ซึ่งการลากเส้นยันต์เป็นอุบายที่ใช้ฝึกจิตให้เกิดสมาธิ เนื่องจากในขณะที่เขียนเส้นยันต์จะต้องใช้สมาธิจิตอย่างสูง จะหยุดกลางคันหรือยกดินสอออกไม่ได้ เพราะจะทำให้เส้นยันต์ขาด ใช้ไม่ได้ ต้องเริ่มทำใหม่เช่น ยันต์กำบัง (ภาพที่ ๒๐) ที่ใช้ลงผ้าโพกหัวหรือลงหมวก เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านแคล้วคลาด (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๑)

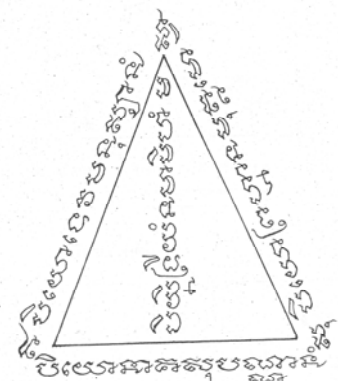
ภาพที่ ๒๐ ยันต์กำบัง

๒.๒ **รูปทรงกลม** ตามคติทางพุทธศาสนาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า แต่ถ้าเป็นคติทางศาสนาพราหมณ์ จะหมายถึง พระพักตร์ของพระพรหม เช่น ยันต์มหาละลวย (ภาพที่ ๒๑) ที่ใช้ลงใส่ตลับขี้ผึ้งฝีปากหรือผ้าเช็ดหน้าเป็นเมตตาดีนก (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๘๓)

ภาพที่ ๒๑ ยันต์มหาละลวย

๒.๓ **รูปทรงสามเหลี่ยม**ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๓ ข้อ หลายเรื่อง เช่น พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือ พระไตรปิฎกคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก เป็นต้น ตัวอย่างยันต์ที่มีรูปทรงสามเหลี่ยมเช่น ยันต์ชายธง (ภาพที่ ๒๒) ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านเสน่ห์ ทำให้คนรักใคร่เมตตา (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๘๕) เป็นต้น

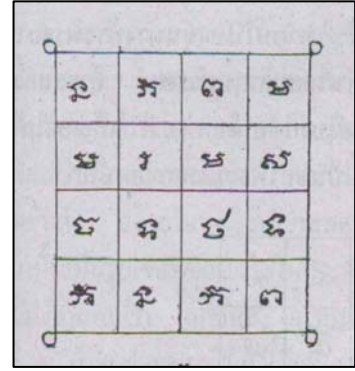

ภาพที่ ๒๒ ยันต์ชายธง

๒.๔ รูปทรงสี่เหลี่ยมของใช้เป็นสัญลักษณ์

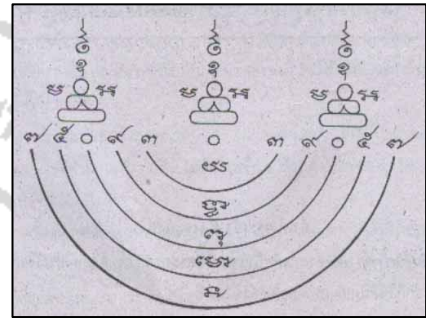
แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๔ ประการหลายเรื่อง เช่น ทวีปทั้งสี่ คือ ชมพูทวีป (โลกมนุษย์) อุตตรกุรุทวีป ปุพพิเทททวีป และอมรโคยานทวีปที่กล่าวไว้ในโลกุปปัตติอรุณวดีสูตร (หอสุมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. ๒๕๓๓ : ๑๗) หรือธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตัวอย่างยันต์ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยม เช่น ยันต์เจริญทรัพย์ (ภาพที่ ๒๓) ที่เชื่อกันว่ามีอำนาจทำให้ผู้บูชา มั่งมีทรัพย์สมบัติ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๑)

ภาพที่ ๒๓ ยันต์เจริญทรัพย์

๒.๕ รูปทรงอิสระ ยันต์ที่มีรูปทรงอิสระ

จะใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างหลากหลายตามภาพและลายเส้นที่ปรากฏในยันต์นั้น ๆ เช่น ยันต์ตรีนิสิงเหตอด (ภาพที่ ๒๔) ภายในยันต์จะมีเส้นรูปครึ่งวงกลมอยู่ ๕ เส้น ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ (พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระศรีอริยเมตตรัย) นอกจากนี้ ยังมีองค์พระ ๓ องค์ และมีอักษร ๓ ตัว คือ ม อะ อุ อยู่ใกล้กับองค์พระทั้ง ๓ องค์ ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจด้านค้าขายทางเรือดีมาก (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๔๖)

ภาพที่ ๒๔ ยันต์ตรีนิสิงเหตอด

จะเห็นว่าลายเส้นและรูปทรงที่ปรากฏในยันต์มิได้เป็นเพียงการเขียนเพื่อให้เกิดความสวยงามที่ให้คุณค่าด้านสุนทรียะ หรือเพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีผลต่อผู้ศรัทธาเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายหรือใช้แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังนั้น ลายเส้นและรูปทรงของยันต์จึงเป็นสื่อที่โบราณจารย์ใช้สอนผู้ศรัทธาให้เข้าใจเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาหรือใช้เป็นอุบายดึงคนผู้ศรัทธาให้เข้าหาพุทธศาสนา

ผลการสัมภาษณ์ ได้ข้อสรุปว่า รูปทรงต่าง ๆ ของยันต์เกิดอย่างสัมพันธ์กับศิลปะ คือ เพื่อให้ยันต์เกิดความสวยงามตามแบบที่อาจารย์แต่ละท่านได้คิดประดิษฐ์ขึ้นเป็นสำคัญ

๓. รูปภาพที่ปรากฏในยันต์

ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้ใช้รูปภาพต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์ถ่ายทอดเรื่องราวในพุทธศาสนาผ่านยันต์อย่างหลากหลาย มีทั้งภาพที่ปรากฏรูปของสิ่งนั้น ๆ อย่างชัดเจน และภาพลายเส้น เช่น ภาพพระพุทธเจ้า พุทธสาวก เทพ ยักษ์ สัตว์ ดอกบัว ธรรมจักร และจักรวาล เป็นต้น แต่งานวิจัยนี้จะกล่าวเฉพาะภาพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเถรวาทเท่านั้นตามลำดับต่อไปนี้

๓.๑ **ภาพของพระพุทธเจ้า** ผลการวิจัยพบว่า ภาพพระพุทธเจ้าเป็นภาพที่ปรากฏมากที่สุดในยันต์ไทยชนิดต่าง ๆ เนื่องจากโบราณจารย์นิยมลงองค์พระ หมายถึง รูปหรือสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าไว้ในยันต์และถือกันว่าองค์พระเป็นประธานของยันต์ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับพระพุทธเจ้าในฐานะปฐนียบุคคลที่มนุษย์ เทวดา และอมนุษย์กราบไหว้บูชา และภาพพระพุทธเจ้าที่โบราณจารย์นำมาเป็นองค์ประกอบของยันต์นั้นจะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ในแง่ใดแง่หนึ่งเสมอซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วมี ๒ ลักษณะ คือ

๓.๑.๑ ภาพลายเส้นที่ลากไปมาให้เป็นรูปพระพุทธเจ้า เช่น ยันต์พุทธนิมิต ภาพนี้สื่อเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์โดยนมิตตัวพระองค์ขึ้นมาอีกองค์หนึ่ง เรียกว่า พุทธนิมิตเพื่อให้เห็นอิทธิปาฏิหาริย์คู่กับพระองค์ และในขณะที่ประทับจำพรรษาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อพระองค์จะเสด็จไปบิณฑบาตก็ได้ทรงนมิตพุทธนิมิตขึ้นมาทำหน้าที่แสดงธรรมแก่เทวดาแทนจนกว่าพระองค์จะเสด็จกลับมา เรื่องนี้มีกล่าวไว้ในอรรถกถาธรรมบทภาษาบาลี ภาค ๖ เรื่องยมกปาฏิหาริย์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖ : ๘๐-๘๘) แต่ในตำรายันต์จะสื่อเพียงอานุภาพของยันต์นี้หลายประการ เช่น ป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย อัคคีภัย และทำให้เกิดลาภสักการะ เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๒๖)

๓.๑.๒ ภาพวาดพระพุทธเจ้าที่ปรากฏชัดเจนที่ให้คุณค่าด้านสุนทรียะและเรื่องราวที่ปรากฏในตัวภาพเช่นเดียวกับภาพจิตรกรรมทั่วไป คือ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าผ่านคำว่า “ปาง” ที่แปลว่า คราว หรือ เมื่อ หมายถึง แบบที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรืออาการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงออกมาในอิริยาบถหรือท่าทางต่าง ๆ เมื่อครั้งประทับอยู่ในสถานที่นั้น ๆ เช่น ยันต์พระไตรรัตน์ ภาพที่ปรากฏเป็นภาพพระพุทธรูปปางสมาธิที่สื่อถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ณ ควางตัน้อัสสัถตถพุกษ (ต่อมาตันไม้ตันนี้ได้นามใหม่ว่า ต้นโพธิ์ หมายถึง ต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งขณะตรัสรู้) ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมืองพาราณสี ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะหรือเดือน ๖ เรื่องนี้ปรากฏในปฐมโพธิสูตร ขุททกนิกาย อุทาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๑/๑๗๒) ต่อมาชาวพุทธทั่วโลกได้เรียกวันนี้ว่า “วัน วิสาขบูชา” ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ยกขึ้นเป็นวันสำคัญของโลก และชาวไทยได้นำเอาเหตุการณ์ดังกล่าวมาสร้างเป็นพระประจำวันของคนที่เกิดวันพฤหัสบดี นอกจากนี้ ยังถือเอาวันพฤหัสบดีเป็นวันครูเพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้อีกด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ยันต์พระพุทธเจ้าห้ามญาติที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านห้ามศัตรู ห้ามศาสตราวุธ และศาสตราวุธไม่สามารถทำอันตรายได้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๔๐) ที่สื่อถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไประงับสงครามแย่งน้ำระหว่างพระญาติฝ่ายพระราชบิดาจากเมืองกบิลพัสดุ์กับพระญาติฝ่ายพระราชมารดาจากเมืองเทวทหะที่ยกทัพมาเพื่อทำสงครามแย่งชิงน้ำจากแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำการเกษตร พระองค์ทรงแสดงธรรมโดยชี้ให้เห็นถึง

ความสำคัญของเครือญาติที่ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน และทรงสอนให้เลิกจองเวร ให้อภัยกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ความรุนแรงยุติลงและทุกฝ่ายสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๖ เรื่อง การเข้าไประงับการทะเลาะกันของ พระญาติ (ของพระพุทธเจ้า) (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖ : ๘๐-๘๘)

ตัวอย่างภาพพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในยันต์ไทยได้ให้ข้อสรุปว่าโบราณจารย์ได้นำเอาภาพของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นส่วนประกอบของยันต์เพื่อให้เป็นประธานของยันต์ในฐานะผู้ ทรงคุณอันประเสริฐที่พุทธศาสนิกชนควรสักการบูชา และเพื่อสื่อเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าหรือ เหตุการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ในแง่ใดแง่หนึ่ง มิใช่เป็นเพียงเรื่องที่สื่อถึงความ สดงามหรือความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เพื่อผลทางด้านศรัทธาเท่านั้น

๓.๒ ภาพของพุทธสาวก ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาภาพของ พุทธสาวกบางรูปมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ และเรียกยันต์ตามชื่อของพุทธสาวกรูปนั้น ตัวอย่างเช่น

๓.๒.๑ พระสิวลีเถระ เป็นพุทธสาวกที่โบราณจารย์นำมาใช้ประกอบกับ ยันต์มากที่สุด เรื่องราวเกี่ยวกับพระสิวลีมีปรากฏหลายแห่งทั้งในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เช่น อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๒๐๗/๒๗) ที่กล่าวถึง พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพุทธสาวกรูปนี้ว่าเป็นผู้เลิศด้านการมีลาภยิ่งกว่าภิกษุรูปใด และในอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๔ ก็ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้พระสิวลีเป็นผู้เลิศด้วยลาภเพราะได้ ถวายรวงผึ้งแก่พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสีพร้อมพระภิกษุสงฆ์จำนวน ๘,๖๐๐,๐๐๐ รูป (มหา มกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๑๙ : ๘๐-๘๔) พุทธสาวกรูปนี้มีชื่อปรากฏในยันต์ไทย ๒ ชื่อ คือ **พระสิวลี** ปรากฏในยันต์พระสิวลีและ**พระฉิมพลี**ที่ปรากฏในยันต์พระฉิมพลีที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านทำ ให้เกิดโชคลาภเช่นกัน (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๑๘)

๓.๒.๒ พระกัจจายนเถระ (บางแห่งเรียกว่า กัจจายนะ) เป็นพุทธสาวกที่ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเลิศในการแสดงธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้ย่อ ๆ ให้พิสดาร เรื่องนี้ ปรากฏในอังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๑๙๗/๒๖) และ ในอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๒ ได้กล่าวถึงพระมหากัจจายนเถระว่าเป็นพระภิกษุรูปงาม ผิวพรรณผุดผ่องมากเป็นเหตุให้บุตรเศรษฐีชื่อว่าโสเรยยะเกิดความคิดอยากได้ภรรยาที่มีรูปร่าง เหมือนท่านและปรารถนาให้ผิวพรรณของภรรยาของท่านเป็นอย่างผิวพรรณของพระเถระ ส่งผลให้ บุตรเศรษฐีคนดังกล่าวกลายเป็นผู้หญิง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒ : ๑๕๔-๑๕๖) พุทธ สาวกรูปนี้มีชื่อปรากฏในยันต์ไทยว่า **พระสังกระจาย**ในยันต์พระสังกระจายปรากฏเป็นภาพ พระภิกษุรูปงามอ้วนท้วนที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านโชคลาภ ไม่อดอยาก (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๗๔) แต่ตำรายันต์บางเล่มเรียกพุทธสาวกรูปนี้ว่า พระสังขะจายก็มี

๓.๒.๓ พระควัมปติ พุทธสาวกรูปนี้เป็นเพื่อนคนหนึ่งของพระยสะที่ออกบวช พร้อมกับเพื่อนอีก ๓ คน คือ วิมลละ สุพาหุ และปุลณชิ เรื่องนี้ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๓๐/๓๗) โบราณจารย์ได้เขียนภาพลายเส้นของพุทธสาวกรูปนี้ในยันต์ควัมปติที่เชื่อกันว่าจะทำให้ผู้บูชามีเสน่ห์ เป็นที่รักของคนทั่วไป (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๘๔)

การนำภาพของพุทธสาวกที่สำคัญมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์นั้นมีใช้เพียงเพื่อให้เกิดความสวยงาม ความขลังความศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่ยังมีไปที่คุณสมบัติของพุทธสาวกแต่ละรูปด้วย ซึ่งคุณสมบัติอันเลิศของพุทธสาวกแต่ละรูปนั้นเกิดจากการบำเพ็ญบารมีของแต่ละท่านเป็นสำคัญ มิใช่เกิดจากผู้มีฤทธิ์หรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ บันดาลให้ นอกจากนี้ ยังเป็นการให้ความสำคัญแก่พระอริยสงฆ์ในฐานะเป็นรัตนะหนึ่งในพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งสูงสุดของชาวพุทธอีกทางหนึ่งด้วย

๓.๓ **ภาพของเทพ** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาภาพของเทพที่ชาวไทยนับถือมาเป็นองค์ประกอบของยันต์หลายองค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๓.๓.๑ พระพรหม เป็นเทพสูงสุดองค์หนึ่งในเทพตรีมูรติของศาสนาพราหมณ์ แต่คติทางพุทธศาสนากล่าวถึงเทพองค์นี้ในฐานะผู้เลื่อมใสพุทธศาสนาและมีคุณธรรมอันประเสริฐที่เรียกว่า พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงไว้ในทิมิกาย ปาฏิภววรรคภายใต้หลักธรรมชื่อว่าอัปปมัญญา ๔ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๐๘/๒๘๐) ภาพของพระพรหมปรากฏในยันต์พระพรหมสี่หน้าที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน โดยเฉพาะเมตตามหานิยม เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๕)

๓.๓.๒ พระนารายณ์ เทพสูงสุดองค์หนึ่งในเทพตรีมูรติในศาสนาพราหมณ์ เป็นภาพที่โบราณจารย์นำมาใช้ประกอบกับยันต์มากที่สุด เนื่องจากพระนารายณ์เป็นเทพที่ชาวไทยให้ความเคารพนับถือสูง อีกทั้งยังมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยในฐานะเป็นองค์อวตารของพระนารายณ์ เห็นได้จากการตั้งพระนามของพระมหากษัตริย์ไทยจะเกี่ยวข้องกับพระนามของเทพองค์นี้มาทุกยุคทุกสมัย เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช แม้พระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันก็ปรากฏคำว่า **ราม** ธิบดินทร์ ในพระนามของพระองค์ด้วย ยันต์ที่ปรากฏภาพพระนารายณ์ เช่น ยันต์นารายณ์แปลงรูปที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้านโดยเฉพาะป้องกันภัย อันตราย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๔)

๓.๓.๓ พระศิวะ เป็นเทพสูงสุดอีกองค์หนึ่งในเทพตรีมูรติในศาสนาพราหมณ์ ที่โบราณจารย์นำมาเป็นองค์ประกอบของยันต์ไทย ปรากฏในยันต์ธงชัยพระอิศวรที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพตามแต่ผู้ใช้ปรารถนาและเป็นมงคลที่ประเสริฐยิ่ง (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๘๘) เรื่องของพระศิวะปรากฏในปาฏิภววรรค ทิมิกาย ปาฏิภววรรคในฐานะผู้สร้างโลกตามความ

เชื้อของพราหมณ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๗/๑๖) และในอรรถกถาัมชฌิมนิคาย มูลปณณาสกัได้กล่าวถึงลัทธิอิสสรวาทที่มีแนวคิดและความเชื่อว่า พระอิศวรเป็นผู้สร้างโลก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๑/๒/๓๐) และในเทวทหสูตร มัชฌิมนิคาย อุปริปณณาสกัได้ถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ได้รับทุกข์เวทนาว่าไม่ได้เกิดจากการบันดาลของพระอิศวร แต่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๓/๙-๑๐/๗-๘)

๓.๓.๔ พระอินทร์ เป็นเทพที่วรรณกรรมทางพุทธศาสนากล่าวถึงมากอีกองค์หนึ่ง มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ท้าวสักกเทวราช เป็นต้น ซึ่งในอรรถกถาธรรมบทบาลี ภาค ๒ ได้กล่าวถึงธรรมที่ทำให้ขมาณพผู้บำเพ็ญตายไปเกิดเป็นพระอินทร์หรือท้าวสักกะ คือ วัตตบท ๗ ประการ ได้แก่ (๑) เลี้ยงบิดามารดา (๒) อ่อนน้อมต่อมตน (๓) พุดจาไพเราะอ่อนหวาน (๔) ไม่พุดจาหยาบคาย (๕) ยินดีในการให้ทาน (๖) พุดคำสัตย์ (๗) ไม่โกรธใครตลอดชีวิต (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒ : ๙๖-๙๗) ภาพพระอินทร์นี้ปรากฏในยันต์เทพธัญจนที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านเสน่ห์ สำหรับลงชื่อผู้ที่เราต้องการให้หลงรัก (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๗๖)

๓.๓.๕ ภาพเทพชุมนุมที่ปรากฏในยันต์เทพชุมนุม ยันต์นี้อยู่ในตำราพิชัยสงครามโดยโบราณจารย์ได้นำเอามาลงฝ้ายยันต์ ธง และเครื่องรางของขลังที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพป้องกันภัย (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๖๙) เรื่องเทพชุมนุมพบในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๘/๑๒) ที่กล่าวถึงท้าวสหัมบดีพรหมพร้อมบริวารได้เสด็จลงมาอาราธนาให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจนเกิดเป็นธรรมเนียมของการอาราธนาธรรมก่อนที่พระสงฆ์จะแสดงธรรมทุกครั้งเพื่อเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าว หรือในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๑๗/๒๔-๒๕) ได้กล่าวถึงภุมมเทวดาได้ฟังธรรมเรื่องนี้แล้วได้ป่าวประกาศให้เทวดาชั้นจาตุมหาราชฟัง และเทวดาชั้นนี้ก็ป่าวประกาศให้เทวดาชั้นสูง ๆ ฟังต่อกันไปจนถึงพรหมโลก นอกจากนี้ยังพบว่ากิจวัตรประจำวันข้อหนึ่งในพุทธกิจ ๕ ประการ คือ พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงธรรมโปรดเทวดาที่มาเฝ้าในเวลาเที่ยงคืน (มัชฌิมยามกิจ) ที่กล่าวไว้ในอรรถกถาที่สนิกาย สีลขันธวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๑/๑/๑๔๗)

๓.๓.๖ พระแม่ธรณี เป็นเทพเทวีอีกองค์หนึ่งที่วรรณกรรมทางพุทธศาสนา กล่าวถึงหลายแห่ง เช่น ปฐมสมโพธิกถา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. ๒๕๓๗ : ๙๙) ที่กล่าวถึงพระแม่ธรณีนามว่า วสุนทรานิดา ได้ผุดขึ้นจากแผ่นดินมาเป็นพยานเรื่องการบำเพ็ญบารมีให้แก่พระพุทธเจ้า เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงเอาชนะพระยาวสวัตตีมารพร้อมทั้งไพร่พล เหตุการณ์นี้เป็นที่มาของภาพจิตรกรรมและประติมากรรมรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผมในสังคมไทย ภาพพระแม่ธรณีบีบมวยผมนี้ปรากฏในยันต์พระพุทธเจ้าเสียดบารมีที่เชื่อกันว่าสามารถป้องกันศัตรูจนไม่สามารถทำอันตรายได้ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๒๕)

นอกจากเทพที่กล่าวข้างต้นแล้วยังพบว่ามีเทพองค์อื่น ๆ เช่น พระพิฆเนศวรในยันต์ พระฆเนศวรที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพปราบช้างตกมัน ปราบภูตผีปีศาจ พระราหูในยันต์สุริยประภา จันทรประภาที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพทุกด้าน และนางกวักที่ปรากฏในยันต์นางกวักที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านค้าขายดี และพระกาฬที่ปรากฏในยันต์พระกาฬที่ใช้ทำร้ายผู้อื่นโดยเขียนชื่อคนที่เราไม่ชอบกลับหัวลงจะทำให้บุคคลนั้นตายหรือเอายันต์นี้ไปใส่ใต้ถุนเรือนผู้ที่เป็นศัตรูจะทำให้คนในเรือนนั้นฉิบหาย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๓๒) เป็นต้น

การนำภาพของเทพมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์นอกจากจะแสดงถึงความศรัทธาในองค์เทพของชาวไทยแล้ว ยังมีนัยเชื่อมโยงกับหลักธรรมหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอีกด้วย กล่าวสรุปตามคติทางพุทธศาสนาผู้ที่จะเป็นเทพหรือเทวดาได้อย่างน้อยต้องมี **เทวธรรม** หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นเทวดาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในจริยสูตร อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๙/๖๓) ภายใต้หลักธรรมคุ้มครองโลก ๒ ประการ คือ **hiri** ความละอายต่อความชั่ว (บาป) และ **oatadappi** ความกลัวต่อความชั่ว ที่สำคัญบุคคลผู้ที่จะไปเกิดเป็นเทวดาในภูมิหรือภพ ๓ คือ กามาพจรภูมิ รูปภูมิ (พรหมชั้นต่าง ๆ) และอรุณภูมิ (อรุณพรหม) ได้นั้นจะต้องอาศัยกุศลธรรมและฌานสมาบัติที่ได้บำเพ็ญแล้วตามภูมิแต่ละชั้น^๓ และเทพที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในฐานะผู้รับบิณฑบาตตามพุทธคุณชื่อว่า “สตถุเทวมนุสสุสานิ” ที่แปลว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

๓.๔ **ภาพมนุษย์** ผลการวิจัยพบว่าโบราณจารย์ได้นำภาพมนุษย์มาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาดังตัวอย่างต่อไปนี้

๓.๔.๑ ภาพมนุษย์ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เช่น นางจิญจมานวิกาผู้เป็นสาวกของเดียรถีย์ (นักบวชประเภทหนึ่งในอินเดียสมัยพุทธกาล) ได้รับอาสาพวกเดียรถีย์ไปกล่าวให้ร้ายพระพุทธเจ้าโดยนางทำที่ว่าถือดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปในพระวิหารเซตวันที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ เมื่อไม่มีใครเห็นก็ได้แอบเข้าไปอยู่ในวิหารของพวกเดียรถีย์ที่อยู่ไม่ไกลจากพระวิหารเซตวัน ต่อเมื่อประชาชนพากันมากราบไหว้พระพุทธเจ้าในตอนเช้า นางก็รีบแอบเข้าไปในพระวิหารเซตวัน และทำที่เหมือนว่าตนอยู่กับพระพุทธเจ้าในพระวิหารเซตวันเมื่อคืนที่ผ่านมา เมื่อมีคนถามก็ทำที่ว่าไม่ตอบ ปล่อยให้คนที่ถามคิดเอาเอง นางทำอย่างนี้ประมาณ ๒ เดือน เมื่อถูกคนถามจึงบอกว่าตนเข้าไปนอนกับพระพุทธเจ้าในพระวิหารเซตวัน ต่อมานางได้เอาเชือกผูกท่อนไม้กลม ๆ ไว้ที่ห้องแล้วเข้าไปประกาศกับชาวบ้านว่านางได้ตั้งครมกับพระพุทธเจ้าในขณะทีพระพุทธเจ้าทรงกำลังแสดงธรรมอยู่ เป็นเหตุให้ชาวบ้านที่เป็นปุถุชนเกิดความสงสัยเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่อง

^๓ ดูรายละเอียดเรื่องเทพชั้นต่าง ๆ ได้ในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (๒๕๔๕) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สือตะวัน. หน้า ๒๗๐-๒๗๓.

จริงหรือไม่ ด้วยบุญบารมีของพระพุทธเจ้าส่งผลให้ท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์) เสด็จลงมาจากสวรรค์พร้อมกับเทพบุตรอีก ๔ องค์ ทรงรับสั่งให้เทพบุตรทั้ง ๔ องค์แปลงกายเป็นหนูเข้าไปกัดเชือกที่ผูกท่อนไม้ไว้ เป็นเหตุให้ความจริงปรากฏขึ้น ประชาชนที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าได้พากันจับนางจิญจมาณวิกานำออกไปนอกพระวิหารเซตวัน เมื่อนางพ้นประตูพระวิหารเซตวันก็ถูกแผ่นดินสูบไปเกิดเป็นสัตว์นรกในมหาเวจันรก เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาษาบาลี ภาค ๕ (มหาภุมมวารวิทาลัย. ๒๕๒๖ : ๔๖-๔๗) ภาพนางจิญจมาณวิกาปรากฏในยันต์ลงใส่กระดาษเพื่อทำให้หญิงรัก (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๖๖)

๓.๔.๒ ภาพมนุษย์ทั่วไปมีทั้งภาพลายเส้นและภาพวาด เช่น ภาพมนุษย์ที่ปรากฏในยันต์ปฏิสนธิที่เชื่อกันว่า ถ้าลงชื่อคู่ความใส่กระดาษจะทำให้ชนะคดีหรือทำให้คดีความสูญไป และทำให้ศัตรูมีอันเป็นไปตามที่ต้องการ (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๕) ซึ่งคำว่าปฏิสนธินั้น โบราณจารย์ต้องการสื่อถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ซึ่งในมัชฌิมนิกาย มูลปัดถาสกัฏได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเกิดของมนุษย์ (ปฏิสนธิ) ไว้ ๔ ประการ คือ (๑) บิดามารดาอยู่ร่วมกัน หมายถึง มีเพศสัมพันธ์กัน (๒) มารดามีระดู หมายถึง มารดาอยู่ในช่วงที่ไข่สุกพร้อมที่จะให้กำเนิดบุตร (๓) มีคันธัพพสัตว์ปรากฏ หมายถึง มีปฏิสนธิวิญญูญาณลงมาเกิด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๒/๔๐๘/๔๔๓-๔๔๔) และในอินทกสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรคได้กล่าวพัฒนาการของชีวิตเด็กในครรภ์ตั้งแต่ปฏิสนธิไว้ว่า “รูปนี้ (ชีวิตมนุษย์) เกิดเป็นกลละก่อน จากกลละเกิดเป็นอัมพุทะ จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ จากเปสิเกิดเป็นขนะ จากขนะเกิดเป็นปุ้ม ๕ ปุ้ม ต่อจากนั้นผม ขน และเล็บจึงเกิดขึ้น มารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์ (เด็กทารก) บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้นก็ยังอึดภาพให้เป็นไปในครรภ์ด้วยข้าว น้ำ โภชนาหารอย่างนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๕/๒๓๕/๓๗๗-๓๗๘)

ตัวอย่างภาพของมนุษย์ที่ปรากฏในยันต์ไทยทั้ง ๒ แห่งนั้นได้ชี้ให้เห็นว่าโบราณจารย์ได้นำเอาภาพดังกล่าวมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพุทธศาสนาและหลักคำสอนบางประการเพื่อให้ผู้ศรัทธาได้เห็นความจริงและแนวทางปฏิบัติเพื่อความดีงาม โดยผสมผสานกับความเชื่ออำนาจของเวทมนต์ คาถาตามลัทธิไสยศาสตร์

๓.๕ ภาพของยักษ์ ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาภาพยักษ์บางตนมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ และยักษ์บางตนก็เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในยันต์ท้าวเวสสุวรรณที่ใช้เขียนใส่ผ้าแขวนไว้ที่เปลเด็ก เพื่อให้คุ้มครอง ป้องกันเด็ก ทำให้เด็กไม่มีโรคภัย เลี้ยงง่าย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๓๐๓) เรื่องของยักษ์ตนนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น อภินายกนิพนธ์ที่สมณิกาย ปาฏิหาริย์ที่กล่าวถึงชื่อของยักษ์ตนนี้ว่า ท้าวเวสสุวรรณผู้เป็นอธิบดีของอสูรหรือยักษ์เป็นเจ้าของผี ยักษ์ตนนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ท้าวภูเวร เป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ มีหน้าที่

พิทักษ์โลก สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ได้เสด็จลงมามัสการพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ พระสูตรนี้ยังกล่าวถึงยักษ์อีกมากมาย ซึ่งเนื้อหาสำคัญของพระสูตรนี้ต้องการแสดงพระคุณอัน ประเสริฐของพระพุทธเจ้าที่แม่เหล่าอมนุษย์ เช่น ยักษ์ก็ยังคงลงมามัสการ (มหาจุฬาลงกรณราช- วิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๒๙๑-๒๙๕/๒๓๙-๒๔๖)

๓.๖ ภาพของสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาภาพสัตว์มาใช้เป็น องค์ประกอบของยันต์ค่อนข้างหลากหลาย และภาพของสัตว์เหล่านั้นบางส่วนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อ ถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๓.๖.๑ นกคุ้ม บางแห่งเขียนเป็นนกคุ้มที่ปรากฏในยันต์นกคุ้มที่เชื่อกันว่ามี อานุภาพป้องกันภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะไฟไหม้ เรื่องนี้มาจากประวัติของพระโพธิสัตว์ชาติหนึ่งที ปรากฏในวัฏฏชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๓๕/๑๕) ที่กล่าวถึงพญานกคุ้มพระโพธิสัตว์ เมื่อไฟป่ามาใกล้ได้ระลึกรู้ถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าในอดีตตั้ง จิตอธิษฐานให้ไฟดับ ซึ่งไฟก็ดับตามที่อธิษฐานไว้ เป็นเหตุให้พระพญานกคุ้มรอดพ้นจากอันตราย ได้ ด้วยเหตุนี้เองโบราณจารย์จึงได้นำเหตุการณ์นี้มาเขียนยันต์นกคุ้มเพื่อใช้ป้องกันภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอัคคีภัยให้แก่ผู้ศรัทธา (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๘๙)

๓.๖.๒ หงส์ทองที่ปรากฏในยันต์พญาหงส์ทองที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพทาง ด้านเรียกทรัพย์สิน มหาเสน่ห์ (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๗๒) หงส์ทองเป็นสัญลักษณ์ที่ สื่อถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เกิดเป็นพญาหงส์ทองโพธิสัตว์ที่ไปติดบ่วงนายพราน แต่อาศัยหงส์मुखเสนาบดีช่วยเอาไว้จนปลอดภัย ได้แสดงมิตรธรรม หมายถึง ธรรมที่ผูกมิตรไมตรี ต่อกันแล้วขอให้นายพรานพาไปเฝ้าพระเจ้าสังยมะ ได้สนทนาธรรมกับพระเจ้าสังยมะและพระเทวี เป็นเหตุให้พระเจ้าสังยมะและพระเทวีทรงพอพระทัย ผูกมิตรไมตรีกับหงส์ทั้ง ๒ แล้วรับสั่งให้ ปลดปล่อย เรื่องนี้ปรากฏในมหาหังสชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๘๙-๑๙๑/๙๘-๑๑๕)

๓.๖.๓ ปลาตะเพียนทองที่ปรากฏในยันต์ปลาตะเพียนทองที่เชื่อกันว่ามี อานุภาพด้านเมตตา (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๘๔) หรือภาพปลาที่ปรากฏในยันต์แม่ โปสพที่เชื่อกันว่า ถ้านำยันต์นี้ไปปักบูชาไว้ในนาหรือยุ้งข้าวจะทำให้ข้าวออกรวงดี ไม่มีศัตรูข้าวมา รบกวน (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๓๗) ซึ่งปลาตะเพียนทองเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดม สมบูรณ์ของแผ่นดินไทยดังคำพูดที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” และเป็นสัญลักษณ์ของความมั่ง คั่งด้านทรัพย์สิน แต่คติทางพุทธศาสนาปลาเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเรื่องในอดีตชาติของ พระพุทธเจ้าที่เกิดเป็นพญาปลาโพธิสัตว์ที่ว่ายน้ำไปติดข่ายของนายพรานเบ็ด ไม่ได้รับความทุกข์ แต่ กลัวภรรยาจะเข้าใจผิด สาระสำคัญของเรื่องนี้คือความซื่อสัตย์และความห่วงใยที่พระโพธิสัตว์มี ต่อภรรยาที่ปรากฏในมัจฉชาดก ขุททกนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๓๔/๙)

๓.๖.๔ พญานาค เป็นภาพที่ปรากฏในยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์นาคเกี้ยวที่ เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านเสน่ห์ ป้องกันศัตรู (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๕๐) พญานาคเป็น สัตว์ที่ถูกกล่าวถึงมากชนิดหนึ่งในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา และพญานาคก็เป็นสัญลักษณ์หนึ่ง ที่สื่อถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เกิดเป็นพญานาคโพธิสัตว์ชื่อวามหาทัททระได้สอน นาคผู้เป็นน้องชายของตนไม่ให้ใส่ใจต่อคำหยาบคาย คำเหยียดหยามของผู้อื่นเมื่อต้องไปอยู่ใน ต่างถิ่น เรื่องนี้ปรากฏในทัททระชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗ : ๑๓-๑๖/๑๕๙) นอกจากนี้ นาคยังปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาทั่วไป เช่น พญานาคมุจลินทร์ที่ออกจากที่อยู่มาขนดรอบพระกายของพระพุทธเจ้า ๗ รอบ แผ่พังพานใหญ่ ปกคลุมเหนือพระเศียรของพระพุทธเจ้าที่ประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นมุจลินทร์ (ต้นจิก) เพื่อ ป้องกันไม่ให้ฝนเจือลมหนาวเปียกพระพุทธเจ้าและเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน การถูก เหลือบ ยุงกัด และเมื่อฝนหายแล้วก็ได้แปลงกายเป็นมาณพมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เรื่องนี้ปรากฏใน พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๕/๘)

๓.๖.๕ เต่าที่ปรากฏในยันต์เต่าเลือนคู่ (บางตำราเขียนเต่าเรือน) ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจด้านชนะคดีความ ทำให้ศัตรูฝ่ายแพ้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๐๑) เต่าเป็น สัญลักษณ์ที่สื่อถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะที่เกิดเป็นพญาเต่าซึ่งถือว่าเป็น ต้นตระกูลของพระกัสสปะพุทธเจ้าด้วย เรื่องนี้ปรากฏในกัจฉปชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๖๖-๖๙/๙๑)

๓.๖.๖ ราชสีห์ ที่ปรากฏในยันต์สีหนาทที่ใช้ลงผ้าเช็ดหน้า ผ้าประเจียด โดย เชื่อกันว่าสามารถป้องกันภัย อันตรายได้สารพัด (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๘๗) ราชสีห์ เป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ ซึ่งวรรณกรรมในพุทธศาสนาได้กล่าวถึงสัตว์ชนิดนี้ไว้หลายเรื่อง เช่น การบรรทมของพระพุทธเจ้าที่เป็นแบบสีห์ไสยาสน์ หรือการบันลือสีหนาท กล่าวกันว่าเสียงของ พระพุทธเจ้ามีอำนาจ เรื่องนี้ปรากฏในมหาสีหนาทสูตร ที่ขมุกขนิกาย สีลขันธวรรค (มหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย. ๒๕๓๖ : ๙/๔๐๓/๑๗๒) และในฎีกาที่ขมุกขนิกาย สีลขันธวรรคได้กล่าวถึงการบันลือสี หนาท หมายถึง คำพูดที่ตรัสด้วยท่าทีองอาจดังพญาราชสีห์ ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใด เพราะทรงมั่น พระทัยในศีล สมานิ ปัญญาของพระองค์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑/๔๐๓/๔๓๒) นอกจากนี้ยังสื่อถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเสวยพระชาติเป็นพญาราชสีห์โพธิสัตว์ได้ ช่วยชีวิตสัตว์ที่ไปหลงเชื่อคำของกระต่ายผู้ได้ยินเสียงผลมะตูมหล่นแล้วสำคัญผิดคิดว่า แผ่นดินจะ ถล่มไว้เป็นจำนวนมาก เรื่องนี้ปรากฏในทุททกนิกาย ชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๘๕-๘๘/๒๓๘-๒๓๙)

จากภาพตัวอย่างของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในยันต์ไทยนั้นเป็นภาพที่โบราณาจารย์ได้นำมาสื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในฐานะพระโพธิสัตว์ที่เกิดมาเพื่อบำเพ็ญบารมีในชาติต่าง ๆ ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า ภาพสัตว์เป็นอีกมิติหนึ่งที่โบราณาจารย์นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงความสำคัญของหลักธรรมที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญในแต่ละชาติ และภาพของสัตว์ในยันต์อีกส่วนหนึ่งก็เป็นสัตว์ที่คนไทยรู้จักเป็นอย่างดี โดยโบราณาจารย์ได้นำมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงคุณพิเศษของสัตว์ชนิดนั้น ๆ เช่น จิ้งจก จระเข้ เสือ และหมู เป็นต้น

๓.๗ ภาพวัตถุอื่น ๆ ผลการวิจัยพบว่า นอกจากภาพพระพุทธเจ้า เหล่าสาวก เทพ มนุษย์ ยักษ์ และสัตว์ที่กล่าวแล้วข้างต้น โบราณาจารย์ยังได้นำเอาภาพอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์อีกหลายประการ ดังตัวอย่างที่พบต่อไปนี้

๓.๗.๑ พระธัมมจักรที่ปรากฏในยันต์พุทธจักรที่เชื่อกันว่า ถ้าเขียนลงในบาตรแตกแล้วนำไปฝังไว้ใต้ฐานของศัตรูจะทำให้คนนั้นมีอันเป็นไป (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๓๖) ความจริงพระธรรมจักรใช้สื่อความหมายของปฐมเทศนาคือธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค (๒๕๓๙ : ๔/๑๕/๒๒) โดยสาระสำคัญของธรรมจักรต้องการสื่ออริยมรรค (มัชฌิมาปฏิปทา) อันเป็นทางสู่ความพ้นทุกข์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริที่ถูกต้อง) สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง) สัมมากรรมันตะ (ความประพฤติที่ถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพอย่างถูกต้อง) สัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง) สัมมาสติ (การระลึกได้อย่างถูกต้อง) สัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นแห่งจิตที่ถูกต้อง) ซึ่งมรรค ๘ นี้เป็นหลักธรรมที่ควรเจริญเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในปฐมสมุททนิพนสูตร สังยุตตนิกาย มหาวรรคว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก ย่อมโน้มไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๙/๑๒๑/๖๖)

๓.๗.๒ ใบเสมาที่ปรากฏในยันต์พระเสมาที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพป้องกันภูต ผี ปีศาจ และนำไปลงตะกรุด ผ้าประเจียด หรือหมวกจะเป็นมหามงคลยิ่ง (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๙๒) แต่ในความจริงแล้วใบเสมา หมายถึง วัตถุที่ใช้เป็นเครื่องหมายบอกให้คนรู้ว่านี่คือเขตที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรม เรื่องใบเสมานี้จะเกี่ยวข้องกับพระวินัยที่กล่าวไว้ในอุโบสถขันธกะ สมันตปาสาทิกา ซึ่งระบุถึงชนิดของสีมา หมายถึง เขตแดนหรืออาณาบริเวณที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรมตามหลักพระวินัยไว้หลายชนิด เช่น คามสีมา นทีสีมา ชันดสีมา วิสูงคามสีมา เป็นต้น และเครื่องหมาย (นิมิต) ที่บ่งบอกถึงเขตแดนของสีมาใช้กันหลายอย่าง เช่น ภูเขา ศิลา ต้นไม้ ป่าไม้ จอมปลวก เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒ : ๑๑๕-๑๔๓)

สีมาในวัดทั่วประเทศไทยจะเรียกว่า วิสูงคามสีมาที่ต้องขอพระบรมราชานุญาตจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสียก่อนโดยผ่านพระสงฆ์ผู้ปกครองตามลำดับชั้นเพื่อถวายเป็นกุศล ความถูกต้อง เหมาะสม เมื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วจึงดำเนินการก่อสร้างอุโบสถ (โบสถ์) ให้แล้วเสร็จ และรอบตัวอุโบสถนั้นจะมีเครื่องหมายเขตแดนของสีมาเรียกว่าซุ้มสีมาและ ไบสีมา ซึ่งนิยมฝังลูกหินกลมขนาดใหญ่พอประมาณลงไว้ทั้ง ๘ ทิศ เรียกว่า การฝังลูกนิมิตเพื่อบ่ง บอกให้รู้ถึงตำแหน่งที่เป็นอาณาเขตหรือบริเวณของพัทธสีมาที่พระสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรม และมักทำ เป็นซุ้มสีมาขึ้นในตำแหน่งที่ฝังลูกนิมิตรอบอุโบสถพร้อมกับทำไบเสมาที่จำลองแบบมาจาก ธรรมจักร มีทั้งไบเสมาเดี่ยว ไบเสมาคู่ (มี ๒ ไบ) และไบเสมากลุ่ม (มี ๓ ไบ) ภาพไบเสนานี้ปรากฏ ในยันต์พระเสมาที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพป้องกันภูต ผี ปีศาจ และอันตรายทั้งปวงได้ (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๕๖)

๓.๗.๓ ดอกบัวที่ปรากฏในยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์ประทุมชาติ (ปทุมชาติ) ที่ใช้ลงตะกรุด ผ้าประเจียด เสื้อ หรือหมวกเป็นมหามงคลยิ่ง (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๙๒) ตามคติทางพุทธศาสนา ดอกบัวถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของดอกไม้ประจำพุทธศาสนา เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าตลอดตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงปรินิพพาน เช่น ตอนประสูติ ทรงเสด็จดำเนินได้ ๗ ก้าว ซึ่งในแต่ละก้าวจะมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาทของพระองค์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. ๒๕๓๗ : ๓๘)

๓.๗.๔ ไบโพธิ์ที่ปรากฏในยันต์สำหรับลงไว้ใต้ที่นอนเพื่อป้องกันภัยหรือ อันตราย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๘๖) ซึ่งไบโพธิ์หรือโดยรวมก็คือ ต้นโพธิ์จัดเป็น สัญลักษณ์ของต้นไม้ประจำพุทธศาสนา ความจริงต้นไม้ชนิดนี้มีชื่อเดิมว่า อัสดตถพฤกษ์ เรื่องนี้ ปรากฏในขุททกนิกาย พุทธวงศ์ที่กล่าวถึงต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งขณะตรัสรู้ ว่า “เราบรรลุ สัมโพธิญาณอย่างประเสริฐที่โคนต้นอัสดตถพฤกษ์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๒๐/๗๒๐) ต่อมาต้นไม้ชนิดนี้ได้นามใหม่ว่า “โพธิ์” และในขุททกนิกาย อปาทาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๒๓/๕๗๐) ได้กล่าวถึงชื่อต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าทั้ง ๒๔ พระองค์ใน อดีตประทับนั่งตรัสรู้แตกต่างกัน แต่มีชื่อสรุปตรงกันว่าต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เดิมที่จะมีชื่อเรียก อย่างเป็นทางการ ภายหลังที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจะเรียกต้นไม้ต้นนั้นเหมือนกันหมดว่า “โพธิ์” ต่อมา ชาวพุทธทั่วไปได้เรียกต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ว่า “ศรีมหาโพธิ์” เพื่อยกย่องพระองค์ในฐานะที่ ทรงเป็นมหาบุรุษเอกของโลกผู้ตรัสรู้หลักสัจธรรมที่อำนวยการประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ชาวโลก

๓.๗.๕ เรือสำเภาทองที่ปรากฏในยันต์สำเภาทองสำหรับลงหัวเรือที่เชื่อกันว่า จะทำให้ ค้าขายดีและเดินทางปลอดภัย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๕๘) ซึ่งเรือสำเภาตาม คติทางพุทธศาสนาจะหมายถึง ยานนาวาที่พาสัตว์โลกให้ข้ามพ้นสังสารวัฏ เห็นได้จากเวสสันดร- ชาติ ขุททกนิกาย ชาติ (๒๕๓๙ : ๒๘/๒๑๑๔/๔๓๕) ที่กล่าวถึงพระเวสสันดรโพธิสัตว์ได้

บริจาคตัญหา ซาลีให้แก่ชุกชกโดยกล่าวกับสองกุมารว่า “เจ้าทั้งสองจงเป็นดุจยานนาวาของพ่ออันไม่โยก ไม่โคลงในสาคร ได้แก่ ภาพที่เกิด พ่อจักข้ามฝั่งคือชาติ จักช่วยสัตว์โลกพร้อมด้วยเทวโลกให้ข้ามด้วย” และช่างศิลป์ยังได้นำคติเรื่องนี้มาสร้างฐานของอุโบสถ (โบสถ์) เป็นรูปห้องเรือสำเภา เช่น พระอุโบสถวัดสุวรรณดาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงพุทธศาสนา คือ ยานที่ขนส่งสัตว์ข้ามสังสารวัฏ อีกนัยหนึ่งคำว่า “ยาน” ซึ่งหมายถึงเรือนี้ยังนำมาใช้เป็นชื่อของนิกายในพุทธศาสนา คือ หินยาน หมายถึง ยานเล็ก เพราะนำสัตว์ให้ข้ามพ้นสังสารวัฏได้น้อย แต่โดยทั่วไปจะเรียกว่า เถรวาท หมายถึง วาทะของพระเถระซึ่งเป็นพระอรหันตสาวกที่รักษาและสืบต่อพระธรรมวินัยดั้งเดิมมาจากพระพุทธเจ้าโดยไม่มีการดัดแปลง บางครั้งเรียกว่า ทักขิณนิกาย เนื่องจากพระสงฆ์กลุ่มนี้อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย ต่อมาได้เกิดนิกายใหม่ขึ้นมาคือ มหายาน หมายถึง ยานใหญ่ที่ขนส่งสัตว์โลกให้ข้ามพ้นสังสารวัฏได้จำนวนมาก หรือเรียกว่า อาจริยวาท หมายถึง วาทะของอาจารย์รุ่นหลัง บางทีเรียกว่า อุตตรนิกาย เพราะพระสงฆ์กลุ่มนี้อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย (สุชีพ ปุญญานุภาพ. ๒๕๓๘ : ๑๙๔-๑๙๖)

ภาพตัวอย่างของสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์หรือสื่อการเรียนรู้ เรื่องที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่เกิดจากภูมิปัญญาของโบราณจารย์ และเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วภาพที่ปรากฏในยันต์ไทยทั้งหมดจัดเป็นทัศนศิลป์แขนงจิตรกรรมที่ให้คุณค่าด้านสุนทรียะคือ ความงาม ความอ่อนช้อยของลายเส้น การจัดลำดับของภาพอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ยังสื่อถึงเรื่องราวในพุทธศาสนา และคติธรรมอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อความดีงามและการพัฒนาชีวิตสู่เป้าหมายสูงสุดคือความหลุดพ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบอีกว่า โบราณจารย์ได้นำเอาภาพต่าง ๆ มาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น สัญลักษณ์ของอำนาจ ได้แก่ เทพ ยักษ์ กงจักร ราชสีห์ เสือ ดวงอาทิตย์ สัญลักษณ์ของการป้องกันภัย ได้แก่ นกคุ้ม สัญลักษณ์ของการค้า ได้แก่ เรือสำเภา นางกวัก สัญลักษณ์ของโชคลาภ ความมั่งมี ได้แก่ เต่า จระเข้ สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ แม่โพสพ ปลาตะเพียนเงิน ตะเพียนทอง สัญลักษณ์ของเมตตา คนนิยมชมชอบ เสน่ห์ ได้แก่ นกการะเวก (เสียงไพเราะ) นกสาลิกา และสัญลักษณ์แห่งชัยชนะ ได้แก่ พระราม (พระนารายณ์ที่อวดารลงมาปราบเหล่าอสูร) ลิงที่เป็นทหารของพระราม เช่น หนุมาน เป็นต้น

๔. อักษรในยันต์

ผลการวิจัยพบว่า อักษรเป็นสัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่สุดในยันต์ไทย อักษรในที่นี้ หมายถึง อักษรที่เป็นคำย่อของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์ แต่ในหัวข้อนี้จะกล่าวเฉพาะอักษรที่ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีการนำอักษรที่ย่อมาจากเรื่องต่าง ๆ ในพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทยอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๑ **พุทธเจ้า** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำอักขระซึ่งย่อมาจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธเจ้าหลายเรื่องดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๑.๑ บทนมัสการพระพุทธเจ้าด้วยความเคารพ เรื่องนี้เกิดจากโบราณจารย์ได้นำพระพุทธเจ้ามาเป็นประธานของยันต์ในฐานะที่พระองค์เป็นผู้ทรงคุณอันประเสริฐ (พุทธคุณ) ที่ชาวพุทธเคารพบูชาสูงสุด เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระคุณความดีของพระองค์ บทนมัสการนี้ เรียกตามภาษายันต์ไทยว่า หัวใจพระเจ้า (พระพุทธเจ้า) & พระองค์บ้าง หัวใจพุทธคุณ (นพคุณ) บ้าง ประกอบด้วยอักขระ ๕ ตัว (พยางค์) คือ นะ โม พุท ธา ยะ ถ้าพิจารณาจากรากศัพท์และความหมายแล้วจะได้ความหมายว่า **ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า** (นโม แปลว่า ความนอบน้อม พุทธธาย แปลว่าแด่พระพุทธเจ้า) บทนมัสการหรือหัวใจพระเจ้า & พระองค์นี้พบว่าใช้กันอย่างแพร่หลายในยันต์ไทย เช่น ยันต์ตะกวดโทนที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านคงกระพันและป้องกันภัย เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๗๑)

นอกจากนี้ยังมีการนำไปผสมกับคำอื่นใช้เป็นคาถามหาอู๊ด เช่น อักขระยันต์มหาอู๊ดที่ลงไว้ด้านหลังเหรียญของหลวงพ่อกแก้ว วัดพวงมาลัย จังหวัดสมุทรสงคราม รุ่นปลัดกวัดที่ว่า “พุทธ ยัด ธาปีด ยะอู๊ด นะอู๊ด โมอัด” (ธีรพัฒน์ สิงหศิริธรรม. ๒๕๔๙ : ๑๕)

บทนมัสการพระพุทธเจ้า คือ นะ โม พุท ธา ยะ นี้ยังถูกนำมาใช้เพื่อสื่อถึงพระพุทธเจ้าในภัทรกัปป์ หมายถึง กัปป์ที่เจริญ ซึ่งในกัปป์นี้จะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้น ๕ พระองค์ โดยโบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาหัวใจพระเจ้า & พระองค์ คือ

นะ มาจาก นะกาโร กุกุสันโธ (ในพระไตรปิฎกเขียนเป็น กุกุสันโธ) แปลว่า **นะ** อักขร ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระกุกุสันโธพระพุทธเจ้า

โม มาจาก โมกาโร โกนาคะมะโน แปลว่า **โม** อักขรใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระโกนาคมพระพุทธเจ้า

พุท มาจาก พุทกาโร กัสสะโป แปลว่า **พุท** อักขรใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระกัสสปพระพุทธเจ้า

ธา มาจาก ธากาโร ศิริสากยะมุณี แปลว่า **ธา** อักขร ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระศรีศากยมุณีโคตมพระพุทธเจ้า (พระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของพุทธศาสนาในปัจจุบัน)

ยะ มาจาก ยะกาโร อริยเมตตรัยโย แปลว่า **ยะ** อักขร ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระอริยเมตตรัยพระพุทธเจ้า (พระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้เป็นองค์ต่อไป)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าบทนมัสการพระพุทธเจ้าคือ นะ โม พุท ธา ยะ นี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงธาตุในร่างกายของมนุษย์ ได้แก่

นะ หมายถึง ธาตุน้ำที่ล่อเลี้ยงร่างกายและจิตมี ๑๒

โม หมายถึง ธาตุดิน มี ๒๑

พุก หมายถึง ธาตุไฟ มี ๖

ธา หมายถึง ธาตุลม มี ๗

ยะ หมายถึง อากาศธาตุ มี ๑๐

รวมเป็นคุณทั้งหมด ๕๖^๔ ได้แก่ คุณของพระพุทธานุภาพมี อิติปิ โส เป็นต้น (เทม มีเต็ม. ๒๕๔๒ : ๕๓๓๑) และหัวใจพระเจ้าห้าพระองค์หรือหัวใจธาตุนี้มีการใช้กลับอักษรกันก็มี คือ ยะ นะ โม ธา พุก, ยะ ธา พุก โม นะ, นะ ยะ โม ธา พุก, ยะ นะ ธา พุก โม, พุก ธา โม ยะ นะ โดยมี การนำไปใช้อย่างหลากหลาย เช่น นะหน้าทอง มหาอตุ มหาระงับอันตราย มหาสะเดาะ เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๔๐-๔๑)

คำสอนเรื่องธาตุนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาททั่วไป เช่น พระอภิธรรมปิฎก อัมมสังคณีที่กล่าวถึงธาตุภายใต้ชื่อว่า มหาภูตรูป หมายถึง รูปของสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย ธาตุหลักทั้งสิ้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๔/๑๐๙๗/๒๗๘) พุทธประสงค์ของการแสดงเรื่องธาตุเพื่อต้องการให้ผู้ศึกษาได้เห็นความจริงเกี่ยวกับชีวิตที่เกิดจาก ปัจจัยปรุงแต่ง ไม่มีอะไรที่เป็นแก่นสารที่แท้จริง

๔.๑.๒ ชื่อของพระพุทธานุภาพในอดีต โบราณจารย์ได้นำเอาอักษรที่ย่อมาจากชื่อของพระพุทธานุภาพในอดีตมาใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ เช่น พระคาถาพระเจ้า ๒๘ พระองค์ คือ

ตั้ง มาจาก พระตั้งนังกรพุทธานุภาพ (ถอดมาเป็นตั้ง)

เม มาจาก พระเมธังกรพุทธานุภาพ

โก มาจาก พระโกณฑัญญะพุทธานุภาพ

สะ มาจาก พระสรณังกรพุทธานุภาพ

ที มาจาก พระทีปังกรพุทธานุภาพ

สุ มาจาก พระสุมณพุทธานุภาพ

เร มาจาก พระเรวัตพุทธานุภาพ

โส มาจาก พระโสภิตพุทธานุภาพ

อะ มาจาก พระอนิมทัสสีพุทธานุภาพ

ปะ มาจาก พระปทุมพุทธานุภาพ

^๔ พุทธคุณ ๕๖ ประการนี้ อรรถกถาวิริยะนุจรณะ (ม.ป.ป. : ๕๒-๖๑) ได้รวบรวมไว้อย่างพิสดารในหนังสือเวทย์มนต์ ๑๐๘ ฉบับ พิสดาร ซึ่งในคัมภีร์วิริยสารัตถสังคหะได้อธิบายว่า โบราณจารย์ได้นำเอาพยางค์ทั้งหมดตั้งแต่ อิติปิ... จนถึง ตีซึ่งเป็นอักษรตัวสุดท้าย (ภควาดี) รวมแล้วได้ ๕๖ พยางค์แล้วนำมาใช้เป็นพุทธานุภาพ ๕๖ (สิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๕๑)

นา มาจาก พระนารทพุทธเจ้า
ปะ มาจาก พระปทุมุตตรพุทธเจ้า
สุ มาจาก พระสุเมธพุทธเจ้า
สุ มาจาก พระสุชาตพุทธเจ้า
ปิ มาจาก พระปิยทัสสีพุทธเจ้า
อะ มาจาก พระอัทธทัสสีพุทธเจ้า (ถอดมาเฉพาะตัว อ)
ธะ มาจาก พระธัมมทัสสีพุทธเจ้า (ถอดมาเฉพาะตัว ธ)
สิ มาจาก พระสิทธัตถพุทธเจ้า (ไม่ใช่พระนามเดิมของพระสมณโคดม
พุทธเจ้า แต่เป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง)
ติ มาจาก พระติสสพุทธเจ้า
ปุ มาจาก พระปุสสพุทธเจ้า
วิ มาจาก พระวิปัสสีพุทธเจ้า
สิ มาจาก พระสีขีพุทธเจ้า
เว มาจาก พระเวสสภูพุทธเจ้า
กุ มาจาก พระกุกกุสันธพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกเขียนเป็นพระกุกสันธพุทธเจ้า)
โก มาจาก พระโกนาคมนพุทธเจ้า
กะ มาจาก พระกัสสปพุทธเจ้า (ถอดมาเฉพาะอักษร ก)
โค มาจาก พระโคตมพุทธเจ้า
นะ มาจาก นะมามีหัง ซึ่งเป็นคำลงท้าย แปลว่า ข้าพเจ้าขอนมัสการ
(พระพุทธรูปทั้ง ๒๘ พระองค์)^๕

หัวใจพระเจ้า ๒๘ พระองค์นี้ใช้เป็นอักขระลงยันต์หรือเสกยันต์พระเจ้า ๒๘ พระองค์ที่
เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านมงคล ป้องกันอันตรายทั้งปวง ซึ่งพระนามของพระพุทธรูปในอดีตทั้ง ๒๘
พระองค์นี้ปรากฏอยู่ในขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๑-
๒๔/๕๙๒-๗๒๑) ที่กล่าวถึงประวัติของพระพุทธรูปไว้ ๒๕ พระองค์ ส่วนอีก ๓ พระองค์ คือ
พระตัมปังกร พระเมธังกร และพระที่บังกรพุทธเจ้ากล่าวไว้ในพุทธปกิณณกถิตินพระไตรปิฎก
เล่มเดียวกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๑-๒๐/๗๒๑-๗๒๔)

ความจริงแล้วพระพุทธรูปมีใช้มีเพียงแค่ ๒๘ พระองค์ที่กล่าวถึงเท่านั้น แต่
พระพุทธรูปในอดีตมีมากมาย เห็นได้จากบทสวด**สัมพุทธ** ที่โบราณจารย์ได้ถอดออกมาเป็น

^๕ ตำราประชุมมหายันต์ ๑๐๘ ของเทพย์ สาริกบุตร (๒๕๓๘ : ๒๙) เรียงชื่อต่างจากพระไตรปิฎก เป็น ดัง เม สะ ทิ โก มัง สุ เ
ไส อู ปะ นา ปะ สุ สุ ปิ อะ ทะ สิ ติ ปุ วิ สิ เวกุ โก กะ โค นะมามีหัง.

อักษรเพื่อสื่อถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติขึ้นในโลกเป็นจำนวนมาก และเรียกอักษรที่ถอดมาว่า หัวใจสัมพุทธะ ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว คือ สะ ทะ ปะ โตะ ดังนี้

สะ มาจาก **สัมพุทธะ**

ทะ มาจาก **ทรวาทสังฺฆะ**

ปะ มาจาก **ปัญจะสะตะสะหัสสานิ**

โต มาจาก **อะเสสะโต** (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๖๓)

หัวใจสัมพุทธะนี้ถอดใจความบางส่วนมาจากท่อนแรกของพระคาถาที่เนื้อหาสาระกล่าวถึงการนมัสการพระพุทธเจ้า ๕๑๒,๐๒๘ พระองค์พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์ด้วยความเคารพ และการขอให้อุบัติวันตรรายทั้งหลายพินาศไปด้วยอำนาจการนมัสการพระรัตนตรัยนี้ ซึ่งในคาถาท่อนที่สองได้กล่าวถึงจำนวนพระพุทธเจ้า ๑,๐๒๔,๐๕๕ พระองค์ และคาถาท่อนที่สามยังกล่าวถึงจำนวนพระพุทธเจ้า ๒,๐๔๘,๑๐๙ พระองค์ เรื่องนี้ได้ยืนยันถึงจำนวนพระพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติขึ้นในโลกที่มีอย่างมากมาย (สมเด็จพระสังฆราช (ปสุตเทว). ๒๕๓๘ : ๓-๔)

๔.๑.๓ พระคุณของพระพุทธเจ้า โบราณจารย์ได้นำพระคุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ มาใช้เป็นอักษรลงและคาถาเสกยันต์ เรียกตามภาษาที่ใช้ในยันต์ไทยว่า นวนทรคุณบ้าง พุทธคุณ ๙ บ้าง หรือหัวใจอิตปิโสบ้าง ซึ่งมีที่มาจากบทสวดสรรเสริญพุทธคุณหรือเรียกที่กันสั้น ๆ ว่า อิตปิโส... พุทธคุณ ๙ ประการนี้ ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น มัชฌิมนิคาय มูลปัดถนาค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๒/๗๔/๖๕-๖๖) แต่โบราณจารย์ได้นำเอาอักษรหรืออักษรย่อของพุทธคุณแต่ละบทมาใช้ว่า อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา ขอนำคำอธิบายพุทธคุณที่เห็นว่าการไว้ครบทุกข้อที่ปรากฏในปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๑ : ๒๕๒-๒๖๘) ดังต่อไปนี้

อะ มาจาก **อรห** มีความหมายหลายนัยเช่น ผู้ไกลจากกิเลส เป็นต้น แสดงถึงความบริสุทธิ์ หมดจดแห่งจิตที่เรียกว่า พระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า

สัง มาจาก **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** (ใช้ สัง แทน สัม) แปลว่า ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีครูอาจารย์หรือผู้ที่มีอำนาจอื่นใดเป็นผู้บอกหรือบันดาลให้ พุทธคุณข้อนี้แสดงถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้า

วิ มาจาก **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** หมายถึง ผู้สมบูรณ์ด้วยวิชา คือ ความรู้แจ้งเห็นจริง (ญาณ) และจรณะหลักปฏิบัติเพื่อความรู้อัจฉริยะ แสดงถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่มีอย่างสมบูรณ์ในพระองค์

สุ มาจาก **สุคโต** มีความหมายหลายนัย เช่น ผู้เสด็จไปดีแล้วคือ ดำเนินตามอริยมรรคที่ทำให้พระองค์สิ้นกิเลส ทรงเสด็จไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยการประโยชน์สุขให้เกิดแก่สัตว์โลก ข้อนี้แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้า

โล มาจาก **โลก**วิทู หมายถึง ผู้รู้แจ้งโลกทั้งปวงด้วยพระปัญญา ซึ่งโลกที่พระองค์ทรงรู้แจ้งมีทั้งโลกในรูปวัตถุและโลกที่เป็นหลักธรรม แสดงถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธรเจ้า

ปุ มาจาก **อะนุตตะโร** **ปฐิ**สทมมสารธิ หมายถึง ผู้ทรงฝึกบุรุษได้ยิ่งกว่าครูฝึกใด ๆ แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธรเจ้า

สะ มาจาก **สตุ**ธา เทวมนุสุสานิ หมายถึง ผู้ทรงเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายด้วยการสอนแนวทางแห่งการพ้นทุกข์ให้แก่เวไนยสัตว์ แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธรเจ้า

พุ มาจาก **พุทุ**โธ หมายถึง ผู้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งปวง ผู้ตื่นจากกิเลสหรือทรงตื่นจากโมหะ และผู้เบิกบานเพราะปราศจากกิเลสที่ทำให้จิตเศร้าหมอง แสดงถึงพระวิสุทธิคุณของพระพุทธรเจ้า

กะ มาจาก **ภควา** มีความหมายหลายนัย เช่น ผู้ทำลายกิเลส ผู้จำแนกแยกแยะธรรม และผู้ถึงที่สุดแห่งภพ (นิพพาน) เป็นต้น เรื่องนี้แสดงถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธรเจ้า

ในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะ พระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ (ม.ป.ป. : ๘-๙) ได้กล่าวถึงมิติของโบราณจารย์บางท่านที่กล่าวว่าพุทธรคุณมี ๑๐ ประการ โดยเพิ่ม **อะ** ที่ย่อมาจาก **อนุตตะโร** เข้ามา กลายเป็นอักษรย่อ ๑๐ ตัว คือ อ ส วิ สุ โล อ ปุ ส พุ ภ แต่ที่นำมาใช้ในยันต์ไทย วัดมุงคลหรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ จะใช้เป็นพุทธรคุณ ๙ ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

พุทธรคุณที่กล่าวถึงนั้นเมื่อพิจารณาจะพบความจริงประการหนึ่งคือ พระปัญญา พระมหากรุณา และความบริสุทธิ์ที่หมดจดจากกิเลสของพระพุทธรเจ้าเกิดจากการบำเพ็ญบารมีที่ต้องอาศัยความอดทน และความเพียรพยายามมาอย่างยาวนานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของพระองค์เอง และที่สำคัญพุทธรคุณที่กล่าวมาทั้งหมดโดยเนื้อแท้ไม่มีส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาคำทำนองของพุทธรคุณแต่ละข้อมาใช้เป็นอักษรลงยันต์ว่า หัง โห โน โต พุ โล โร ติ นัง ติ ซึ่งถอดมาจากพระพุทธรคุณแต่ละข้อดังต่อไปนี้

หัง มาจาก **อะระ**หัง

โห มาจาก สัมมาสัมพุ**โห**

โน มาจาก วิชชาจะระณะสัมป**โน**

โต มาจาก สุคะ**โต**

พุ มาจาก โลกะ**พุ**

โร มาจาก **อะนุตตะโร**

ติ มาจาก ปุระ**ติ**มมะ**ติ**

นัง มาจาก สัตถา เทวะมะนุสสานัง

ติ มาจาก พุทโธ ภาวะวาติ^๖

นพรคุณ พุทธคุณ ๙ หรือหัวใจคติปิไลพบว่า ถูกนำมาใช้ในยันต์หลายประเภท เช่น ยันต์หัวใจพระนพรคุณ ยันต์ธงไชยพระนพรคุณ ยันต์บัวทองพระนพรคุณ ยันต์พระนพรคุณ ทางทำคามที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น ขับไล่ภูต ผี ปีศาจ ป้องกันภัยต่าง ๆ ขณะคือ ความเป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๔๐-๑๔๗) นอกจากนี้ ยังพบว่าโบราณจารย์ได้นำเอาพุทธคุณคุณ ๙ ประการมาย่อเหลือเพียง ๓ ประการตามข้อสรุปที่พระพุทโธศาจารย์กล่าวไว้ในฎีกาวิสุทธิมรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑/๑) โดยยกเอาพุทธคุณบางข้อที่เป็นสัญลักษณ์ของพุทธคุณทั้ง ๓ ประการ คือ

อรหัง ใช้แทน**พระวิสุทธิคุณ** หมายถึง ความหมดจดแห่งจิต เนื่องจากพระองค์เป็นผู้ที่สิ้นกิเลสแล้ว

สุคะโต ใช้แทน**พระมหากรุณาธิคุณ**อันยิ่งใหญ่ที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่สัตว์โลกด้วยการประกาศสังฆธรรมที่ทรงค้นพบโปรดให้เหล่าเวไนยสัตว์ได้บรรลุธรรมข้ามพ้นสังสารวัฏ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป

ภาวะวา ใช้แทน**พระปัญญาธิคุณ**ที่ตรัสรู้เป็นพระสัมพันธัญญะพุทธเจ้า โบราณจารย์ได้นำเอาพุทธคุณทั้ง ๓ ข้อนี้มาใช้เป็นหัวใจพระเกตุลงยันต์หรือเสกยันต์พระนวลโกลุตรธรรมหรือบางแห่งเรียกว่ายันต์พระเกตุที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น ป้องกันภัย เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๕๒-๑๕๕)

จะเห็นว่าโบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทโธเจ้ามาใช้เป็นสัญลักษณ์ผ่านอักษรที่ใช้สื่อความหมายหลายประการ แต่โดยสรุปแล้วก็คือเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระคุณความดีของพระพุทโธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งสูงสุดของชาวพุทธเป็นสำคัญ

๔.๑.๔ เรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทโธเจ้าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาหรือลงอักขระ เลขยันต์ และเสกยันต์ เช่น เรื่องการทรงเอาชนะพญามาร สัตว์วิร้าย และบุคคลด้วยอำนาจพระบารมีธรรม ตัวอย่างเรื่องที่เกิดขึ้นกับพระพุทโธเจ้าที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้สื่อให้ชาวพุทธได้ศึกษา ได้แก่ หัวใจพาหุงที่ใช้ลงยันต์และเสกยันต์หลายชนิด โดยใช้อักษรย่อว่า พา มา นา อู กะ สะ นะ หุ หรือที่เรียกกันว่าพุทโธชัยมงคลคาถา^๗ ที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทโธเจ้าที่มีต่อมาร บุคคล และสัตว์ ๘ ครั้ง คือ

^๖ มีข้อสังเกตว่า พุทธคุณในบทว่า อะนุตตะโร บุริสสะทัมมะสาระถิ มีบางแห่งใช้แยกกัน แต่ในพระบาลีเป็นข้อเดียวกัน ส่วนพุทธคุณข้อ พุทโธ ภาวะวา ปากฎว่าในพระบาลีใช้เป็นคนละข้อ แต่ในตำราของเทพย์ สาริกบุตรใช้เป็นข้อเดียวกัน

^๗ ดูรายละเอียดของพระคาถาบทนี้ได้จากหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงของสมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว) (๒๕๓๘ : ๙๑-๙๕)

พา มาจาก พาหุ สหุสสมภินิมิตตสาธุชนต์
คุรีเมขลั คุทิตโฆรสเสนมารี
ทานาทิธมวธิธินา ชิตวา มุณีนิโท
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหากล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชนะพญามารผู้เนรมิตแผ่นดินตั้งพัน ถืออาวรุคอบมือ
ชี้คชสารชื่อครีเมขลมาพร้อมกับเสนามารที่พากันโห่ร้องกึกก้องด้วยการระลึกลงถึงพระบารมี ๑๐
ประการ มีทานบารมี เป็นต้นที่ทรงบำเพ็ญอย่างบริบูรณ์แล้ว

ใจความสำคัญของคาถาพาหุบทนี้มุ่งแสดงการทรงชนะความชั่วคือกิเลสที่มีพญา
มารพร้อมด้วยเหล่าเสนามารเป็นสัญลักษณ์ด้วยความดีที่เกิดจากบารมีธรรม

มา มาจาก มาราติเรกมภิชฺชิตสพฺพหฺรตฺตี
โฆรมุปนาพวกมกฺขมถทฺธยฺกขั
ขนฺตุสิสุทฺถวธิธินา ชิตวา มุณีนิโท
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบทนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชนะอาฬวกยักษ์ผู้มีจิต
กระด้าง ดุร้ายเหี้ยมโหด มีฤทธิ์ยิ่งกว่าพญามารด้วยขันติบารมี คือความอดทน อดกลั้นเพื่อแสดง
อานุภาพของขันติธรรมที่สามารถเอาชนะความชั่วร้ายได้

นา มาจาก นาฬาคีรี คชวรํ อติมตฺตฎฺฏตํ
ทาวคฺคิจกฺกมสนีว สุทฺทารุณฺณตํ
เมตตมฺพฺเสกวธิธินา ชิตวา มุณีนิโท
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบทนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชนะช้างนาฬาคีรีด้วยอำนาจ
พระเมตตา เพื่อต้องการแสดงถึงอานุภาพของเมตตาที่สามารถสยบช้างนาฬาคีรีที่ตกมันได้

อุ มาจาก อุกฺขิตฺตชคฺคฺมตฺติหตฺถสุทฺทารุณฺณตํ
ธวานฺนุติโยชนปถงฺคุลิมาลวนฺตํ
อิทฺธิสิสฺสงฺขตฺมโน ชิตวา มุณีนิโท
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบทนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชนะองคุลิมาลโจรด้วยฤทธา-
นุภาพ เพื่อแสดงถึงฤทธานุภาพในฐานะเป็นกุศโลบายที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้กับบุคคลพิเศษ
บางกลุ่ม บางรายอย่างเช่นโจรองคุลิมาลเพื่อให้บรรลุธรรม

กะ มาจาก กตฺวาน ภูมิสมุทฺธ อิว คพฺภินียา
จิตฺตจาย ทุภูมฺมวณฺเณ ชนกายมชฺชเม
สนฺเตน โสมวธิเนนา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบพนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชณะนางจิตฺตจมาณวิกาที่
กล่าวความใส่ร้ายพระองค์ว่าทำให้นางตั้งครรภ์ด้วยสมาธิอันงามคือ ความสงบระงับพระทัยเพื่อ
แสดงอานุภาพของจิตที่ตั้งมั่นด้วยสมาธิ

สะ มาจาก สจฺจ วิหาย มติสจฺจกฺวาทเกตุ
วาทาภิโรปิตมนํ อติอนฺนญฺตุ
ปญฺญาปทีปชฺลิตโต ชิตฺวา มุณินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบพนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชณะสังจกนิครนถ์ที่ยก
ถ้อยคำของตนให้สูงล้ำดูจกยง เป็นผู้มีดีมนยึ่งนักด้วยเทศนาญาณวิธีคือ รู้ชัดมาลัยแล้วตรัส
เทศนาให้มองเห็นความจริงเพื่อแสดงอานุภาพแห่งพระปัญญาของพระพุทธเจ้าที่สามารถรู้อุปนิสัย
ของบุคคลและทรงกำหนดหลักธรรมที่จะนำมาแสดงให้สอดคล้องกับอุปนิสัยของบุคคลนั้น

นะ มาจาก นนฺโทปนนฺททฺษคํ วิพฺุธํ มหิทฺธิ
ปฺุตเตน เถรภฺษเคน ทมาปยนฺโต
อิทฺฐปเทสฺวิธิเนนา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบพนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชณะนินโทปนันทนาคราชด้วย
การมอบหมายให้พระโมคคัลลานะไปปราบพญานาคจนสิ้นฤทธิ์ คลายความถือตัวหันมานับถือ
พระพุทธศาสนา เรื่องนี้ปรากฏในปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรคตอนอิทธินิเทศ (มหามกุฏราชวิทยาลัย.
๒๕๓๑ : ๒๓๖-๒๓๙)

ทุ มาจาก ทุคฺคานทิกฺกุสิภฺษเคน สุทฺทภูมฺมุตฺถํ
พฺรหมมํ วิสุทฺธิชฺุติมิทฺธิพกาภิธานํ
ญานาคเทน วิธิเนนา ชิตฺวา มุณินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานิ.

เนื้อหาของคาถาพาหุบพนี้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเอาชณะพกาพรหมผู้มีฤทธิ์ที่
สำคัญตนผิดว่าเป็นผู้รุ่งเรืองด้วยคุณอันบริสุทธิ์ด้วยเทศนาญาณ

ยันต์ที่ลงหัวใจพาหุครบทั้ง ๘ บท เช่น ยันต์ธงไชยกะพู่เจ็ดแบกพระ ๑^๕ ยันต์ธงไชย
พิรุณแสนห้าพระ ๒ ยันต์ธงไชยกลิ่นสมุทระพระ ๓ ยันต์ธงไชยพลิกพระสุภาหยาพระ ๔ ยันต์ธงไชย
ตลาดป่าหิมพานพระ ๕ ยันต์ธงไชยนารายณ์กลิ่นจักรพระ ๖ ยันต์ธงไชยนารายณ์คล้ายจักรพระ ๗
ยันต์ธงไชยนารายณ์แปลงรูปพระ ๘ (อูระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๗๑-๗๘) ที่เชื่อกันว่ามี
อานุภาพหลายด้าน เช่น ป้องกันอันตราย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบในยันต์พุทธนิมิตที่เชื่อกันว่ามี
อานุภาพด้านป้องกันอันตราย (อูระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๒๖) ซึ่งคำว่า “พุทธนิมิต” เป็น
คำที่กล่าวถึงการแสดงแสดงยมกปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าโดยพระองค์ได้ทรงเนรมิตพุทธนิมิตที่
มีรูปร่างเหมือนพระองค์ขึ้นมาอีก ๑ องค์ เพื่อแสดงยมกปาฏิหาริย์คู่กับพระองค์ เรื่องนี้ปรากฏใน
อรรถกถาธรรมบทบาลี ภาค ๖ เรื่องยมกปาฏิหาริย์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๖ : ๘๐-๘๘)

๔.๒ **ชื่อพระโพธิสัตว์** ผลการวิจัยพบว่าโบราณจารย์ได้นำอักษรย่อที่เป็นชื่อ
ของพระโพธิสัตว์มาใช้เป็นอักษรลงยันต์หรือเป็นคาถาเสกยันต์และวัตถุมงคลอื่น ๆ โดยเฉพาะชื่อ
ของพระโพธิสัตว์ในทศชาติที่ปรากฏในมหานิบาตชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๘/๑-๒๔๔๐/๑๘๓-๕๖๐) เรียกว่า “หัวใจพระเจ้าสิบชาติ” โดยนำอักษรตัว
แรกของชื่อพระโพธิสัตว์แต่ละท่านมาใช้เป็นคาถาคือ เต ชะ สุ เน มะ ฎ จะ นา วิ เว ซึ่งมีที่มาดังนี้

เต มาจาก เตมีย์ เรื่องนี้ปรากฏในเตมีย์ชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนามว่า
เตมีย์ผู้บำเพ็ญเนกขัมมบารมีคือ การออกบวช

ชะ มาจาก มหาชนก (เอาอักษร ชะ เป็นตัวย่อ) เรื่องนี้ปรากฏในมหาชนกชาดกที่
กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนามว่า มหาชนกผู้บำเพ็ญวิริยบารมีคือ ความเพียรพยายาม

สุ มาจาก สุวรรณสาม เรื่องนี้ปรากฏในสุวรรณสามชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์
พระนามว่าสุวรรณสามผู้บำเพ็ญเมตตาบารมีคือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อสรรพชีวิต

เน มาจาก เนมิราช เรื่องนี้ปรากฏในเนมิราชชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์
พระนามว่าเนมิราช ผู้บำเพ็ญอธิษฐานบารมีคือการตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำเรื่องที่ดีงามให้สำเร็จ

มะ มาจาก มโหสถ เรื่องนี้ปรากฏในมโหสถชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนาม
ว่ามโหสถผู้บำเพ็ญปัญญาบารมีคือ ความรอบรู้ที่ตรงกับความจริง

ฎ มาจาก ฎริทัต เรื่องนี้ปรากฏในฎริทัตชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนาม
ว่าฎริทัตผู้บำเพ็ญศีลบารมีคือ การรักษากาย วาจาให้เป็นปกติ

จะ มาจาก จันทกุมาร เรื่องนี้ปรากฏในจันทกุมารชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์
พระนามว่าจันทกุมารผู้บำเพ็ญขันติบารมีคือ ความอดทน

^๕ คำว่า พระ ๑ หมายถึง พระศาสดาพาหุบทที่ ๑ ในจำนวน ๘ บท พระ ๒-๘ ก็มีนัยเดียวกันนี้

นา มาจาก นารทะ เรื่องนี้ปรากฏในนารทชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนามว่านารทะผู้บำเพ็ญอุเบกขาบารมีคือ ความวางใจเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม

วิ มาจาก วิทูรบัณฑิต เรื่องนี้ปรากฏในวิทูรชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนามว่าวิทูรบัณฑิตผู้บำเพ็ญสังขบารมีคือ พุทฺฉจริง ทำจริง และจริงใจ

เว มาจาก พระเวสสันดรเรื่องนี้ปรากฏในเวสสันดรชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์พระนามว่าเวสสันดรผู้บำเพ็ญทานบารมีคือ การให้ การเสียสละอย่างยิ่งยวด

บางตำราเรียกหัวใจพระเจ้าสิบชาติว่า หัวใจทศชาติ ใช้เป็นอักขระและคาถาลงยันต์หรือเสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์หัวใจทศชาติทางคงทน (คงกระพันชาตรี) ยันต์หัวใจทศชาติทางมหาลาภ ยันต์ทศชาติทางเมตตามหานิยม เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๕๖-๑๖๐)

นอกจากนี้ยังพบว่าพระเกจิอาจารย์ได้นำเอาอักษรย่อที่เป็นชื่อของพระโพธิสัตว์มาผนวกเข้ากับบท อิติปิ (หมายถึง พุทธคุณทั้ง ๙ ประการที่อยู่ในบทอิติปิ โส ภควา... ภควาติ) มาใช้เป็นคำนำหน้า เป็นอิติปิ เต ชะ สุ เน มะ ภู จะ นา วิ เว จะกลายเป็นคาถามหาโภคทรัพย์ที่มีอานุภาพป้องกันผู้ที่เจริญภาวนาให้แคล้วคลาดจากศัตรูร้าย ทำให้มีมั่งมีทรัพย์มหาศาล มีลาภยศเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ตลอดจนสามารถนำไปใช้นำมนต์ถอนคุณไสย ประพรมไร่นา พืชพันธุ์ ป้องกันสัตว์รบกวนได้หรือนำไปปลุกเสกยันต์จะทำให้อยู่ยงคงกระพัน แคล้วคลาดทุกประการ (โสภณ. ๒๕๕๒ : ๓๐)

การนำเอาชื่อของพระโพธิสัตว์มาใช้เป็นอักขระลงยันต์หรือเสกยันต์นี้ เพื่อสื่อถึงบารมีธรรมที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญในแต่ละชาติ และบารมีธรรมที่บำเพ็ญแล้วอย่างบริบูรณ์ได้ส่งผลให้พระโพธิสัตว์บรรลุพระสัมโพธิญาณ สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๔.๓ พระรัตนตรัยและเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำอักขระย่อของพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวพุทธเคารพบูชามาใช้เป็นคาถาอาคมเขียนยันต์ ลงยันต์ และเสกยันต์หลายชนิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๓.๑ พระรัตนตรัย โบราณจารย์ได้ถอดอักขระจากบทพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณมาใช้เป็นหัวใจพระรัตนตรัยว่า อี สะวา สุ โดยใช้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระรัตนตรัย และนำมาใช้เป็นอักขระลงยันต์และคาถาเสกยันต์หลายชนิด ซึ่งอักขระทั้ง ๓ ตัวนั้นมีที่มาดังนี้

อี มาจากพุทธคุณว่า อิติปิ โส ภควา...พุทฺโธ ภควาติ หมายถึง พระคุณของพระพุทธเจ้าหรือที่เรียกในวงการพระเครื่องและยันต์ไทยว่า พุทธคุณ ๙ ประการ

สะวา มาจากธรรมคุณว่า สวากขาโต ภควตา ธมฺโม...ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหีติ หมายถึง พระคุณของพระธรรมหรือพระธรรมคุณ

สุ มาจากสังฆคุณว่า สุปฏิปันโน ภคฺวโต สวากสงฺโฆ...อนฺตุตฺรํ ปุณฺณกุเชตฺตํ
โลกสุสาติ หมายถึง คุณของพระอรียสงฆ์ (สังฆคุณ) ได้แก่ พระอรียบุคคล ๘ จำพวกคือ พระโสดา-
ปัตติมรรค พระโสดาปัตติผล พระสกทาคามีมรรค พระสกทาคามีผล พระอนาคามีมรรค พระ
อนาคามีผล พระอรหัตตมรรค และพระอรหัตตผล (พระสงฆ์ในปัจจุบัน เรียกว่า สมมติสงฆ์)

หัวใจพระรัตนตรัยนี้พบว่าถูกนำมาใช้ลงยันต์และเสกยันต์อย่างหลากหลาย เช่น ยันต์
มหาจักรังที่เชื่อว่ามีอำนาจทำให้ศัตรูทำอันตรายไม่ได้ เป็นต้น (อุระคินท์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. :
๕๘) แต่ถ้าเป็นคติทางพุทธศาสนาแล้วพระรัตนตรัยจัดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจเพื่อโน้มน้าว
จิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ละเว้นความชั่ว พัฒนาตนให้บรรลุความรู้แจ้ง ความหมดจดแห่งจิต
และน้อมนำคุณของพระรัตนตรัยมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ

๔.๓.๒ ไตรสรณคณห์ หมายถึง การถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ซึ่งเป็นหลักที่
ชาวพุทธผู้แรกนับถือพุทธศาสนาต้องปฏิญาณตนว่าเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต เรื่องนี้มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ปัพพชฺชุปสัมปทาภา
พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๓๔/๔๒-๔๓) ได้กล่าวถึง
สรณคณห์อุปสัมปทา หมายถึง วิธีการบวชที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้พระสงฆ์นำไปใช้บวชให้แก่
ผู้ศรัทธา สำหรับวิธีการบวชด้วยวิธีนี้สรุปได้ดังนี้ คือ ให้กุลบุตรผู้ปรารถนาจะบรรพชา อุปสมบท
ปลงผม หนวด เครา ให้ครองผ้ากาสายะ ห่มผ้าอุตตราสงค์ (จีวร) เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุ
ทั้งหลาย นั่งกระโหียงแล้วประนมมือกล่าวคำถึงพระรัตนตรัย (ไตรสรณคณห์) ว่า

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง
สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง
ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒
ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒
ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒
ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๓
ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๓
ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๓

เมื่อกล่าวคำประกาศตนเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งก็เป็นอันเสร็จพิธี ผู้บวชก็เป็น
พระภิกษุในพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์ นับว่าเป็นการบวชที่เรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก และไม่มีขั้นตอน
ที่ซับซ้อน แต่ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงประทานการบวชใหม่เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมวาจา เพื่อให้
การบวชนั้นรัดกุมมากยิ่งขึ้นโดยประทานอนุญาตให้พระสงฆ์เป็นผู้บวชให้ตามข้อกำหนดทางวินัย
และการบวชวิธีนี้ได้ใช้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบันในพุทธศาสนาเถรวาท

โบราณจารย์ได้นำเอาไตรสรณคมน์มาใช้ประกอบกับยันต์เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ศรัทธาโดยได้ย่อลงให้สั้นลงเป็นอักขระและเรียกว่า หัวใจไตรสรณคมน์ สำหรับใช้ลงยันหรือคาถาเสกยันต์ว่า พุท ฐะ สัง มิ โดยมีที่มาดังนี้

พุท มาจาก **พุท** ั้ง สระฉก คัจฉามิ แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
ฐะ มาจาก **ฐัม** มัง สระฉก คัจฉามิ (ถอดออกมาเฉพาะอักษร ฐ) แปลว่าข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

สัง มาจาก **สัง** ฆัง สระฉก คัจฉามิ แปลว่าข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

มิ มาจาก **คัจฉามิ** คำกริยาต่อท้ายพระรัตนตรัยในแต่ละข้อ แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึง โดยความหมายก็คือ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งนั่นเองซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิสารัตถสังคหะได้กล่าวถึงที่มาของอักขระเหล่านี้ไว้ว่า

พุทธัง มงคล์ โลก	ทุกขนาสกโร วร
พุทธัง สรณัง คจฺจน	สุขกาโมสิ เจ ตฺว

พุทธัง (พุ พระพุท ฐ พระธรรม ส พระสงฆ์) เป็นมงคลในโลก กระทำความทุกข์ให้พินาศ เป็นสิ่งประเสริฐ ถึงพุทธังเป็นที่พึ่งเกิด ถ้าท่านต้องการความสุข (พระสิริรัตนปัญญา. ม.ป.ป. : ๔-๕) ส่วนอักษร มิ มีที่มาจาก คจฺฉามิ ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

หัวใจไตรสรณคมน์นี้ได้ถูกนำไปใช้ลงในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลังหลายชนิด เช่น ตะกรุด เสือยันต์ และแผ่นทองที่ใช้หล่อพระพุทธรูป เป็นต้นที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านเมตตามหานิยม แคล้วคลาด ป้องกันภัย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๖) และลงในพระเครื่อง เช่น เหรียญหลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว จังหวัดนครปฐมที่ด้านหลังของเหรียญลงอักขระ พุท ฐะ สัง มิ (ธีรพัฒน์ สิงหศิริธรรม. ๒๕๕๒ : ๑๐๘)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำเอาพระพุทธรูป ธรรมคุณ และสังฆคุณมาใช้เป็นคาถาในการปลุกเสกยันต์ลงตะเกียงที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านทำให้สามีภรรยาที่โกรธกันหายโกรธและหันกลับมาคืนดีกัน ทำให้หญิงมาหาหรือทำให้ผู้ใหญ่ที่โกรธหายโกรธและบันดาลให้เกิดโชคลาภได้ ซึ่งเนื้อหาตอนหนึ่งของพระคาถาที่ใช้เสกยันต์นี้มีคำที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยอยู่ด้วย ได้แก่ เอวังพุทธา อะจินตยยา เอวังธัมมา อะจินตยยา เอวังสังฆา อะจินตยยา พุทธตฺถิณ อะจินตยโย ธัมมะตฺถิณ อะจินตยโย สังฆะตฺถิณ อะจินตยโย...(อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๙)^๙

^๙ ภาษาบาลีที่ยกมาคัดลอกมาจากตำรายันต์ที่อาจารย์อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ ผู้ช่วยฝ่ายพิธีพราหมณ์อาจารย์ เรียบเรียงเขียนไว้ และได้รับการชำระจากพระราชครูวาเทพมณี บางคำไม่ตรงกับหลักไวยากรณ์ภาษาบาลี เช่น อะจินตยยา ที่ถูกต้องเป็น อะจินตยยา และเอวังสังฆา น่าจะเป็น เอวัง สังฆะ อะจินตยโย เพราะคำว่า สังฆะ ไม่นิยมใช้เป็นพหูพจน์ บางคำก็เขียนผิดศัพท์ และความหมายของบาลี คือ พุทธะตฺถิณ ธัมมะตฺถิณ สังฆะตฺถิณ ศัพท์ที่ถูกต้อง คือ พุทธะตฺถิณ ธัมมะตฺถิณ สังฆะตฺถิณ

คาถาภาษาบาลีข้างต้นกล่าวถึงอานุภาพและคุณของพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์เชิงอิทธิปาฏิหาริย์ที่อยู่เหนือความคิดของปุถุชนซึ่งไม่สามารถอธิบายตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ เรื่องนี้ปรากฏในอจินตสูตร อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาตที่กล่าวถึงอานุภาพของพระพุทฺธเจ้าว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยความคิดของมนุษย์ปุถุชน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๑/๗๗/๑๒๒) นอกจากนี้ยังพบอักขระที่ใช้สื่อถึงพระรัตนตรัยอีก คือ อะ อู มะ ซึ่งมีที่มาดังนี้

อะ มาจาก **อร**ห์ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทฺธเจ้า

อู มาจาก **อู**ตมธมโม ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระธรรม (พระธรรมอันสูงสุด)

มะ มาจาก **มหา**สงฺโฆ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระสงฆ์หมู่ใหญ่

พระคาถานี้มีที่มาอีกนัยหนึ่ง คือ

มะ มาจาก **มนุ**สฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทฺธเจ้า

อะ มาจาก **อ**กาสิโก เอหิปฺสูสิโก... ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระธรรม

อู มาจาก **อู**ชฺชุปฺปฏิปนฺโน สวากสงฺโฆ... ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระสงฆ์^{๑๐}

(เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๑๕)

หัวใจไตรสรณคมน์นี้ได้ถูกนำไปใช้ลงยันต์และเครื่องรางของขลังอย่างหลากหลาย เช่น ตะกรุดมหาโสฬสมงคลของหลวงปู่เอี่ยม วัดสะพานสูง จังหวัดนนทบุรีที่ลงด้วยยันต์โสฬสและยันต์ไตรสรณคมน์ล้อมรอบด้วยบารมี ๓๐ ทิศนที่กล่าวว่ามีพุทธคุณนานัปการทั้งคงกระพันชาตรี ป้องกันไฟ ฟ้าผ่า อุบาทว์ จัญไร คุณไสย ภูต ผี ปีศาจ (สังการ ศรีพนม. ๒๕๕๒ : ๗)

วัตถุประสงค์สำคัญของการนำเอาหัวใจไตรสรณคมน์มาใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ของโบราณจารย์นั้น เพื่อต้องการใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงคุณพระรัตนตรัยให้ผู้ศรัทธาได้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย และเข้าถึงคุณความดีของพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ

๔.๔ พุทธสาวก ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาคุณสมบัติหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาวกองค์สำคัญของพระพุทฺธเจ้าบางรูปมาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ ที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิทธิปาฏิหาริย์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๔.๑ พระสิวลีเถระ เป็นพระสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทฺธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกล่าวภิกษุรูปใด ๆ ในทางมีลาภ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๒๐๗/๑๗) ดังนั้นโบราณจารย์ได้นำอักขระที่ย่อมาจากเรื่องราวของพระมหาเถระรูปนี้มาใช้เป็นหัวใจพระสิวลี ประกอบด้วย อักขระ ๔ ตัว คือ นะ ชา ลี ตี ซึ่งมีที่มาจากธารณปริตรว่า “ชาโล มะหา

^{๑๐} การใช้อักขระสื่อเรื่องราวในพุทธศาสนาจะมีความแตกต่างกันไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่านหรือแต่ละสำนัก ดังนั้นจึงพบว่าอักขระตัวเดียวกันใช้สื่อความหมายแตกต่างกัน

ชาโล ชาละ มหาชาละ ชาลิต มหาชาลิต ... ธาระณี ธาระณีติ อิทัง ธาระณะปริตตัง” (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๓๐๕) ซึ่งโบราณจารย์ได้ยกจากข้อความข้างต้นเหลือเพียงแค่อักษร คือ

นะ มาจาก **นะ**มามีหัง

ชา มาจาก **ชา**โล

ลิ มาจาก **ชา**ลิต

ติ มาจาก **ธาร**ณีติ

ยันต์ที่พบว่าลงอักขระหัวใจพระสิวลี เช่น ยันต์พระฉิมพลีที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้าน โชคลาภ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๙๔) เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำไปใช้เป็นอักขระและ คาถาเสกเครื่องรางชนิดอื่น ๆ เช่น ตะกรุด พระเครื่อง เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่ามีอานุภาพเด่นทางด้าน โชคลาภ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๘๔-๑๘๖) ที่สำคัญอักขระหัวใจพระสิวลีหรือพระฉิมพลีนี้ พบว่าใช้มากในยันต์และในเครื่องรางของขลังอื่น ๆ

๔.๔.๒ พระมหาโมคคัลลานะ พุทธสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า เป็นผู้เลิศในทางมีฤทธิ์กว่าพุทธสาวกรูปใด ๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๑๙๐/๑๖) โบราณจารย์ได้นำเอาอักขระที่สื่อถึงเรื่องราวของพุทธสาวกรูปนี้มาใช้เป็นคาถา พระโมคคัลลานะต่อกระดูกว่า “เถโร อันตะระทายิตวา (อันตะระทายิตวา) ภูมิจัง สุขุมัง ประระมานู ภาคะวะโต...อะวะสุสะเต สะวีเร มังสัง โฉหิตัง” ซึ่งใช้ลงยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดูกที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพรักษากระดูกที่หักให้หายได้ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๒)

๔.๔.๓ พระมหากัสสปเถระ พุทธสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศทางธุดงค์ เนื่องจากท่านมีความเคร่งครัดในการถือธุดงค์ข้อหนึ่งคือ การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล เป็นกิจวัตร ไม่ใช่ผ้าอื่นที่ไม่ใช่ผ้าบังสุกุล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๑๙๑/๑๖) พระอานนท์ พุทธสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นพหูสูต ผู้มีสติ คติ ธิติ และเป็นเลิศในการอุปัฏฐาก คือ การรับใช้พระพุทธเจ้า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๒๑๙-๒๒๒/๑๗) พระอุบาลี พุทธสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศทางทาง พระวินัย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๒๒๘/๑๘) โบราณจารย์ได้นำเอาอักษรที่ ย่อมาจากชื่อของพุทธสาวกทั้ง ๓ รูปนี้มาใช้ลงในยันต์ยอดพระไตรปิฎกสำหรับเขียนลงในธงแล้ว นำไปปักไว้ตามคอก ไร่นา สวน ซึ่งเชื่อกันว่า สามารถป้องกันศัตรูพืช ทำให้พืชที่ปลูกไว้ได้ผลผลิต สมบูรณ์ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๒๓๓) โดยใช้อักษรย่อว่า มะ อะ อุ ซึ่งมีที่มาดังนี้

มะ มาจาก พระ**ม**หากัสสปะ (ใช้อักษร มะ)

อะ มาจาก พระ**อ**านนท์ (อะ ใช้แทน อ)

อุ มาจาก พระ**อุ**บาลี (ใช้อักษร อุ)

การที่โบราณจารย์ใช้อักษร มะ อะ อุ แทนพระมหาเถระทั้ง ๓ รูปนั้น เนื่องจากพระมหาเถระทั้ง ๓ รูป ได้เป็นผู้ริเริ่มทำสังคายนา คือ การรวบรวมพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ให้เป็นหมวดหมู่เพื่อป้องกันความเลือนหายของพระธรรมวินัย เรื่องนี้มีที่มาจากปฐมสังคายนาในพระวินัยปิฎก จุลลวรรคที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะได้ปรารภเหตุที่พระสุภัททภิกษุ จ้วงจาบพระธรรมวินัย ซึ่งการสังคายนาครั้งนี้มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธานสงฆ์ พระอุบาลีทำหน้าที่แสดงพระวินัย เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้รอบรู้พระวินัยมากกว่าพุทธสาวกรูปใดและพระอานนท์ทำหน้าที่แสดงพระสูตร และพระอภิรรมเนื่องจากท่านเป็นผู้ทรงจำหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้ามากกว่าพระเถระรูปใดจนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศทางพหุสูตรพร้อมกับพระภิกษุอีก ๕๐๐ รูป การสังคายนาครั้งนี้ทำให้เขาเวภารบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ ประเทศอินเดีย โดยมีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้ถวายการอุปถัมภ์บำรุง สังคายนาครั้งนี้ทำอยู่ ๗ เดือนจึงสำเร็จ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๗/๔๓๗-๔๔๕/๒๔๗-๒๕๙)

๔.๕ **คัมภีร์ทางศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาชื่อคัมภีร์ในพุทธศาสนา มาสื่อผ่านอักษรและชื่อของหัวใจในยันต์ไทยโดยเฉพาะ **พระไตรปิฎก** ที่เป็นคัมภีร์หลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เนื่องจากพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่ได้จารึกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ให้ชาวพุทธได้ศึกษาเล่าเรียน ทรงจำ เผยแผ่ และนำไปปฏิบัติเพื่อความเจริญอกงามแห่งชีวิตและสังคม และความพ้นทุกข์ที่พบดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ หัวใจพระวินัย สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้แทน **พระวินัยปิฎก** คัมภีร์ที่กล่าวถึงพระวินัยของพระภิกษุ ภิกษุณี และสามเณร รวมถึงข้อเบ็ดเตล็ดทางพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อความเรียบร้อยโดยถอดอักษรจากชื่อหมวดในคัมภีร์พระวินัยปิฎกมาใช้เป็นหัวใจพระวินัย ประกอบด้วยอักษร ๕ ตัวตามชื่อหมวดของคัมภีร์ คือ อา ปา มะ จุ ปะ ซึ่งมีที่มาดังต่อไปนี้

อา มาจาก **อาทิกัมมิกะ** เนื้อหากล่าวถึงสิกขาบทที่เกี่ยวกับอาบัติปาราชิก สังฆาติเสส อนียต และเรื่องราวที่เป็นสาเหตุของการบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ

ปา มาจาก **ปาจิตตีย์** เนื้อหากล่าวถึงสิกขาบทที่ว่าด้วยอาบัตินิสัคคีย์ ปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ เสขียวัตร (รวมสิกขาบทในส่วนนี้กับข้อแรก เรียกว่า ภิกขุวิมังค์) และรวมเอาสิกขาบทของนางภิกษุณีไว้ด้วย (ภิกขุณีวิมังค์)

มะ มาจาก **มหาวรรค** เนื้อหาหลักกล่าวถึงพุทธประวัติตอนปฐมโพธิกาลและพิธีกรรมทางพระวินัย

จุ มาจาก **จุลลวรรค** เนื้อหาหลักกล่าวถึงพิธีกรรมทางพระวินัยต่อจากมหาวรรค ความเป็นมาของภิกษุณีและประวัติการทำสังคายนาพระธรรมวินัย

ปะ มาจาก **ปวิวารวรรค** หรือ **ปวิวารวรรค** เนื้อหากล่าวถึงข้อเบ็ดเตล็ดทางพระวินัย จัดเป็นคู่มือของพระวินัยปิฎกทั้งหมด มีลักษณะเป็นคำถาม คำตอบในข้อสงสัยเกี่ยวกับพระวินัย

โบราณจารย์ได้นำหัวใจพระวินัยนี้มาใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์หัวใจพระไตรปิฎกที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น อยู่ยงคงกระพัน ป้องกันภัยต่าง ๆ เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๓๙) นอกจากนี้พระเกจิอาจารย์นำหัวใจพระวินัยมาทำเป็นคาถาอาคมเสกเครื่องรางของขลัง ซึ่งรวมถึงยันต์ด้วยที่เชื่อกันว่ามีพุทธคุณด้านคงกระพัน ทนทรหด (สีหวัชร. ๒๕๕๒ : ๕๐)

๔.๕.๒ หัวใจพระสูตร สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้แทน**พระสูตรต้นตอปิฎก** โดยถอดอักษรจากชื่อหมวดในคัมภีร์พระสูตรต้นตอปิฎกมาใช้เป็นหัวใจพระสูตร ประกอบด้วยอักษร ๕ ตัวตามชื่อหมวดของคัมภีร์ คือ **ที มะ สัง อัง ขุ** ซึ่งมีที่มาดังต่อไปนี้

ที มาจาก **ทีฆนิกาย** หมายถึง พระสูตรที่มีขนาดยาวมีทั้งหมด ๓๔ สูตร แบ่งออกเป็น ๓ วรรค

มะ มาจาก **มัชฌิมนิกาย** (ถอดออกมาเฉพาะ **ม** อักษร) หมายถึง พระสูตรที่มีขนาดปานกลาง มีทั้งหมด ๑๕๒ สูตร แบ่งออกเป็น ๑๕ วรรค

สัง มาจาก **สังยุตตนิกาย** หมายถึง พระสูตรที่รวบรวมเรื่องเฉพาะตัวบุคคลสถานที่ หรือธรรมะเรื่องเดียวกันไว้เป็นหมวดหมู่ มีชื่อตามเนื้อหา มีทั้งหมด ๕๖ สังยุตต์ รวม ๗,๗๖๒ สูตร

อัง มาจาก **อังคุตตรนิกาย** หมายถึง พระสูตรที่จัดหมวดหมู่ตามจำนวนข้อของหลักธรรม เรียกว่า **นิบาตมี** ๑๑ นิบาต เริ่มตั้งแต่หลักธรรมที่มีข้อเดียวเรียกว่า เอกนิบาต จนถึงหลักธรรมที่มี ๑๑ หัวข้อ เรียกว่า เอกาทสกนิบาต มีทั้งหมด ๙,๕๕๗ สูตร

ขุ มาจาก **ขุททกนิกาย** หมายถึง พระสูตรที่มีเนื้อหาลึ้น ๆ ประกอบด้วย ภาษิต ประวัตติ และนิทานที่นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ใน ๔ ข้อข้างต้น แบ่งออกเป็น ๑๕ หมวด ได้แก่ (๑) ขุททกปาฐะ เนื้อหากล่าวถึงบทสวดสั้น ๆ ที่นิยมสวดกัน เช่น มงคลสูตร รตนสูตร เป็นต้น (๒) ธรรมบท เนื้อหากล่าวถึงพุทธภาษิตหรือคาถา ๔๒๓ คาถา (๓) อุทาน เนื้อหากล่าวถึงพุทธดำรัสที่เปล่งอุทานเป็นภาษิตหรือคาถามีทั้งหมด ๘๐ อุทาน (๔) อิติวุตตก เนื้อหากล่าวถึง พระสูตรที่มีเนื้อหาลึ้น ๆ ที่เป็นคำอ้างอิงว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้เช่นนั้นอย่างนี้ (๕) สุตตนิบาต หมวดที่รวบรวมพระสูตรเบ็ดเตล็ดที่เป็นคาถาล้วนไว้ด้วยกัน (๖) วิมานวัตถุ เนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวของผู้ได้วิมานและสาเหตุที่ทำให้ได้วิมานของเทพบุตร (๗) เปตวัตถุ เนื้อหากล่าวถึงเรื่องเปรตประเภทต่าง ๆ และอุศลกกรรมที่ทำให้คนไปเกิดเป็นเปรต (๘) เถรคาถา เนื้อหากล่าวถึงภาษิตของพระอรหันตสาวก ๒๖๔ รูป (๙) เถรีคาถา เนื้อหากล่าวถึงภาษิตของพระอรหันตเถรี ประมาณ ๑๑๐ รูป (๑๐) ชาดก เนื้อหากล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ประมาณ ๕๕๐ เรื่อง (๑๑) นิทเทส เนื้อหากล่าวถึงภาษิต

ของพระสารีบุตร แบ่งเป็นมหานิทเทศและจุลนิเทศ (๑๒) ปฏิสัมภิทามรรค เนื้อหากล่าวถึงการอธิบายหัวข้อธรรมที่ลึกซึ้งเช่น ญาณ เป็นต้นโดยพิสดาร (๑๓) อปทาน เนื้อหากล่าวถึงประวัติของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งภิกษุและภิกษุณี (๑๔) พุทธวงศ์ เนื้อหากล่าวถึงประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีต ๒๔ พระองค์ (๑๕) จริยาปิฎก เนื้อหากล่าวถึงเรื่องการทำเพื่อบารมีของพระพุทธเจ้า รวม ๓๕ เรื่อง

โบราณจารย์ได้นำเอาหัวใจพระสูตรนี้มาใช้ลงในยันต์หรือใช้เสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์ลงเสือที่เชื่อว่า มีอำนาจทางด้านคงกระพันชาตรี และป้องกัน ภูต ผี ปีศาจได้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๓๗) นอกจากนี้ พระเกจิอาจารย์ยังนำมาใช้เป็นคาถาอาคมที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดพุทธคุณหลายด้าน เช่น เมตตามหานิยม เป็นต้น (สีหวัชร. ๒๕๕๒ : ๕๐)

๔.๕.๓ หัวใจพระอภิธรรม สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้แทนพระอภิธรรมปิฎกโดยถอดอักษรจากชื่อหมวดในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก ๗ คัมภีร์มาใช้เป็นหัวใจพระอภิธรรมประกอบด้วยอักษร ๗ ตัวตามชื่อหมวดของคัมภีร์คือ สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ ซึ่งมีที่มาดังนี้

สัง มาจาก ธรรมสังคณี เนื้อหากล่าวถึงธรรมะที่ประมวลไว้เป็นหมวดเป็นกลุ่มอย่างมีระเบียบ เรียกว่า “กัณฑ์” มีทั้งหมด ๔ กัณฑ์

วิ มาจาก วิภังค์ เนื้อหากล่าวถึงการจำแนกมาติกาในคัมภีร์ธัมมสังคณีโดยพิสดาร แบ่งออกเป็น ๑๘ วิภังค์ เช่น ชันธวิภังค์ หมายถึง การจำแนกชั้นน์ เป็นต้น

ธา มาจาก ธาตุกถา เนื้อหาหลักกล่าวถึงคำอธิบายชั้นน์ ๕ आयตนะ ๑๒ และธาตุ ๑๘

ปุ มาจาก ปุคคัลบัญญัติ เนื้อหากล่าวถึงบัญญัติ ๖ ประการ ได้แก่ ชั้นน์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ อินทรีย์ และบุคคล

กะ มาจาก กถาวัตถุ เนื้อหากล่าวถึงคำถาม คำตอบที่แสดงถึงทัศนะที่ขัดแย้งกันของนิกายต่าง ๆ ในพุทธศาสนาในยุคแรก ๆ รวม ๑๘ นิกาย แล้วแสดงลักษณะที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา รวม ๒๑๙ กถา

ยะ มาจาก ยมก เนื้อหากล่าวถึงการยกหัวข้อธรรมขึ้นอธิบายเป็นคู่ ๆ เช่น กุศล อกุศล เป็นต้น การอธิบายนั้นใช้วิธีตั้งเป็นคำถามและคำตอบควบคู่กันไป

ปะ มาจาก ปฏฐาน เนื้อหากล่าวถึงการจำแนกสภาวะธรรมที่เป็นแม่บทหรือมาติกาในคัมภีร์ธัมมสังคณีด้วยอำนาจปัจจัย ๒๔ ประการ มีเหตุปัจจัยเป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าสภาวะธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย ไม่ได้เกิดจากการดลบันดาลของผู้ใด แต่สภาวะธรรมทั้งหลายเป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่เรียกว่า จิตตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม

โบราณจารย์ได้นำอักษรที่เป็นหัวใจพระอภิธรรมนี้มาใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์หัวใจพระธรรม ๗ คัมภีร์ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น คงกระพันชาตรี เมตตามหานิยม รักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๓๐-๑๓๒) นอกจากนี้พระเกจิอาจารย์ยังนำเอาหัวใจพระอภิธรรมมาใช้เป็นคาถาอาคมที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดพุทธคุณหลายด้าน เช่น เสกตัวยารักษาอาการติดฝิ่น (เดช ภูหงษ์ทอง. ๒๕๐๕ : ๕๙)

๔.๕.๔ หัวใจพระปริตร สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้แทนพระปริตร (ปริตฺต) หมายถึง มนต์ที่ใช้ป้องกันความกลัว อันตราย และอุปสรรคของสัตว์ทั้งหลายโดยรอบ เพราะมีอำนาจมาก (พระอัศววงศาจารย์. ๒๕๒๓ : ๓๐๑) ซึ่งเนื้อหาของพระปริตรมีที่มาจากพระสูตรหรือชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ประเทศไทยเรียกพระปริตรว่า ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาอักษรย่อที่ถอดมาจากบทขัด หมายถึง บทสวดนำของพระปริตรทั้ง ๗ (๗ ตำนาน) มาใช้เป็นหัวใจพระปริตร ประกอบด้วยอักษร ๗ ตัว คือ สะ ยะ สะ ปุ ยะ อะ ปะ ซึ่งมีที่มาดังต่อไปนี้

สะ มาจากคำว่า “สพฺเพสุ จกฺกวาเพฺสุ...”^{๑๑} คำเริ่มต้นของคาถาในบทขัดมงคลสูตรที่เนื้อหากล่าวถึงเทวดาในจักรวาลทั้งปวงและมนุษย์พากันคิดว่ามงคลคืออะไร เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงมงคล ๓๘ ประการ เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕/๒๖๑-๒๗๒/๕๖๑-๕๖๓)

ยะ มาจากคำว่า “ยสุสานุภาวโต ยกฺขา...” คำเริ่มต้นของบทขัดกรณีเมตตสูตร (สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว). ๒๕๓๘ : ๑๓) แต่ในพระสูตรต้นปิฎกขุททกนิกาย ขุททกปาฐะเรียกพระสูตรนี้ว่าเมตตสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕/๑-๑๐/๒๐-๒๒) สาระสำคัญของพระสูตรนี้มีอยู่หลายเรื่อง เช่น **กรณียกิจ** หมายถึง กิจที่พระภิกษุควรทำ ได้แก่ การศึกษา ไตรสิกขา และในขณะเดียวกันก็ไม่ควรทำ**อกรณียกิจ**คือ การทำให้เสียศีล (ศีลบัติ) เรื่องที่เป็นมิจฉาทิสฺสุ (ทิวฐิวิบติ) มารยาทที่เสียหาย (อาจารย์วิบัติ) และการเลี้ยงชีพที่ผิด (อาชีวิวิบัติ) **สันตบพ** หมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุพระนิพพาน เช่น ความอาจหาญ ความซื่อตรง ความเป็นผู้ว่าง่าย อ่อนโยน ไม่มีความถือตัวจัด สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจธุระน้อย มีความประพฤติเบาทางกาย และจิต มีอินทรีย์อันระงับแล้ว มีปัญญา ไม่คะนอง ไม่ติดอยู่ในสกุล ไม่ทำสิ่งที่วิญญูชนติเตียน และการ**เจริญเมตตา**ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักของพระสูตรนี้^{๑๒}

^{๑๑} เทพ สาริกบุตร (๒๕๓๘ : ๑๖๔) กล่าวว่า “คำนี้เป็นคำเริ่มต้นของบทขัดในมงคลสูตร” แต่บทขัดมงคลสูตรในหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงเริ่มต้นด้วยคำว่า “เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา...” (สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว). ๒๕๓๘ : ๕)

^{๑๒} ดูรายละเอียดเรื่องกรณียกิจ อกรณียกิจ และสันตบพเพิ่มเติมได้ในอรรถกถาขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๑/๑-๘/๑๓๒-๑๓๙)

สะ มาจากคำว่า “สพฺพาสีวิสชาติโน...” คำเริ่มต้นของบทขัดในชั้นอภิธรรม (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ๒๕๓๘ : ๑๔) ซึ่งมีที่มาจากอหิราชสูตรในอังคุตตรนิกาย จตุกก-นิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๑/๖๗/๑๑๐-๑๑๒) สาระสำคัญของพระสูตรนี้ คือ การแผ่เมตตาให้แก่สรรพชีวิตเพื่อให้เขาเหล่านั้นพ้นจากความทุกข์ มีเรื่องเล่าเสริมในเชิงอำนาจของพุทธมณฑลที่เห็นว่า ภิกษุรูปหนึ่งถูกงูกัดแล้วมรณภาพ พระพุทธเจ้าทรงประทานพระสูตรนี้ ให้ภิกษุผู้ที่จะไปอยู่ในป่าสด ปรากฏว่า งูไม่กัดพระภิกษุ เป็นเหตุให้คนเข้าใจว่า พระสูตรนี้สวด แล้วป้องกันอสรพิษทุกจำพวก อำนาจของพระปริตรบทนี้เชื่อกันว่าสามารถป้องกันสัตว์ที่มีเขี้ยว เล็บ และงาได้

ปุ มาจากคำว่า “ปุเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร...” คำเริ่มต้นของบทขัดในโมรปริตร (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ๒๕๓๘ : ๑๕-๑๖) ซึ่งมีที่มาจากโมรชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๑๗-๑๘/๖๖-๖๗) โดยสาระสำคัญของบทขัดใน ปริตรบทนี้กล่าวถึงการนอบน้อมดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างแก่ชาวโลก พราหมณ์ผู้ถึงเวทในธรรมทั้ง ปวง และการนอบน้อมพระพุทธเจ้า พระโพธิญาณ พระอรหันต์ และพระนิพพาน

ยะ มาจากคำว่า “ยสุสานุสฺสรณนาปี...” คำเริ่มต้นของบทขัดในธชัคคปริตร (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ๒๕๓๘ : ๑๖) ซึ่งมีที่มาจากธชัคคสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘ : ๑๕/๒๔๙/๓๖๐) สาระสำคัญของพระสูตรนี้กล่าวถึงการ ระลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณเพื่อไม่ให้เกิดความสะดุ้งกลัว ไม่ได้กล่าวถึงอิทธิปาฏิหาริย์ ความศักดิ์สิทธิ์ แต่กล่าวถึงอุบายจัดความกลัวโดยยกจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณของพระรัตนตรัย พระ พุทธมณฑลที่เชื่อกันว่า มีพลังทำให้ใจอาจหาญ บั่นเทิง ป้องกันอันตรายต่าง ๆ แคล้วคลาด สวัสดิ์

อะ มาจากคำว่า “อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส...” คำเริ่มต้นของบทขัดอาฏานาฎิย-ปริตร (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ๒๕๓๘ : ๒๐) ซึ่งมีที่มาจากอาฏานาฎิยสูตร ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๒๗๕-๒๗๕/๒๑๙-๒๔๖) โดยสาระ สำคัญของบทขัดในปริตรบทนี้กล่าวถึงอาณาปาพของพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีพระวิปัสสี เป็นต้นที่แม่ อมนุษย์อย่างท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นนายของพวกยักษ์และเป็นทีเกรงกลัวของภูต ผี ปีศาจ ทั้งหลายก็ยังมาเคารพพระพุทธเจ้า เป็นอุบายที่ใช้จัดความกลัวอำนาจที่มองไม่เห็นตน แต่ใน สังคมไทยได้นำเอาบทสวดนี้มาใช้ในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อขับไล่ภูต ผี ปีศาจ เสนียดจัญไร บัดเปา ความไม่ดีไม่งามทั้งหลายให้แก่มนุษย์ พระปริตรบทนี้เชื่อกันว่า สามารถป้องกันภูต ผี ปีศาจ ตลอดจนจันดุมไสยทั้งปวงได้

ปะ มาจากคำว่า “ปริตฺตํ ยมฺภณฺนตฺส...” คำเริ่มต้นของบทขัดอังคฺลิมาล ปริตร (สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ๒๕๓๘ : ๒๒) ซึ่งมีที่มาจากอังคฺลิมาลสูตร มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๓/๓๔๗-๓๕๒/๔๒๑-๔๓๓) โดย

สาระสำคัญของพระสูตรนี้กล่าวถึงพระองค์คุณิมาล อรหันตสาวกของพระพุทธเจ้าก่อนบวชได้ฆ่าคน เป็นจำนวนมาก แต่ได้อาศัยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าทรงโปรดให้หยุดทำปาณาติบาต บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาซึ่งต่อมาก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ มีเนื้อหาตอนหนึ่งของพระสูตรนี้ที่มีผู้ตีความเชิงฤทธิ์อำนาจ คือ พระบาลีที่พระโมคคัลลานะกล่าวกับหญิงตั้งครรภ์คนหนึ่งว่า “ยโตหํ ภคินี อริยาย ชาตिया ชาโต นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา เตน สจฺเจน โสตุถิ เต โหตุ โสตุถิ คพฺกุสฺส แปลว่า คุณรน้องหญิง เราจำได้ว่าตั้งแต่ที่เราเป็นพระอริยเจ้าแล้ว เราไม่เคยคิดที่จะฆ่าสัตว์เลย ด้วยคำสัตย์นี้ ขอให้เธอพร้อมทั้งลูกในครรภ์จะมีแต่ความสวัสดิ์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๑๕ : ๑๓/๓๕๑/๓๓๖) เรื่องนี้ที่พระสงฆ์ไทยได้นำมาใช้สวดในงานมงคลสมรสและทำนํ้ามนต์ให้หญิงมีครรภ์นำไปดื่มเพื่อให้คลอดบุตรง่าย เกิดความสวัสดิ์แก่ตนและลูก

ตัวอย่างที่กล่าวมาได้ยืนยันว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องราวในพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระสูตรหรือชาดกต่าง ๆ มาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ผ่านสัญลักษณ์ของอักขระหรือรูปอักขระย่อ รูปศัพท์ หรือข้อความเพื่อใช้สื่อถึงเรื่องราวดังกล่าว

๔.๖ หลักธรรมคำสอน ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมคำสอนเป็นเรื่องที่โบราณจารย์นำมาใช้ประกอบกับยันต์มากที่สุด ในรูปของอักขระที่ถอดมาจากหลักธรรมคำสอนในแต่ละข้อ ดังนั้น อักขระหรืออักขระที่ถอดออกมานั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนหลักธรรมคำสอนเรื่องนั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๖.๑ หัวใจอริยสัจสี่ สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทน **อริยสัจสี่** หมายถึง ความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และนำมาแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ เป็นครั้งแรกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/๑๔/๑๓) อริยสัจสี่เป็นหลักธรรมที่สำคัญมากเนื่องจากเป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงทุกข์ สาเหตุของทุกข์ ความดับทุกข์ และแนวทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา โดยโบราณจารย์ได้นำอักขระย่อที่ถอดมาจากหลักอริยสัจสี่แต่ละข้อมาใช้เป็นหัวใจอริยสัจสี่ ประกอบด้วยอักขระ ๔ ตัว คือ ทุ สะ นิ มะ ซึ่งมีที่มาดังนี้

ทุ มาจาก **ทุกข์** หมายถึง ความทุกข์ของชีวิตที่เกิดจากตัณหา

สะ มาจาก **สมุทัย** หมายถึง สาเหตุของความทุกข์ ได้แก่ ตัณหา คือ ความทะยานอยาก ๓ ประการ ได้แก่ **กามตัณหา** ความอยาก ความติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่นำปรารถนา **ภวตัณหา** ความอยากเป็น อยากมีในภพหรือภาวะที่ต้องการเป็นหรือมี **วิภวตัณหา** ความอยากที่จะไม่มี ไม่เป็นในภาวะที่ตนไม่ต้องการหรือความอยากที่จะผละจากสิ่งหรือภาวะที่ไม่ต้องการมี ไม่ต้องการเป็น

นิ มาจาก **นิโรธ** หมายถึง ความดับทุกข์ ได้แก่ พระนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาดนตามหลักพุทธธรรม

มะ มาจาก มรรค หมายถึง วิธีการปฏิบัติหรือพัฒนาตนเพื่อบรรลุนิโรหหรือ นิพพาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ทางสายกลาง มี ๘ ประการ คือ **สัมมา- ทิฏฐิ** ความเห็นที่ถูกต้อง ตรงกับความจริง **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริที่ถูกต้อง ได้แก่ ดำริที่จะ ออกจากกาม การเบียดเบียน ความพยาบาท **สัมมาวาจา** การพูดที่ถูกต้อง ได้แก่ การพูดภายใต้ กรอบวจีสุจริต คือ พูดความจริง คำที่สุภาพอ่อนหวาน คำพูดที่ส่งเสริมให้คนรักใคร่กลมเกลียวกัน และคำพูดที่มีสาระประโยชน์ต่อผู้ฟัง **สัมมากัมมันตะ** ความประพฤติที่ถูกต้องภายใต้กรอบกาย สุจริต ๓ คือ ไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียนชีวิตใด ๆ ไม่ละเมิดทรัพย์สินของใคร ไม่ล่วงละเมิดทางเพศกับ สตรีหรือบุรุษที่ไม่ใช่คู่ครองของตน **สัมมาอาชีวะ** การประกอบอาชีพที่สุจริต ถูกต้องตามหลัก ศีลธรรม **สัมมาวายามะ** ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ได้แก่ เพียรพยายามระวังไม่ให้อกุศลธรรม เกิดขึ้น เพียรพยายามขจัดความชั่วหรืออกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรพยายามทำกุศลธรรมให้ เกิดขึ้น และเพียรพยายามรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไป **สัมมาสติ** การระลึกที่ถูกต้อง ตามหลักสติปัฏฐานสี่ คือ มีสติระลึกอยู่เสมอนในเรื่องของชีวิตทั้งกาย เวทนา จิต และธรรม และ **สัมมาสมาธิ** การตั้งมั่นแห่งจิตที่เกิดจากการฝึกจิตจนบรรลุฌาน

โบราณจารย์ได้นำเอาหัวใจร้อยสี่สี่นี้มาใช้ลงยันต์และเสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์ หัวใจปถมังที่ชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านคงกระพันชาตรี (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๒๐)

๔.๖.๒ หัวใจเศรษฐี สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทน **หลักทิวฏฐธัมมิกัตถประโยชน์สี่** หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบันที่เกิดจากการปฏิบัติตาม หลักกรรมข้อนี้ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราช- วิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๓/๕๔/๓๔๐) โดยโบราณจารย์ได้นำเอาอักษรที่ถอดมาจากหลักกรรมข้อนี้ มาใช้เป็นหัวใจเศรษฐี ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว คือ อู อา กะ สะ ตามชื่อของกรรมแต่ละข้อดังนี้

อู มาจาก อูฏฐานสัมปทา หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบสัมมาชีพ

อา มาจาก อารักขสัมปทา หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการรักษา ป้องกัน ทรัพย์มิให้พินิจไปด้วยภัยต่าง ๆ มีใจระภัย เป็นต้น

กะ มาจาก กัลยาณมิตตา หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการคบหาเพื่อนที่ดี มีเพื่อนร่วมงาน ร่วมอาชีพที่ดี

สะ มาจาก สมชีวิตตา หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการดำรงชีพอย่างสมเหตุ สมผล รู้จักใช้ รู้จักจ่ายในสิ่งที่จำเป็น มีประโยชน์ สร้างสรรค์อย่างพอเหมาะพอควร

สาระสำคัญของหลักกรรมข้อนี้มุ่งให้ผู้ปรารถนาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรือปัจจัย ยังชีพ นำไปใช้เป็นแนวทางประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้เลี้ยงชีพ ครอบครัวยุ และช่วยเหลือผู้อื่น สังคมตามควร ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลผู้ประกอบด้วยหลักกรรมทั้ง ๔ ประการนี้มั่งมีทรัพย์ ซึ่งเป็น

ความมั่งมีที่เกิดจากการลงมือทำด้วยตัวเอง ไม่ใช่เกิดจากอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของหลักธรรม แต่หัวใจเศรษฐกิจนี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นคาถาและอักขรลงยันต์หรือเครื่องรางของขลังหลายชนิด ส่วนใหญ่แล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดโชคลาภ เช่น ยันต์อำนาจราชสีห์ บารมีคุ้มครองที่มีอานุภาพหลายด้านทั้งป้องกันภัย และเมตตามหานิยม เป็นต้น (พงษ์ ฌ.พัฒน์. ๒๕๕๒ : ๗๘)

๔.๖.๓ หัวใจโพชฌงค์ สัจฉลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทนโพชฌงค์ หมายถึง องค์ธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้แจ้งธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโพชฌงค์สูตรที่ฌนิกาย ปาฏิภวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๒๗/๒๖๔) ซึ่งโบราณจารย์ได้นำอักษรย่อที่ถอดมาจากหลักธรรมข้อนี้มาใช้เป็นหัวใจโพชฌงค์ ประกอบด้วยอักษร ๗ ตัวตามชื่อธรรมแต่ละข้อ คือ ส ะ ฐ ะ วิ ปิ ปะ ส ะ อู ซึ่งมีที่มาต่อไปนี้

ส มาจาก สติ หมายถึง ความระลึกได้อยู่เสมอ

ะ มาจาก ธัมมวิจยะ หมายถึง ความสอดส่องธรรม

วิ มาจาก วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายาม

ปิ มาจาก ปิติ หมายถึง ความอิ่มใจ

ปะ มาจาก ปัสสัทธิ หมายถึง ความสงบกาย สงบใจ

ส มาจาก สมาธิ หมายถึง ความที่จิตตั้งมั่น

อู มาจาก อูเบกขา ความมีใจเป็นกลาง

ในคัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะได้กล่าวถึงโพชฌงค์ ๗ ในฐานะที่เป็นรัตนะของพระพุทธเจ้าไว้ว่า “ส ฐ วิ ปิ ป ส อู ติ สตุต วสุ สยมภูโน. แปลว่าแก้วของพระพุทธเจ้า ๗ ประการ คือ ส (สติสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ สติสัมโพชฌงค์) ฐ (ธัมมวิจยสมโพชฌงค์ครตนัน แก้วคือ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์) วิ (วิริยสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ วิริยสัมโพชฌงค์) ปิ (ปิติสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ ปิติสัมโพชฌงค์) ป (ปสุสทธิสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์) ส (สมาธิสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ สมาธิสัมโพชฌงค์) อู (อูเบกขาสมโพชฌงค์ครตนัน แก้ว คือ อูเบกขาสัมโพชฌงค์)” (พระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๑๐-๑๑)

ยันต์ที่ใช้ลงหัวใจโพชฌงค์ ได้แก่ ยันต์พระวิปัสสีที่ใช้ลงเครื่องออกศึก เช่น เลื่อยยันต์ ผ้าประเจียด และผ้าโพกศีรษะที่เชื่อกันว่า สามารถป้องกันอันตรายทั้งปวง ทำให้มีชัยชนะต่อข้าศึกได้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๔๑)

๔.๖.๔ หัวใจธาตุสี่ สัจฉลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทนธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงเพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงความจริงในสรรพสิ่ง โดยเฉพาะชีวิตของมนุษย์ที่เป็นส่วนของรูปตามนัยแห่งพระอภิธรรม ธรรมสังคณีนที่ว่ารูปหรือร่างกายของมนุษย์เกิดจากการประชุม หรือรวมกันของธาตุทั้งสี่ คือ ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) และเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) และเรียกธาตุหลักที่มีอยู่ในร่างกาย

นี้ว่า มหาภูตรูป แปลว่ารูปใหญ่ หรือถ้าจะให้เข้าใจง่ายก็คือ สสารและพลังงานหลักที่มีอยู่ในร่างกายของมนุษย์นี้เอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๔/๑๐๙๗-๑๐๙๘/๒๗๘-๒๗๙) และธาตุทั้งสี่นี้ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ คือ ความไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงได้ (อนิจจัง) ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในนิเวสกสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตว่า “มหาภูต ๔ คือ ปฐวีธาตุ วาโยธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุพึงกลายเป็นอย่างอื่นได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๐/๗๖/๒๙๙) พุทธดำรัสในพระสูตรนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงธาตุทั้ง ๔ ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎอนิจจัง นอกจากนี้ธาตุตามหลักพุทธศาสนามีชื่อเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่กล่าวแล้วเท่านั้น แต่ยังมีธาตุที่เป็นนามธรรมอีกด้วย เช่น มโนวิญญาณธาตุ และนิพพานธาตุ เป็นต้น

ธาตุทั้งสี่นี้ตามคติในตำราเครื่องรางของขลังเรียกว่า “แม่ธาตุ” หมายถึง สสารและพลังงานหลักที่มีอยู่ในสิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด โดยเฉพาะร่างกายของมนุษย์ ซึ่งโบราณจารย์ได้นำเอาอักขระมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุทั้งสี่ ประกอบด้วยอักขระ ๔ ตัว คือ นะ มะ พะ ทะ และเรียกอักขระเหล่านี้ว่า “หัวใจธาตุ” ซึ่งอักขระเหล่านี้มีที่มาจากบทนมัสการพระพุทธเจ้าว่า นะ โม พุท ธา ยะ หรือหัวใจพระเจ้าห้าพระองค์ แต่เวลาที่ใช้สื่อความหมายธาตุทั้งสี่จะใช้เพียงแค่ นะ โม พุท ธา เท่านั้น (เว็น ยะ) โดยอักขระแต่ละตัวใช้แทนธาตุสี่ดังต่อไปนี้

นะ ใช้แทน อาโปธาตุ ธาตุน้ำ ถอดออกเป็น **นะ**

โม ใช้แทน ปถวีธาตุ (ปฐวีธาตุ) ธาตุดิน ถอดออกเป็น **มะ**

พุท ใช้แทน เตโชธาตุ ธาตุไฟ ถอดออกเป็น **พะ**

ธา ใช้แทน วาโยธาตุ ธาตุลม ถอดออกเป็น **ธะ** (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ :

๖๐)

อักขระหัวใจธาตุทั้ง ๔ นี้พบว่าลงในยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์นะธาตุที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น คงกระพันชาตรี เมตตามหานิยม เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๗๙) นอกจากนี้คาถา นะ โม พุท ธา ยะ ยังสื่อความหมายของแม่ธาตุหรือธาตุหลัก ๕ ประการ คือ

นะ ใช้แทน อาโปธาตุ ธาตุน้ำ มีกำลัง ๑๒

โม ใช้แทน ปถวีธาตุ (ปฐวีธาตุ) ธาตุดิน มีกำลัง ๒๑

พุท ใช้แทน เตโชธาตุ ธาตุไฟ มีกำลัง ๖

ธา ใช้แทน วาโยธาตุ ธาตุลม มีกำลัง ๗

ยะ ใช้แทนอากาศธาตุ ลมหายใจมีกำลัง ๑๐ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๕๘)

หลักคำสอนเกี่ยวกับธาตุนี้มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยเฉพาะในพระอภิธรรม วิภังค์ ได้กล่าวถึงธาตุ ๖ คือ ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) อากาศธาตุ (ธาตุ คือ ช่องว่างในร่างกายของมนุษย์ เช่น ช่องปาก ช่องหู

ช่องจุมูก เป็นต้น เรียกว่า อากาศธาตุภายใน และอากาศธาตุภายนอก หมายถึง อากาศที่เราหายใจเข้าออก) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๕/๑๗๒-๑๗๘/๑๐๑) การแสดงเรื่องธาตุนี้จะไปสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์เป็นสำคัญ เห็นได้จากการสังเคราะห์อาการ ๓๒ หรือส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์เข้าในธาตุ ๔ ที่ปรากฏในสติปัฏฐานสูตร ที่มณิกาย มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๐/๓๗๗-๓๗๘/๑๙๓-๑๙๔) สิ่งใดที่มีลักษณะแข็ง เช่น หน้เนื้อ กระดูก เป็นต้น จัดเป็นธาตุดิน สิ่งใดที่มีลักษณะเอิบอาบ เหลว เช่น เลือด หนอง เกล็ด น้ำลาย น้ำมูก เป็นต้นจัดเป็นธาตุน้ำ สิ่งใดที่มีลักษณะเป็นก๊าซ พัดไปมา เช่น ลมในท้อง ลมในไส้ ลมหายใจจัดเป็นธาตุลม และสิ่งที่มีลักษณะเป็นความร้อน ทำให้อ่างกายอบอุ่น ทำหน้าที่เผาผลาญอาหารให้ย่อย จัดเป็นธาตุไฟ

นอกจากนี้ในพระอภิธรรมปิฎกยังกล่าวถึงธาตุไว้อีกมากมาย โดยข้อสรุปของการแสดงเรื่องธาตุก็เพื่อต้องการให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจสรรพสิ่งโดยเฉพาะชีวิตตามความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติที่ไม่มีสิ่งใดที่เที่ยงแท้ถาวร มีความขัดแย้งบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา และไม่มีแก่นสารที่จะยึดถือว่าเป็นตัวตนที่แท้จริง สิ่งต่าง ๆ ภายในร่างกายล้วนเป็นสิ่งปฏิภูล ไม่สะอาด เพื่อไม่ให้เกิดการยึดติดในสิ่งต่าง ๆ โดยความเป็นตัวตนที่แท้จริง

๔.๖.๕ หัวใจบริสุทธิ์ สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทน **ปาริสุทธิศีลสี่** หมายถึง ศีลที่ทำให้ผู้รักษาบรรลุความบริสุทธิ์ทางกายและใจ ๔ ประการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในวิสุทธิมรรค (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๑ : ๑๙) โบราณจารย์ได้ถอดเอาอักษรจากหลักธรรมข้อนี้มาใช้เป็นหัวใจบริสุทธิ์ ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัวตามชื่อของธรรมแต่ละข้อ คือ ปา อิ อา ปะ ซึ่งมีที่มาดังนี้

ปา มาจาก ปาฏิโมกขสังวรศีล หมายถึง การสำรวม การปฏิบัติตามข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวินัยหรือศีลของพระภิกษุมี ๒๒๗ ข้อ

อิ มาจาก อินทรีย์สังวร หมายถึง ความสำรวม ระวังอินทรีย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจในขณะที่ทำหน้าที่รับรู้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสจากสิ่งต่าง ๆ และเรื่องที่เกิดขึ้นในใจไม่ให้ยินดี ยินร้ายในเรื่องเหล่านั้น แต่มีสติรู้เท่าทันและพิจารณาเรื่องเหล่านั้นให้เห็นตามความจริง

อา มาจาก อาชีวปริสุทธิ ความบริสุทธิ์ที่เกิดจากการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ถ้าพูดถึงพระภิกษุก็ยังชีพด้วยการบิณฑบาต ไม่ประกอบเดรัจฉานวิชาเพื่อการดำรงชีพ ถ้าเป็นฆราวาสทั่วไปก็ประกอบสัมมาชีพ อาชีพที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย

ปะ มาจาก ปัจฉัยปัจจเวกขณะ หมายถึง การพิจารณาปัจฉัยสักก่อนบริโภค หรือใช้สอยทุกครั้ง เพื่อให้เห็นจุดมุ่งหมายของการกินการใช้ คือเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปและเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์เป็นสำคัญ

โบราณจารย์ได้นำเอาหัวใจบริสุทธินี้มาลงยันต์บริสุทธิตันต์องค์พระบริสุทธินี้หรือใช้เสกยันต์และเครื่องรางของขลังอื่น ๆ ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น เกิดความบริสุทธิ์ เมตตามหา นิยม ปราศจากทุกข์ และศัตรูที่ปองร้ายพ่ายแพ้ไป เป็นต้น (แพทย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๗๔-๑๗๖)

๔.๖.๖ หัวใจปฏิสังขาย สัตยลักษณะที่โบราณจารย์ใช้สื่อความหมาย แทน **หลักปัจจัยปัจเจกขณะ** หมายถึง หลักการพิจารณาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในขุททกนิกาย มหาปเทศ สำหรับให้พระภิกษุพิจารณาก่อนที่จะบริโภคปัจจัยสี่คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และคิลานเภสัชบริวาร (ยารักษาโรคและเครื่องมือที่ใช้รักษาโรค) ทุกครั้งเพื่อให้พระภิกษุเห็นจุดมุ่งหมายของการบริโภคและการใช้สอยเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ปฏิบัติธรรมให้บรรลุเป้าหมาย มิใช่บริโภคใช้สอยเพื่อตอบสนองความต้องการที่เป็นไปตามอำนาจของตัณหา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๙/๒๐๖/๖๐๑) โดยโบราณจารย์ได้นำเอาอักษรย่อที่ถอดออกมาจากหลักธรรมข้อนี้มาใช้เป็นอักษรหัวใจปฏิสังขายตามชื่อของปัจจัยสี่แต่ละข้อ ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว คือ จิ ปิ เส คี ซึ่งมีที่มาดังนี้

จิ มาจาก **จีวร** (ถอดออกมาใช้ในรูปแบบของ จิ) หมายถึง จีวรที่พระภิกษุนุ่งห่ม เพื่อป้องกันความร้อน ความหนาว ป้องกันอันตรายจากยุง เหลือบที่จะมากัดร่างกาย และเพื่อปกปิดอวัยวะที่พึงสงวน

ปิ มาจาก **บิณฑบาต** หมายถึง อาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาตที่ภิกษุต้องพิจารณาว่า จักฉันเพื่อขจัดทุกข์เวทนาที่เกิดจากความหิวเพื่อดำรงเพศพรหมจรรย์หรือนักบวชหรือพูดง่าย ๆ ว่า ฉันอาหารเพื่อดำรงชีวิตอยู่เพื่อการปฏิบัติธรรม มิใช่ฉันเพื่อให้เกิดความมัวเมาหรือเพื่อสนองตัณหา

เส มาจาก **เสนาสนะ** หมายถึง ที่อยู่อาศัยตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้หลายอย่าง เช่น กุฏิ ถ้า เป็นต้น ภิกษุต้องพิจารณาก่อนที่จะเข้าไปอยู่ในเสนาสนะทุกครั้งว่า การอยู่ในเสนาสนะมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน เช่น ตะขาบ เป็นต้นที่จะมากัดร่างกาย มิใช่เพื่อความสุขสำราญ เต็มไปด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกอันทำให้ห่างเหินจากธรรม

คี มาจาก **คิลานเภสัชบริวาร** หมายถึง ยารักษาโรคและอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ทำการรักษาโรคที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่น (รวมถึงยาและอุปกรณ์รักษาโรคของแพทย์แผนปัจจุบันด้วย) ภิกษุต้องพิจารณาก่อนฉันยาและใช้เครื่องมือรักษาโรคทุกครั้งว่า การใช้ยาและเครื่องมือรักษาโรคมียุติจุดมุ่งหมายเพื่อขจัดทุกข์เวทนาที่เกิดจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่และเพื่อให้อาการเจ็บป่วยทุเลาลงหรือหายไป มิใช่ใช้เพื่อสนองตัณหา

จุดมุ่งหมายของการใช้ปัจจัยสี่ตามหลักพุทธศาสนามุ่งให้ภิกษุภิกษุณี สันโดษ ไม่แสวงหาปัจจัยสี่อย่างผิด ๆ และมุ่งให้เข้าถึงเป้าหมายของการใช้สอยปัจจัยสี่แต่ละอย่าง ไม่ลุ่มหลงมัวเมาในสิ่งเหล่านั้นเป็นสำคัญ

โบราณจารย์ได้นำเอาหัวใจปฏิสังขายมาใช้ลงยันต์และใช้เป็นคาถาเสกเครื่องรางของขลังหลายประการ เช่น ยันต์พระฤๅษีตาไฟที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายประการ เช่น คงกระพันชาตรี เมตตามหานิยม เสน่ห์ เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๘๖-๑๘๘)

๔.๖.๗ หัวใจธาตุกรณี คำว่า “ธาตุ” ในที่นี้ หมายถึง รากศัพท์หรือที่มาของความหมายของศัพท์ ซึ่งมีทั้งกิริยาและนามศัพท์ ส่วนคำว่า “กรณี” หมายถึง เรื่องที่ควรกระทำ ดังนั้น ธาตุกรณีจึงหมายถึง เรื่องที่ควรกระทำตามความหมายของธาตุ โดยโบราณจารย์ได้นำอักษรย่อที่มาจากธาตุหรือรากศัพท์มาใช้เป็นหัวใจธาตุ ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว คือ จะ พะ กะ สะ ซึ่งมีที่มาและความหมายดังนี้

จะ มาจาก **จะชะ** พุทธชนะสังสัคคัง^{๑๓} หมายถึง ละเว้นการคบคนชั่ว (จช ธาตุ ใช้ในความหมายว่า ละเว้นหรือการสละ) คำสอนที่แสดงถึงเรื่องที่ต้องทำข้อนี้ เช่น การไม่คบคนพาลที่พระพุทธเจ้าตรัสในมงคลสูตร ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๓/๗)

กะ มาจาก **กะชะ** สาธุสมาคะตัง แปลว่า ควรคบ สماعคมกับคนดี (ภช ธาตุ ใช้ในความหมายว่า คบหา) หลักคำสอนที่แสดงถึงเรื่องของการคบคนดีศึกษาได้จากมงคลสูตร ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะที่กล่าวถึงการคบบัณฑิต และการบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๓/๗)

กะ มาจาก **กะระปุญญะมะโหโรตตัง** แปลว่า ควรสร้างบุญทั้งกลางวัน ทั้งกลางคืน ความหมายตรง ๆ ก็คือควรทำบุญอย่างต่อเนื่อง (กร ธาตุ ใช้ในความหมายว่ากระทำหรือสร้าง) หลักคำสอนข้อนี้มีแสดงไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ขุททกนิกาย ธรรมบทที่กล่าวไว้ว่า “หากบุคคลทำบุญ ก็ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๑๑๘/๖๘)

สะ มาจาก **สะระ** นิจจะมะนิจจัง แปลว่า ให้ระลึกถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต (อนิจจัง) อยู่เสมอเพื่อให้เกิดความไม่ประมาท (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๗๕) (สร ธาตุ ใช้ในความหมาย ระลึกถึง) หลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อเรื่องนี้

^{๑๓} คัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะ กล่าวถึงคาถานี้ไว้ว่า

จช พุทธชนะสังสัคคัง	ภช สาธุสมาคะตัง
กร ปุญญะมะโหโรตตัง	สร นิจจะมะนิจจัง
(สิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๔๔)	

เช่น หลักอภินิหารปัจเจกขณะ หมายถึง หลักการพิจารณาความจริงของชีวิตเป็นประจำว่า “เรามีความแก่ เจ็บป่วย ตายเป็นธรรมดา ไม่สามารถพ้นไปได้ เราจะต้องพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจทั้งสิ้น และเรามีกรรมเป็นของตน เราทำกรรมดีหรือชั่วก็ตามก็จะได้รับผลของกรรมนั้น” เรื่องนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในฐานสูตร ปัญจนินิบาต อังคุตตรนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๒/๕๗/๙๙-๑๐๐)

หัวใจธาตุกรรมนี้ นอกจากจะใช้สื่อความหมายดังกล่าวแล้ว ยังใช้สื่อความหมายถึงเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเด็นอื่นอีก คือ ใช้แทนธาตุหรือชื่อของพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ ได้แก่ **จะ** ใช้แทนพระกกุสันธพุทธเจ้า **ภะ** ใช้แทนพระโกนาคมนพุทธเจ้า **กะ** ใช้แทนพระกัสสปพุทธเจ้า **สะ** ใช้แทนพระสมณโคดมพุทธเจ้า (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๗๖) นอกจากนี้ยังนำมาใช้แทนธาตุ ๔ ได้แก่ **จะ** **ภะ** **กะ** **สะ** ใช้แทน อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) **ภะ** **กะ** **สะ** **จะ** ใช้แทน ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) **กะ****สะ** **จะ** **ภะ** ใช้แทน เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) **สะ** **จะ** **ภะ** **กะ** ใช้แทน วาโยธาตุ (ธาตุลม) (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๗๖-๗๗)

หัวใจธาตุกรรมนี้เป็นอักษรที่ใช้ลงยันต์และใช้เป็นคาถาเสกยันต์และเครื่องรางของขลังหลายชนิดที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น คงกระพันชาตรี ป้องกันภัย อันตรายทั้งปวง แคล้วคลาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีกรรมนำหัวใจธาตุกรรมนี้ไปใช้ในทางทำร้ายผู้อื่น เช่น ทำให้คนชังกัน เกลียดกัน ยันต์ที่ลงหัวใจธาตุกรรม ได้แก่ ยันต์หัวใจธาตุกรรม (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๗๗-๙๔)

๔.๖.๘ หัวใจโสฬส บางแห่งเรียกว่า หัวใจพระธรรมจักร บางแห่งเรียกว่า หัวใจอริยสัจสี่เป็นสัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อความหมายแทนพระธรรมจักร อริยสัจสี่ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว คือ **ติ** **ติ** **อุ** **นะ** ซึ่งสมเด็จพระวันรัต (จ๋าย) วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดมได้นิพนธ์เรื่องหัวใจอริยสัจ ๔ และกล่าวถึงที่มาของอักษรทั้ง ๔ ตัวนี้ว่า

ติ มาจาก **ติ**สระระณัง โลกะเสฏฐัง แปลว่า พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐสุดของชาวโลก

ติ มาจาก **ติ**ลักษณะณัง ญาณะยุตตัง แปลว่า อริยสัจสี่ ประกอบด้วยญาณ ๓ ประการ ซึ่งพระอรหันตญาณได้อธิบายไว้ในอรรถกถาสังยุตตนิคาย มหาวารวรรคว่า ได้แก่ ญาณในอริยสัจ ๔ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ (ญาณทัสสนะ) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๓/๑๐๘๑/๓๘๐)

อุ มาจาก **อุ**เบกขาอังคะสัมภะวัง แปลว่า เป็นที่เกิดแห่งองค์อุเบกขา

นิ มาจาก **นิ**พพานนัง สัพพะวิมุตตมัง แปลว่า พระนิพพานเป็นธรรมที่หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง

หัวใจโสฬสนี้โบราณจารย์ได้นำมาใช้ลงยันต์ลงเครื่องที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านเมตตามหานิยม ยันต์องค์พระจินตามณีที่เชื่อกันว่ามีอำนาจหลายด้าน เช่น แคล้วคลาด เมตตามหานิยม เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๗๑-๑๗๔)

๔.๖.๙ หัวใจแม่พระธรณี สัญลักษณ์ที่โบราณจารย์นำมาใช้สื่อถึงหลักพรหมวิหารธรรม โดยได้นำเอาอักษรที่ถอดมาจากหลักธรรมข้อนี้แต่ละข้อมาใช้เป็นหัวใจพระแม่ธรณี ประกอบด้วยอักษร ๔ ตัว ได้แก่ เม กะ มะ อุ และนำมาใช้เสกขี้ผึ้งสีปาก เสกแบ่งผัดหน้าทีเชื่อกันว่ามีอำนาจด้านเสน่ห์ หรือใช้ภาวนาจะทำให้ไม่มีใครทำอันตราย (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๒๘) หัวใจพระธรณีนี้มีที่มาจากพรหมวิหาร ๔ ดังนี้

เม มาจาก เมตตา หมายถึง ความรัก ปรรณนาดีต่อผู้อื่น

กะ มาจาก กรุณา หมายถึง ความสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

มุ มาจาก มุทิตา หมายถึง ความชื่นชมยินดีในความดี ความสำเร็จของผู้อื่น

อุ มาจาก อุเบกขา หมายถึง ความวางเฉย ความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม ที่มีให้กับทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ

หลักพรหมวิหารธรรมนี้จัดเป็นคุณธรรมของผู้ประเสริฐหรือธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นพรหม หมายถึง ผู้ประเสริฐด้วยธรรม ๔ ประการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น หลักธรรมข้อนี้จะมีผลสูงสุดก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติพัฒนาองค์ธรรมทั้ง ๔ ประการนั้นให้แผ่ไพศาลไปยังสรรพชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกอื่น ๆ อันหาประมาณมิได้ เรียกหลักพรหมวิหารที่พัฒนาถึงขั้นสูงสุดนี้ว่า อัมปมัญญาพรหมวิหาร หลักธรรมข้อนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๐๘/๒๘๐) เป็นต้น

๔.๗ **หลักภาษาบาลี (ไวยากรณ์)** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำหลักภาษาบาลี หมายถึง ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพุทธวจนะ (พระราชเมธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). ๒๕๒๘ : ๓) เพราะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าและพุทธสาวกใช้ประกาศศาสนาในสมัยพุทธกาล และพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้ใช้ภาษาบาลีเป็นภาษากลางในการประกาศศาสนาและจารึกพระธรรมคำสอนไว้ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อรรถกถา และคัมภีร์อื่น ๆ โดยถอดเอาอักษรย่อจากหลักภาษาบาลีมาใช้เป็นหัวใจต่าง ๆ ลงยันต์หรือเสกยันต์ ดังต่อไปนี้

๔.๗.๑ หัวใจสนธิ คำว่า “สนธิ” หมายถึง การเชื่อมหรือการต่ออักษร ซึ่งในตอนต้นของสนธิกัณฑ์ในปทฐปิลิทธิจะแสดงถึงอักษรทั้งสระและพยัญชนะในภาษาบาลีไว้ทั้งหมด เรียกว่า สัญลักษณ์ (การแสดงอักษรในภาษาบาลี) และอีกส่วนหนึ่งก็คือสนธิที่ว่าด้วยวิธีต่อศัพท์ให้เชื่อมต่อกันอย่างสละสลวย ซึ่งอักษรหรืออักขระในภาษาบาลีมีทั้งหมด ๔๑ ตัว ประกอบด้วย สระมี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ฤ เอ โอ และพยัญชนะมี ๓๓ ตัว จัดเป็นวรรค (อักษรที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันตามฐานกรณ์ที่เกิด) มี ๕ วรรค แต่ละวรรคมีอักษร ๕ ตัว คือ **ก วรรค** ได้แก่

ก ข ค ฆ ง จ วรรณ ได้แก่ จ ฉ ช ฌ ญ ฎ วรรณ ได้แก่ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ต วรรณ ได้แก่ ต ถ ท ฒ น ป วรรณ ได้แก่ ป ผ พ ภ ม และ **เศษวรรณ** มี ๘ ตัว ได้แก่ ย ร ล ว ส ห ฬ อ (กองทุนการเผยแพร่พุทธธรรม. ๒๕๒๘ : ๒) โดยโบราณจารย์ได้นำเอาอักษรตัวท้ายสุดของแต่ละวรรณ คือ ง ญ น ม มาใช้เป็นหัวใจสนธิ ซึ่งมีที่มาดังต่อไปนี้

ง ใช้แทน อักษรใน ก วรรณ คือ ก ข ค ฆ ง

ญ ใช้แทน อักษรใน จ วรรณ คือ จ ฉ ช ฌ ญ

ณ ใช้แทน อักษรใน ฎ วรรณ คือ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ

น ใช้แทน อักษรใน ต วรรณ คือ ต ถ ท ฒ น

ม ใช้แทน อักษรใน ป วรรณ คือ ป ผ พ ภ ม

หัวใจสนธินี้โบราณจารย์นำมาใช้ลงยันต์และเสกยันต์มหाराชที่เชื่อกันว่ามีอำนาจหลายประการ เช่น เมตตามหานิยม เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๗๙-๑๘๑)

๔.๗.๒ หัวใจอิธะเจ เป็นอักษรที่ย่อมาจาก **คาถาอิธะเจ** คือ อิ ธะ คะ มะ ซึ่งมีที่มาจากคาถาที่ใช้ทำตัวด้วยสูตรสนธิในมูลกัจจายนสูตรว่า อิธ เจตโส ทพฺเห คณฺหาหิ ฅามโส แปลว่า ท่านจงเรียนสนธิในมูลกัจจายนสูตรนี้ด้วยความตั้งใจที่มั่นคงตามกำลังแห่งสติปัญญาโดยโบราณจารย์ได้นำอักษรจากสูตรดังกล่าวมาใช้เป็นอักษรหัวใจอิธะเจ ซึ่งมีที่มาดังนี้

อิ มาจาก **อิธ** ซึ่งเป็นอักษรตัวต้นของคาถา

ธะ มาจาก **อิธ** อักษรตัวที่สองของคาถา

คะ มาจาก **คณฺหาหิ**

มะ มาจาก อักษรตัวกลางของคำว่า **ฅามโส**

หัวใจอิธะเจนี้ใช้ลงยันต์หัวใจอิธะเจหรือใช้เป็นคาถาเสกยันต์และเครื่องรางของขลังอื่น ๆ ที่เชื่อกันว่ามีอำนาจในหลายด้าน เช่น รักษาโรค เมตตามหานิยม เสน่ห์ ป้องกันอันตรายจากอาวูธ เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๘๑-๑๘๒)

๔.๗.๓ หัวใจเทพอาวูธ ส่วนใหญ่จะเรียกว่า **หัวใจสนธิ** เพราะกล่าวถึงอักษรที่เป็นสระในภาษาบาลี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อู อุ เอ โอ แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

สระเสียงสั้น เรียกว่า **รัสสะ** ได้แก่ สระ อ อิ อู

สระเสียงยาว เรียกว่า **ทีมะ** ได้แก่ อา อี อุ เอ โอ

(กองทุนการเผยแพร่พุทธธรรม. ๒๕๒๘ : ๕)

โบราณจารย์ได้นำอักษรหัวใจเทพอาวูธหรือหัวใจสนธิ คือ อ อิ อู มาลงในยันต์สี่มุมที่เชื่อกันว่ามีอำนาจทางแคล้วคลาด ศัตรูไม่สามารถทำอันตรายได้ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๘๒-๑๘๓)

การนำอักษรหรืออักษรย่อมาใช้ในยันต์ไทยเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานั้นเมื่อกล่าวสรุปแล้วจะตรงกับหลักการย่ออักษรที่ปรากฏในคัมภีร์วิจิตร-สารัตถสังคหะดังต่อไปนี้

๑) อาทิสังเกต สังเกตอักษรहनต้น หมายถึง วิธีการถอดหรือการย่อเอาแต่อักษรตัวต้นของศัพท์มาใช้เป็นสัญลักษณ์ (สังเกต) เช่น พุ ๓ ส (พุ มาจาก พุฑู, ๓ มาจาก ๓มม, ส มาจาก สงฆ์ เป็นต้น (พระสิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๕)

๒) อันตสังเกต สังเกตอักษรहनปลาย หมายถึง วิธีการถอดหรือการย่อเอาแต่อักษรตัวสุดท้ายของศัพท์มาใช้เป็นสัญลักษณ์ เช่น การนำ มิ อักษรซึ่งเป็นอักษรตัวสุดท้ายของบารมี ทั้ง ๑๐ มีทานบารมี (ทานปารมิ) เป็นต้น^{๑๔}วิธีการถอดอักษรแบบนี้ปรากฏในยันต์ไทย เช่น หัวใจพระนารายณ์ถอดรูป คือ ห้ โห โน โต พุ โร ถิ นั ติ (ห้ มาจาก อรห้, โห มาจาก สมมาสมพุโร, โน มาจาก วิชชาจรณสมุปโป, โต มาจาก สุตโต, พุ มาจาก โลกวิทู, โร มาจาก อนุตโร, ถิ มาจาก ปุริสทมฺสารถิ, นั มาจาก สตุธา เทวมนุสฺสาน, ติ มาจาก พุโร ภควาติ) (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๔๗-๑๔๘)

๓) อาทยันตสังเกต การสังเกตอักษรहनต้นและहनปลาย หมายถึง การถอดอักษรตัวแรกและตัวสุดท้ายของศัพท์หรือข้อความมาใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อแทนความหมายของศัพท์หรือข้อความทั้งหมด เช่น นิ ย ที่ใช้สื่อความหมายแทนคำว่า “นิกาย” ซึ่งเป็นชื่อของหมวดหมู่ของพระไตรปิฎกและ ปา ฐิ ที่ใช้สื่อความหมายของกุศลกรรมบถ หมายถึง แนวทางแห่งการทำความดี ๑๐ ประการ คือ ปาณาติปาตาเวรมณี...สมมาทิฏฐิ (สิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๖๐) ตัวอย่างของการถอดหรือการย่ออักษรตามวิธีนี้ที่ปรากฏในยันต์ไทย เช่น หัวใจอิติปิโส คือ อิ กะ วิ ติ ที่ใช้เสกและลงยันต์ทศเทพที่เชื่อกันมีอานุภาพด้านลาภสักการะ (อุระคินท์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๐๐-๑๐๑) สำหรับที่มาของอักษรหรืออักษรย่อดังกล่าว คือ อิ มาจาก อิติปิโส ซึ่งเป็นอักษรตัวต้นของพระคาถานี้ ส่วน ติ มาจาก ภาคะวาติ อันเป็นอักษรตัวสุดท้ายของพระคาถานี้สำหรับ กะ และ วิ มาจากคำว่า โลกะวิทู ซึ่งเป็นอักษรตัวกลางของศัพท์ดังกล่าวอันเป็นศัพท์ที่อยู่ตอนกลางของพระคาถานี้

^{๑๔} มินดา ทส ปทา ปญจ- ปญญาสวณฺณลงฺกตา
ปุริตา เยน โส โลกเ อคฺคบุคฺคกตํ คโต.

บท ๑๐ ประการมี มิ อักษรเป็นที่สุด ประดับด้วยอักษร ๕๕ อักษรอันท่านผู้ใดบำเพ็ญเต็มที่แล้ว ท่านผู้นั้นย่อมถึงความ เป็นบุคคลผู้เลิศในโลก (สิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๔๘-๔๙) ซึ่งคำว่าบท ๑๐ ประการในที่นี้ หมายถึง บารมี ๑๐ ประการ โดยใช้ มิ อักษรที่เป็นอักษรตัวสุดท้ายของคำว่า “ปารมิ” (ปารมี) ในบารมีแต่ละข้อมาใช้เป็นสัญลักษณ์

๔) ปฏิโลมอักษร ย้อนลำดับอักษร หมายถึง การเรียงอักษรจากอักษรตัวสุดท้าย มาหาอักษรตัวต้นของศัพท์ เช่น **เต ภ ล ษ์ สุ โร น โส** อ่านย้อนจากอักษรตัวสุดท้ายจะได้ความ ว่า **ลภเต สุษ์ นโร โส** เป็นต้น (สิริรัตนปัญญา มหาเถระ. ม.ป.ป. : ๗๙) ซึ่งเป็นวิธีที่พบว่าใช้มากใน ยันต์ไทยรองลงมาจากการย่ออักษรตัวต้น เช่น คาถาอิติปิโส แต่ใช้แบบย้อนลำดับตัวอักษร คือ เริ่มว่าตั้งแต่อักษรตัวสุดท้ายมาก่อน คือ **ติ วา คะ ภา โธ...โส ป ติ อิ** ที่ใช้ลงและเสกยันต์ทรงทอง ด้านหลังที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านคงกระพัน (เทพย์ สารีกบุตร. ๒๕๓๘ : ๖๗) แต่ที่พบโดยส่วนใหญ่จะเป็นไปตามลำดับอักษร (อนุโลมอักษร) คือ เริ่มตั้งแต่ตัวต้นของศัพท์หรือข้อความ เช่น **คาถา อิ ติ ปิ โส... พุท โธ ภา คะ วา ติ** ที่โบราณจารย์นำมาใช้ลงและเสกยันต์ทรงทองด้านหลังที่ เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านคงกระพัน (เทพย์ สารีกบุตร. ๒๕๓๘ : ๖๖)

นอกจากนี้ ยังพบวิธีการถอดอักษรที่นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในคัมภีร์วชิรสารัตถ-
สังคหะ คือ การถอดเอาอักษรหรืออักขระตัวกลางของศัพท์มาใช้เป็นคาถา เช่น อักขระที่ใช้ลงยันต์
และเสกยันต์ลงผ้าประเจียด คือ **อิ ระ ชา คะ ตะ ระ สา** ที่เชื่อกันว่า มีอำนาจป้องกันภัยทุก
ประการ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๖๔) ซึ่งมีที่มาจากพุทธคุณ คือ **อิ** มาจาก **อิติปิโส** **ระ**
มาจาก **อะระหัง** **ชา** มาจาก **วิชชา**จะระณะสัมปันโน **คะ** มาจาก **สุคะโต** **ตะ** มาจาก **อะนุตตะโร**
ระ มาจาก **บุริสะทิมมะสาระถิ** **สา** มาจาก **เทวะมนุสสานัง** เป็นต้น และการเรียงอักขระที่ถอดมา
นั้นจะมีการกลับกันไปมา การลงอักขระก็มีทั้งเรียงไปตามลำดับอักขระที่ถอดมาและเรียงสลับกัน
ไปมาในยันต์ เช่น **นะ โม พุท ธา ยะ** ที่ใช้ลงและเสกยันต์ ตะกรุดเพชรหลักด้าน ๔ ดอกที่เชื่อกัน
ว่ามีอำนาจด้านคงกระพันชาติตรี แคล้วคลาด (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. ๒๙) เรียงสลับกัน
ไปมาเป็น **นะ โม พุท ธา ยะ, ยะ ธา พุท โม นะ, ธา พุท โม นะ ยะ, พุท โม นะ ยะ ธา**

ตัวอย่างอักขระที่กล่าวมาทั้งหมดย่อมยืนยันได้ว่า โบราณจารย์ได้นำเอาอักษรย่อมา
ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งถ้าพิจารณาจากอายุของ
คัมภีร์วชิรสารัตถสังคหะแล้วจะพบว่า วิธีการย่ออักษรหรืออักขระในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้สื่อ
ความหมายของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานั้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๐๗๘ ซึ่งอยู่ในสมัยอยุธยา
เป็นราชธานีของไทย นอกจากนี้การย่ออักขระยังเป็นเรื่องของนิรุกติศาสตร์อีกด้วย เนื่องจากเป็น
วิธีการย่อหรือการถอดอักขระที่มีแบบแผนที่โบราณจารย์ใช้ถ่ายทอดกันต่อมา แต่เป็นที่น่าเสียดาย
ยิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในความหมายและที่มาของอักขระเหล่านั้น แต่เข้าใจเพียงแค่ว่า อักขระ
ที่ปรากฏในยันต์เหล่านี้เป็นคาถาหรือองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ยันต์มีอำนาจในด้านต่าง ๆ
ที่สรุปอยู่ในความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ตามลัทธิไสยศาสตร์

๕. ตัวเลขในยันต์^{๑๕}

ตัวเลขเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่งที่โบราณจารย์นำมาใช้แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา แต่มีใช้ทั้งหมด เพราะบางครั้งตัวเลขก็ใช้แทนเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนา สาเหตุที่ใช้ตัวเลขลงแทนอักขระเพราะข้อจำกัดด้านเนื้อที่ของยันต์แต่ละชนิด ถ้าลงอักขระทั้งหมดพื้นที่จะไม่พอจึงใช้ตัวเลขแทนอักขระที่เป็นหัวใจต่าง ๆ แต่มีความหมายและเชื่อกันว่ามีอำนาจเหมือนกับการลงอักขระทุกประการ และตัวเลขที่ใช้แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนานั้นจะเป็นไปตามคติที่อาจารย์แต่ละท่านกำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งสอดคล้องกันและแตกต่างกัน ขอให้ดูตัวอย่างตัวเลขที่สังคิต จันทนะโพธิ (๒๕๕๒ : ๑๐๙-๑๑๐) และอาจารย์ท่านอื่น ๆ ได้รวบรวมไว้ ซึ่งจะคัดเอาเฉพาะที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

ตัวเลข ๑ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบเพียง ๑ เช่น นิพพาน คือ ความดับทุกข์ที่เกิดจากการพัฒนาจิตจนหลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นสาเหตุที่ทำให้คนประสบกับทุกข์ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุด เรื่องนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดนี้มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั่วไป เช่น มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกได้กล่าวถึงพระนิพพานภายใต้ความหมายว่า ดับทุกข์ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาไว้ว่า “เรา (พระพุทธเจ้า) สอนแต่ทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๓/๑๙/๒๕๐)

ตัวเลข ๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๒ ประการ เช่น คุณแห่งพุทโธ โบราณจารย์ได้นับเอาพยัญชนะของศัพท์นี้มีอยู่ ๒ พยางค์ (อักขระ) เป็นคุณแห่งพุทโธ ๒ คำว่า “พุทโธ” เป็นพุทธคุณข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้าในนวพรคุณ หมายถึง พุทธคุณ ๙ ประการ ซึ่งส่วนใหญ่มักแปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานที่แสดงถึงสาระสำคัญของพุทธคุณบพนี้ คือ พระปัญญาธิคุณและพระวิสุทธิคุณ (ความหมดจดแห่งจิต) พุทธคุณบพนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น จูฬหัตถิปโทปมสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒. ๑๒/๒๙๑/๓๒๒)

ตัวเลข ๓ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๓ ข้อ เช่น พระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่เรียกว่า หัวใจพระรัตนตรัยที่ย่อเป็นอักขระ ๓ ตัวคือ **อิ สวา สุ** (อิ ย่อมาจาก อิติปิ โส...สวา ย่อมาจาก สวากขาโต...สุ ย่อมาจาก สุปฏิปนุโน...) หรือใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพุทธสาวกที่ทำปฐมสังคายนา ๓ รูปโดยใช้อักขระที่ย่อมาจากชื่อของแต่ละรูปว่า **ม อ อุ** (ม มาจากพระมหากัสสปะ อ มาจากพระอานนท์ (ใช้ อ แทน อา) และ **อุ** มาจากพระอุบาลี) เรียกอักขระ ๓ ตัวนี้ว่า หัวใจพระไตรปิฎก (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๙ : ๑๑๕)

^{๑๕} ตัวเลขในยันต์ไทยที่พบจะใช้สื่อความหมายแตกต่างกันไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน และใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ แต่มีข้อสรุปที่ตรงกัน คือ ตัวเลขแต่ละตัวใช้แทนเรื่องที่มีองค์ประกอบเท่ากับตัวเลขตัวอย่างเช่น เลข ๑ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่มีเพียง ๑ เดียว ได้แก่ นิพพาน ตัวเลขอื่นก็มีความหมายโดยนัยนี้

ตัวเลข ๔ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๔ ประการ เช่น หลักคำสอนเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ คือจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรคที่เรียกว่า หัวใจปฏิสังขาย ที่ย่อเป็นอักษร ๔ ตัว คือ **จิ ปิ เส คิ** (จิ ย่อมาจาก จิวร ปิ ย่อมาจาก ปิณฑบาโต เส ย่อมาจาก เสนาสน์ และ คิ ย่อมาจาก คิลานเภสัชชุปริกษาโร) หรือใช้แทนมรรค ๔ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค และ ผล ๔ คือ โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล และอรหัตตผล

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๕ ประการ เช่น คีล ๕ คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และสุราเมรัยมัชฌิมาปฏิฐาน ซึ่งเป็นหลักคำสอนพื้นฐานที่ชาวพุทธที่เป็นฆราวาสต้องรักษาโดยละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น ละเว้นจากการประพฤตินอกใจในกามคือมีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่คู่ครองของตน ละเว้นจากการพูดเท็จ และละเว้นจากการดื่มสุราและสิ่งมึนเมาทุกชนิดที่ทำให้ผู้เสพตกอยู่ภายใต้ความประมาท

ตัวเลข ๖ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๖ ประการ เช่น ฌกามาพจรสวรรค์ หมายถึง สวรรค์อันเป็นที่อยู่ของเทวดาที่ยังยินดีในกามคุณ ๕ มี ๖ ชั้น ได้แก่ จาตุम्मหาราชิกา ดาวดึงส์ (ดาวดึงสา) ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตตีที่ปรากฏในทศนิกาย ปาฐกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๐๕/๒๖๕) โดยโบราณจารย์นำมาใช้ลงยันต์โสฬสมหามงคลที่เชื่อกันว่าจะทำให้เกิดมงคลแก่ชีวิต (อุระคินทร์ วิริยะบุรณะ. ม.ป.ป. : ๒๙๑)

ตัวเลข ๗ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๗ ประการ เช่น โพชฌงค์ ๗ หมายถึง องค์แห่งธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตรัสรู้ธรรมมี ๗ ประการ คือ **สติ** ความระลึกได้ **ธัมมวิจยะ** การสอดส่องธรรมเลือกเฟ้นธรรม **วิริยะ** ความเพียร **ปิติ** ความอิ่มใจ **ปัสสัทธิ** ความสงบใจ **สมาธิ** ความตั้งมั่น และ**อุเบกขา** ความวางใจเป็นกลาง โดยโบราณจารย์ได้ถอดอักษรจากองค์ธรรมทั้ง ๗ มาใช้เป็นสัญลักษณ์ของหลักธรรมข้อนี้และเรียกอักษรเหล่านี้ว่า หัวใจโพชฌงค์ คือ **สะ ณะ วิ ปิ ปะ สะ อุ** พุทธธรรมเรื่องนี้ปรากฏในสังวรสูตร จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๑/๑๔/๒๔-๒๖)

ตัวเลข ๘ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๘ ข้อ เช่น คีล ๘ หรือคีลอุโบสถคือ คีลที่อุบาสก อุบาสิกา รักษาในวัน ซึ่งในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตวันธัมมัสสวนะ (วันพระ) ไว้ ๘ วันต่อเดือน ประกอบด้วยข้างขึ้น ๔ วัน ได้แก่ วันขึ้น ๕ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และข้างแรม ๔ วัน ได้แก่ วันแรม ๕ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๔ : ๓๐๑) แต่ในประเทศไทยถือปฏิบัติกันเพียง ๔ วัน คือ วันขึ้น ๘ ค่ำ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ

ตัวเลข ๙ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๙ ประการ เช่น นวหรรค์ หมายถึง พุทธคุณ ๙ ประการที่ปรากฏในบทสวดอิติปิ โส...โดยโบราณจารย์ได้ถอดอักษรจากพุทธคุณทั้ง ๙ ประการ มาใช้เป็นสัญลักษณ์ของนวหรรค์และเรียกอักษรเหล่านี้ว่า หัวใจนวหรรค์ คือ **อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา** เป็นต้น

ตัวเลข ๑๐ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบ ๑๐ ประการ โดยโบราณจารย์ได้ถอดอักษรจากองค์ประกอบทั้ง ๑๐ มาใช้เป็นสัญลักษณ์ของหลักธรรมข้อนี้และเรียกอักษรเหล่านี้ว่าใช้แทนศีล ๑๐ ซึ่งเป็นศีลของสามเณรที่ปรากฏในขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๒/๒-๓) แต่บางแห่งใช้แทนบารมี ๑๐ ประการ

ผลการวิจัยพบว่ายันต์บางชนิดจะใช้ตัวเลขลงเกือบทั้งหมด เช่น ยันต์พระปาฏิโมกข์ที่ใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงศีลหรือพระวินัยของพระภิกษุ ๒๒๗ ข้อ เรียงตามลำดับของสิกขาบทหรือศีลของพระภิกษุที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์^{๑๖} ดังต่อไปนี้

ตัวเลข ๔ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน ปาราชิก ซึ่งมี ๔ สิกขาบท เป็นอาบัติอย่างหนักที่สุด (ครุกาบัติ) ที่ทำให้ภิกษุผู้ล่วงละเมิดพ้นสภาพจากความเป็นพระภิกษุทันที

ตัวเลข ๑๓ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน สังฆาทิเสส ซึ่งมี ๑๓ สิกขาบท เป็นอาบัติหนักอย่างกลาง (ครุกาบัติ) ที่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดต้องอยู่กรรม (ปาวาส มานัต อัมภาน) ตามวันเวลาที่ปกปิดอาบัติ

ตัวเลข ๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน อนียต คือ สิกขาบทที่ยังไม่แน่ชัดถึงอาบัติ ต่อเมื่อมีหลักฐานที่แน่ชัดหรือพระภิกษุผู้ทำผิดยอมรับสารภาพจึงจะปรับอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ มี ๒ สิกขาบท

ตัวเลข ๓๐ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนนิสสัคคีย์ ปาจิตตีย์ คือ อาบัติที่เกี่ยวกับวัตถุที่เป็นอาบัติ ซึ่งพระภิกษุผู้ต้องอาบัติประเภทนี้จะต้องเสียสละวัตถุที่เป็นมูลเหตุให้ต้องอาบัติให้เป็นของภิกษุรูปอื่นแล้วแสดงอาบัติหรือบอกความผิดที่ทำแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งซึ่งเรียกว่า ปลงอาบัติ แบ่งออกเป็น ๓ พรรค ๆ ละ ๑๐ สิกขาบท รวม ๓๐ สิกขาบท

ตัวเลข ๙๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนปาจิตตีย์ คือ อาบัติอย่างเบา (ลหุกาบัติ) ภิกษุผู้ต้องอาบัติประเภทนี้จะต้องแสดงอาบัติหรือความผิดที่ทำแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง แบ่งเป็น ๙ พรรค ๆ ละ ๑๐ สิกขาบท ยกเว้นพรรคที่ ๘ ที่มีอยู่ ๑๒ สิกขาบท รวมเป็น ๙๒ สิกขาบท

^{๑๖} ดูรายละเอียดสิกขาบทหรือพระวินัยของพระภิกษุทั้ง ๒๒๗ ข้อได้ในพระวินัยปิฎก วิภังค์ เล่ม ๑ ที่กล่าวถึง ปาราชิก ๔

สังฆาทิเสส ๑๓ และอนียต ๒ และพระวินัยปิฎก วิภังค์ เล่ม ๒ กล่าวถึงสิกขาบทที่เหลือ คือ นิสสัคคีย์ ปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๙๒ ปาฏิเทสนีเย ๔ เศษยวัตร ๗๕ และอธิกรณสมณะ ๘

ตัวเลข ๔ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน ปาฏิเทสนีเย คือ อาบัติที่ต้องแสดงคืน เรียกตามชื่อ อาบัติว่า ทุกกฎ (หมายถึง การกระทำชั่ว) จัดอยู่ในประเภทลหุกาบัติที่ภิกษุผู้ละเมิดจะต้องแสดง อาบัติหรือบอกความผิดที่ทำแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง มี ๔ สีขาบท

ตัวเลข ๗๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเสขียวัตถ คือ อาบัติที่เกิดจากการประทุพติผิด ธรรมเนียมของพระภิกษุ แบ่งเป็น ๔ หมวด มี ๗๕ สีขาบท พระภิกษุผู้ประทุพติผิดธรรมเนียมใน สีขาบทเหล่านี้ท่านปรับอาบัติทุกกฎ เป็นลหุกาบัติที่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติต้องแสดงอาบัติหรือ บอกความผิดแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

ตัวเลข ๗ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน อธิกรณสมณะ คือ วิธีระงับหรือวินิจฉัยอธิกรณ์ (คดี ความ) ที่เกี่ยวกับวินัยของพระสงฆ์มี ๗ สีขาบท

อีกตัวอย่างหนึ่งของยันต์ที่ลงด้วยตัวเลข คือ ยันต์ตะกวดโสฬสของอาจารย์หนู กันภัย ที่ให้ความหมายของตัวเลข ๑-๑๖ ไว้ดังนี้

ตัวเลข ๑ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน มิ หมายถึง ยอดศีล (เป็นอักษรหรืออักขระที่ถอดมาจากคำว่า สมามิยามิ แปลว่า เข้าใจขอสมทาน (ถือ) ที่เป็นคำลงท้ายของศีลแต่ละข้อ)

ตัวเลข ๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคำว่า พุทโธ หมายถึง หัวใจพระพุทธเจ้า (พุทธะ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ซึ่งเป็นคำที่แสดงพุทธคุณโดยย่อคือ พระปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณ รวมถึงพระมหากรุณาธิคุณด้วย) พุทโธที่นับเป็น ๒ เพราะนับตามพยางค์ของศัพท์ (พุท-โธ)

ตัวเลข ๓ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอักขระ ๓ ตัว คือ มะ อะ อุ หมายถึง ดวงตาของ พระพุทธเจ้า (อักขระ ๓ ตัวนี้ คติทางพุทธทั่วไปจะหมายถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์)

ตัวเลข ๔ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอักขระ ๔ ตัว คือ นะ มะ พะ ทะ หมายถึง ธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟอันเป็นคุณสมบัติของสิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนแทนหัวใจพระเจ้า ๕ พระองค์ คือนะ โม พุท ธา ยะ

ตัวเลข ๖ ใช้แทนอักขระ ๖ ตัว คือ อิ สะวา สุ สุ สะวา อิ เรียกว่า หัวใจอิติปิโส หรือ หัวใจพระรัตนตรัยนั่นเอง

ตัวเลข ๗ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอักขระ ๗ ตัว คือ สัง วิ ทา (ธา) ปุ กะ ยะ ประ หมายถึง ธรรม ๗ คัมภีร์ (พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์)

ตัวเลข ๘ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน อักขระ ๘ ตัว คือ พา มา นา อุ กะ สะ นะ ทู หมายถึง หัวใจพาหุที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า ๘ บท

ตัวเลข ๙ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจนพคุณ หมายถึง คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ โดยเอาอักษรตัวแรกของพระคุณของพุทธเจ้าแต่ละบทเป็นอักษรย่อ ๙ ตัว คือ อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา

ตัวเลข ๑๐ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจพระเจ้าสิบชาติ คือ เต ชะ สุ เน มะ ฎ ชะ
นา วิ เว หมายถึง ชื่อพระโพธิสัตว์ ๑๐ พระองค์

ตัวเลข ๑๑-๑๖ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจพระอินทร์ พระยม พระพรหม และพระ
กาฬ แต่ในตำรายันต์ของอุระคินทร์ วิริยะบูรณะ (ม.ป.ป. : ๒๕๑) ได้ให้ความหมายของตัวเลข ๑๑-
๑๖ ไว้ดังนี้ คือ ตัวเลข ๑๑ หมายถึง เทวดาทิ้งปวง ตัวเลข ๑๒ หมายถึง ปาฏิหาริย์ ๑๒ ตัวเลข ๑๓
หมายถึง ภูตงค์ ๑๓ ตัวเลข ๑๔ หมายถึง จักกวัตติ ๑๔ ตัวเลข ๑๕ หมายถึง ภาวะสังขะ ๑๕ และ
ตัวเลข ๑๖ หมายถึง โสฬสมงคล ๑๖

ไพศาล เติชชชาติ (๒๕๕๒ : ๕๒) ได้กล่าวถึงตัวเลขที่ใช้แทนคาถาหรือหัวใจต่าง ๆ ที่
ลงในยันต์โสฬสมงคลไว้ว่า “พระคาถานี้แม้เหล่าเทพยต้องเสด็จลงมาจากสรวงสวรรค์เพื่อสวด
พระคาถาบทนี้ในโลกมนุษย์เพื่อขจัดสรรพทุกข์ มีพุทธคุณมากมายเพราะคาถาบทนี้ได้รวบรวม
พระชัยมงคลคาถาไว้ครบถึง ๑๖ ชั้นฟ้า” คำพูดดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของคาถา
ทั้งหมดที่ใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนมากกว่าที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของหลักคำสอนที่ต้อง
นำไปปฏิบัติตามแนวทางของพุทธศาสนา

อีกมิติหนึ่งของตัวเลขในยันต์ไทยก็คือ ตัวเลขมิได้สื่อเรื่องราวทางพุทธศาสนาทั้งหมด
แต่ยังสื่อถึงความเชื่อเรื่องอื่น ๆ ที่คนไทยเคารพนับถือด้วยดังตัวอย่างที่ปรากฏในยันต์ตรีนิสิงเหที่
ลงเลขยันต์ คือ ๓ ๗ ๕ ๔ ๖ ๕ ๑ ๙ ๕ ๒ ๘ ๕ ซึ่งอุระคินทร์ วิริยะบูรณะ (ม.ป.ป. : ๙-๑๐) ได้ให้
ความหมายไว้ดังนี้

ตัวเลข ๓ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๓ อักขระ ในที่นี้ได้แก่ มะ อะ อุ (ตรี
นิสิงเห) ที่ถอดมาจากพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ตัวเลข ๗ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๗ อักขระ ในที่นี้ได้แก่ สะ ณะ วิ ปี
ปะ สะ อุ (สัตตนาเค) ที่ถอดมาจากไพชณงค์ ๗

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๕ อักขระ ในที่นี้ได้แก่ พระวิษณุ-
กัมมผู้เป็นเจ้าของงานทั้ง ๕ แต่คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้แก่ หัวใจพระสูตร คือ ที มะ สัง
อัง ฆ

ตัวเลข ๔ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๔ อักขระ ในที่นี้ได้แก่ ทำวจตุ-
โลกบาล ๔ คือ ทำวตตรถ ทำววิรุฬหก ทำววิรุฬปักข์ ทำวภูเวรราช แต่คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา
ได้แก่ ธาตุทั้งสี่ คือ นะ มะ พะ ทะ (ดิน น้ำ ลม ไฟ)

ตัวเลข ๖ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๖ อักขระ ได้แก่ เทวดาทิ้ง ๖ ชั้นฟ้า
(เทวดาชั้นกามาพจร ๖) คือ จาตุम्मหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตตสวรรค์
(เลข ๖ นี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลายตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน)

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์หมวดคาถาที่มี ๕ อักขระ ในที่นี้ ได้แก่ พระอินทร์ทั้ง ๕ แต่คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา คือ หัวใจพระวินัย ได้แก่ อา ปา มะ จุ ปะ

ตัวเลข ๑ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๑ อักขระ เช่น มิ ถือว่าเป็นยอดศีล (มาจากคำว่า คจฺฉามิ) หรือใช้แทนคาถาที่ถือว่าเป็นหนึ่งไม่มีสอง ได้แก่ อาฬวกยักษ์ (เอกยักขา) คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น อระหัง ซึ่งเป็นพระคุณของพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าถือว่าเป็นประธาน (หนึ่ง) ของยันต์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งหมด

ตัวเลข ๙ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๙ อักขระ ได้แก่ เทพดาประจำดาว นพเคราะห์ทั้ง ๙ คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ พระราหู พระเกตุ แต่คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาจะใช้แทนนพคุณ คือ คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๕ อักขระ ได้แก่ พระพรหมทั้ง ๕ หมายถึง รูปพรหมที่อยู่ในสวรรค์ชั้นสุทธาวาสทั้ง ๕ (สวรรค์ชั้นสุทธาวาสนั้นเป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิตี คือ พระอนาคามี มี ๕ ชั้น คือ อวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสี และอกนิฏฐา) หรือหัวใจตรีนิสิงเห ได้แก่ สะ หะ ฆะ ฎะ ตริ

ตัวเลข ๒ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๒ อักขระหรือเรื่องที่มีองค์ประกอบ ๒ ประการ ในที่นี้ ได้แก่ เทพ ๒ องค์ คือ ท้าววรุณเทวราช ผู้เป็นเจ้าวัน และท้าวมิตรเทวราช ผู้เป็นเจ้าของคืน คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น พุทโธ (นับเป็น ๒ อักขระหรือพยางค์)

ตัวเลข ๘ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดคาถาที่มี ๘ อักขระ หรือเรื่องที่มีองค์ประกอบ ๘ ประการ เช่น พระอรหันต์ประจำทิศทั้ง ๘ คือ พระโกณฑัญญะ ประจำทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) พระกัณฐกะ ประจำทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) พระสารีบุตร ประจำทิศทักษิณ (ทิศใต้) พระอุบาลี ประจำทิศเหนือ (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) พระอานนท์ ประจำทิศประจิม (ทิศตะวันตก) พระภควัมปติ ประจำทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) พระโมคคัลลานะประจำทิศอุดร (ทิศเหนือ) และพระราหุลประจำทิศอีสาน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) หรือใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจพระทั้ง ๘ ประการ ได้แก่ พา มา นา อู ภา สะ นะ พุ (คาถาพาหุง)

ตัวเลข ๕ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคาถาที่มี ๕ อักขระหรือเรื่องที่มีองค์ประกอบ ๕ ประการ ในที่นี้ ได้แก่ พระพุทธเจ้าในภัทรกัปนี้ ๕ พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระศากยมุนีโคตมพุทธเจ้า และพระศรีอริยเมตตรัยพุทธเจ้า

ตัวอย่างของเลขและความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดได้ให้ข้อสรุปว่า เลขยันต์แต่ละตัว จะเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเรื่องใดหรือเรื่องเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาจารย์แต่ละท่านที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบูรพาจารย์ของตนอีกที มีทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ดังนั้น ตัวอย่างเลข และความหมายที่กล่าวมานั้นจึงยังไม่ใช่ว่าจะผิด แต่มีข้อสรุปตรงกันคือเลขแต่ละตัวจะสื่อถึงเรื่องที่มี

องค์ประกอบตามตัวเลขนับว่าเป็นภูมิปัญญาของโบราณจารย์ที่นำเอาตัวเลขมาใช้สื่อถึงเรื่องความเชื่อ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา แต่มีข้อเสียประการหนึ่งก็คือ การถ่ายทอดที่ไม่ได้บอกความหมายของตัวเลข ส่งผลให้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบความหมายที่ปรากฏในตัวเลขยันต์

ผลการวิจัยข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการนำเอาตัวเลขมาใช้แทนอักขระ คือเพื่อต้องการใส่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ ให้มาก เพราะมีความเชื่อกันว่า การลงอักขระหรือตัวเลขที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อได้มากเท่าใดก็ยิ่งทำให้อาณาภพของยันต์มีมากและมีหลายด้านมากขึ้น แต่ถ้าวิเคราะห์เชิงคติพุทธศาสนาจะได้ข้อสรุปว่าการใช้ตัวเลขแทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากเท่าใดก็ย่อมหมายความว่าโบราณจารย์ต้องการให้ผู้ศรัทธาเข้าถึงเรื่องราวในพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น อันเป็นผลดีต่อการเรียนรู้พุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักคำสอนประการหนึ่งด้วย

๖. คาถาที่ใช้ปริกรรมในขณะลงยันต์หรือเสกยันต์

นอกจากอักขระและตัวเลขที่ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแล้วยังพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น พระรัตนตรัย เป็นต้น มาใช้เป็นคาถาอาคมทั้งในแง่ของคำศัพท์ภาษาบาลี อักขระที่ถอดมาเป็นหัวใจ หรือนำเอาคำศัพท์ภาษาบาลี อักขระมาผสมผสานกับคำไทยใช้เป็นคาถาอาคมใช้เสกยันต์ชนิดต่าง ๆ ด้วย ซึ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่ปรากฏในคาถาเสกยันต์นั้นพบว่ามีอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๑ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า คาถาที่ใช้เสกยันต์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เนื่องจากโบราณจารย์ไทยถือว่าองค์พระ (พระพุทธเจ้า) เป็นประธานหรือหัวใจของยันต์ทุกชนิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๑.๑ คาถาหัวใจไตรโลก บางอาจารย์เรียกว่า หัวใจพระเจ้าเปิดโลกที่กล่าวถึงพุทธ คุณชื่อหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาปริกรรมเพื่อให้เกิดตาทิพย์หรือใช้บังคับคนโดยว่าอนุโลม คือตามลำดับว่า **โลกะวิทู** และว่าแบบปฏิโลมย้อนกลับคือ **ทิวิกะโล** (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๐๗) ซึ่งคำว่า “โลกะวิทู” นี้ เป็นพระคุณสมบัติที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพทางปัญญาของพระพุทธเจ้าที่เป็นผลมาจากการตรัสรู้เป็นเหตุให้พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

๖.๑.๒ คาถาหัวใจยอดพระนิพพาน คือ **อะระหัง** ที่โบราณจารย์นำมาใช้ปริกรรมอยู่เป็นนิตยซึ่งเชื่อกันว่าสามารถป้องกันภัยทั้งหลายได้ อีกทั้งยังทำให้จิตเป็นสมาธิด้วย (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๐๗) คำว่า “อะระหัง” นี้ เป็นคำที่แสดงพระวิสุทธิคุณคือ ความหมดจดแห่งจิตที่ปราศจากกิเลสทั้งปวง เพราะทรงขจัดกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว แต่โบราณจารย์ได้นำคาถานี้มาใช้เสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์พระเจ้าเปล่งรัศมีที่เชื่อกันว่ามีอาณาเขตตามหา นิยม เป็นเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๙๕)

๖.๑.๓ คาถาหัวใจพระเจ้าดำเนิน คือ **ภะคะวา** ที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาปริกรรมในเวลาเดินทางจะทำให้แคล้วคลาดปลอดภัย นอกจากนี้ ยังนำมาใช้ลงยันต์เสกผง ผัดหน้า ลงใบลานหรือแผ่นโลหะทำตะกรุดซึ่งจะทำให้มีอานุภาพทางคงกระพันชาตรี จังงัง และแคล้วคลาด (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๐๘-๒๐๙) คำว่า “ภะคะวา” เป็นคำที่แสดงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงจำแนกแยกแยะธรรม และพระวิสุทธิคุณที่ทรงทำลายกิเลสที่เป็นต้นเหตุทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏได้ แต่โบราณจารย์ได้นำเอาคาถานี้มาใช้ลงและเสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์จังงังหรือที่เรียกว่า กระต่ายสามขา ซึ่งเชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านจังงังแคล้วคลาด เป็นต้น (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๐๙)

๖.๑.๔ คาถาหัวใจพะเนียงแตกคือ “สัตถา ฐะนุง อากัทธิตุง ทัตถวา วิสัชเชตุง นาทาลี” เนื้อหาของคาถากล่าวถึงเหตุการณ์ที่นายพรานกุกกุมิตรโกรธพระพุทธเจ้าด้วยความเข้าใจผิดว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ปล่อยเนื้อที่ติดบ่วงของตนไป จึงยกธนูขึ้นหมายจะยิงพระพุทธเจ้า แต่ไม่สามารถปล่อยลูกศรออกจากคันธนูได้จึงไม่สามารถทำอันตรายพระพุทธเจ้าได้ด้วยอำนาจพุทธานุภาพ เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทบาลี ภาค ๕ เรื่อง นายพรานกุกกุมิตรที่สวาระสำคัญของเรื่องประการหนึ่ง คือ พระพุทธเจ้าทรงนำเอาพุทธานุภาพมาใช้เป็นฐานเพื่อแสดงธรรมโปรดนายพรานกุกกุมิตรพร้อมทั้งบุตรชายและลูกสะใภ้ให้บรรลุโสดาปัตติผล (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๑๔ : ๒๔) แต่โบราณจารย์ได้นำเอาเหตุการณ์นี้และนำเอาภาษาบาลีข้างต้นซึ่งมีใจความว่า “พระศาสดา (พระพุทธเจ้า) ทรงปล่อยให้นายพรานกุกกุมิตรสามารถเงื้อคันธนูขึ้นได้เท่านั้น แต่ไม่สามารถจะปล่อยลูกศรออกจากคันธนูได้” มาใช้เสกยันต์พะเนียงแตกและยันต์อื่น ๆ ที่มีอานุภาพด้านมหาอุด แคล้วคลาด (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๐๘)

๖.๒ เรื่องที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เกิดเป็นพระโพธิสัตว์ชาติต่าง ๆ มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์หลายชนิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๒.๑ พญานกคุ้มพระโพธิสัตว์ โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องราวของพญานกคุ้มพระโพธิสัตว์มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์นกคุ้มว่า “สันติ ปักขา อะปัตตะนา สันติ ปาทา อะวัณจะนา มาตาปิตา จะ นิกขันธา ชาตะเวทัง ปัตติกัมมัง สะหัสสะ” (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๔๕) ที่เชื่อว่า มีอานุภาพป้องกันอัคคีภัย คาถานี้มาจากวัฏฏกชาดก ขุททกนิกายว่า “สนฺติ ปักขา อปตฺตนา สนฺติ ปาทา อวณฺจนา มาตาปิตา จ นิกฺขันธา ชาตเวท ปฏิกฺกม แปลว่า ปีกของเรามีอยู่ แต่ยังไม่บินได้ เท้าทั้ง ๒ ข้างของเรามีอยู่ แต่ก็ยังไม่เดินได้ และมารดาบิดาของเราก็นี่ยกออกไปแล้ว นี่ไฟป่า เจ้าจงถอยกลับไปเกิด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๒๗/๓๕/๑๕)

๖.๒.๒ พญาหงส์ทองพระโพธิสัตว์ โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องของพญาหงส์ทองพระโพธิสัตว์มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์พญาหงส์ทองว่า “สุวรรณณะหังโส ภิกขเว หิมวันตัง ปัพพะตังคฺกุหายะ อิมังคาคะมาหะ” ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านเมตตา มหานิยม ตบะอำนาจ (เทพย์สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๒๗-๑๒๘) ใจความของคาถานี้กล่าวถึงพญาหงส์ทองโพธิสัตว์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำได้กล่าวคาถานี้

๖.๓ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระรัตนตรัย** ผลการวิจัยพบว่าโบราณจารย์ได้นำเอาศัพท์หรือประโยคบาลีที่มีความหมายและเนื้อหาเกี่ยวกับพระรัตนตรัยมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์อย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๓.๑ ไตรสรณคณที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาที่ใช้ลงและเสกยันต์พระรัตนตรัยที่ว่า “พุทฺธัง สฺสรวณัง คัจฉามิ ธัมมัง สฺสรวณัง คัจฉามิ สังฆัง สฺสรวณัง คัจฉามิ” ซึ่งแปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านป้องกันภัย คงกระพันชาติ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๑๔)

๖.๓.๒ อานุภาพของพระรัตนตรัย ที่ปรากฏในคาถาเสกยันต์และลงตะเกียงที่กล่าวถึงอานุภาพและคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่าอยู่เหนือวิสัยการคิดด้วยเหตุผลของมนุษย์ปฤถษณได้ว่า “เอวังพุทฺธา อะจินตฺตยา เอวังธัมมา อะจินตฺตยา เอวังสังฆา อะจินตฺตยา พุทฺธ-ตุโณ อะจินตฺตโย ธัมมตุโณ อะจินตฺตโย สังฆตุโณ อะจินตฺตโย” (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๙) เรื่องอานุภาพของพระพุทธเจ้าหรือคุณของพระพุทธเจ้าเป็นอจินไตยนี้สามารถศึกษาได้จาก อจินตสูตร อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๑๕๓๙ : ๒๑/๗๗/๑๒๒)

๖.๓.๓ หัวใจพระรัตนตรัยที่เป็นอักขระย่อ คือ อี สวา สุ ที่พบว่าถูกนำมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์ปถมัง ๔ ด้านที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านป้องกันอันตราย ทั้งปวง เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๒๔)

๖.๔ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธสาวก** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธสาวกบางรูปมาใช้เป็นคาถาลงยันต์และเสกยันต์หลายชนิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๔.๑ พระมหาโมคคัลลานะ โบราณจารย์ได้นำเรื่องของพระโมคคัลลานะตอนที่ถูกโจร ๕๐๐ คนทูปตีจนร่างกายแหลกละเอียด แต่อาศัยความเป็นผู้มีฤทธิ์ได้เข้าฌานสมาบัติประสานร่างกายที่แหลกละเอียดให้คงเดิมแล้วเหาะไปทูลลาพระพุทธเจ้านิพพาน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตก็เหาะกลับมานิพพาน (มรณภาพ) ตรงสถานที่ที่ถูกโจร ๕๐๐ คนทูปตี มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดุกว่า “เถโร อันตะระทายิตะวา (อันตะระทายิตะวา) ภูมียัง สุขุมัง ปะระมานู ภาคะวะโต อตฺตยา อตฺตะโน สะริเว มังสัง จักขุ อะวะสุสะตุ สิริเว มังสัง โลหิตัง” ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายด้าน เช่น รักษากระดุกที่หักให้หาย ห้ามเลือด คงกระพันชาติ เป็นต้น (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๒)

๖.๔.๒ พระสิวลี โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องเกี่ยวพระสิวลีที่คัมภีร์พุทธศาสนาบันทึกไว้ว่าท่านเป็นผู้เลิศด้วยลาภมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์หลายชนิด เช่น ยันต์พระฉิมพลีใหญ่ที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านด้านโชคลาภ ด้านเสน่ห์ทำให้คนรัก ประกอบด้วยคาถาหลายบท ตัวอย่างเช่น “สัมพลีจะมหาเถโร เถรัสสามมหาเดโช สุระโห สัสชะโรทินทัง महालग्ग मेवन्दिदิง” (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๓๙) ใจความของคาถานี้กล่าวถึงพระสิวลีผู้เป็นพระมหาเถระมีเดชานุภาพด้านลาภสักการะ หมายถึง เป็นผู้ที่เทวดาและมนุษย์นำลาภสักการะมาบูชายิ่งกว่าพระพุทธรูปสาวกรูปใด

๖.๕ เรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรม ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมมาใช้เป็นคาถาลงยันต์และเสกยันต์อย่างหลากหลาย มีทั้งที่ปรากฏครบตามองค์ประกอบของหลักธรรมนั้น ๆ แต่บางแห่งพบว่า มีการนำเอาหลักธรรมบางข้อมาผสมผสานกับเรื่องอื่น ๆ ดังตัวอย่างที่พบดังต่อไปนี้

๖.๕.๑ ชั้นที่ ๕ และอายตนะ ๖ ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ๕ ประการ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หลักคำสอนเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น ชันธุวิภังค์ พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ได้อธิบายชั้นห้าไว้อย่างละเอียด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๕/๑-๑๔๙/๑-๙๗) โดยโบราณจารย์ได้นำชั้น ๕ มาเป็นส่วนประกอบของคาถาที่ใช้ลงและเสกยันต์ปฏิสนธิที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้ศัตรูพ่ายแพ้หรือมีอันเป็นไป (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๔-๑๕) นอกจากนี้ ยังพบว่ายันต์ชนิดเดียวกันนี้ โบราณจารย์ยังได้นำเอาหลักคำสอนเรื่องอายตนะ ๕ มาผนวกเข้าในคาถานี้ด้วย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา กายะ) ขาดหายไปข้อหนึ่ง คือ ใจ (วิญญาณ) เพราะหลักธรรมในหมวดนี้มีองค์ประกอบ ๖ ประการ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เรียกว่า อายตนะภายใน ๖ มีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น สัมปสาทนียสูตร ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๑๔๖/๑๐๖-๑๐๗)

๖.๕.๒ พรหมวิหารสี่ หลักธรรมข้อนี้ พบในคาถาที่ใช้เสกยันต์ลงบนผ้าเช็ดหน้าต่อนหนึ่งว่า “ชีวหายะมะธรรังวาจัง ชิวหาวจันติ วิสิตวาสัทธังสุตตะวา ปุสสุนทะรัง ปิยาเยวะ ปิยังเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านเมตตาตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๓๙) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้นยันต์หรือเสกยันต์ด้วยคาถานี้จะเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของคนทั่วไป แต่ในทางพุทธธรรมหลักพรหมวิหารสี่เป็นหลักที่ต้องนำไปปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๑/๓๐๘/๒๘๐) ภายใต้อธิบายว่า อับปมัณญา ๔ ประการ คือ เมตตา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาดีต่อทุกชีวิต โดยไม่มีข้อจำกัด (อับปมัณญาเมตตา) กรุณา หมายถึง ความสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าไป

ช่วยเหลือโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน **มุทิตา** หมายถึง ความยินดี ชื่นชมในความดี
ความสำเร็จของผู้อื่น และ **อุเบกขา** หมายถึง ความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรมที่มีให้แก่ทุกคน

๖.๕.๓ ศิล ๑๐ ที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์องค์ศิลป์ที่ว่า
“อิมานิ ทะสะ ลิกขาปะทานิ สมาทียามิ” ที่เชื่อกันว่าจะส่งผลให้ผู้บูชายันต์เป็นที่รัก ฟังพอใจแก่
บุคคลทั่วไป และอยู่ยงคงกระพัน อาวุธทั้งปวงไม่สามารถทำอันตรายได้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ.
ม.ป.ป. : ๕๓) ศิลทั้ง ๑๐ ข้อนี้ เป็นลิกขาบทหรือศิลป์ของสามเณรที่จะต้องละเว้นเรื่องที่จะพระพุทธรูปเจ้า
ทรงห้ามไว้ในลิกขาบทกถา พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๔/
๑๐๖/๑๖๘) ๑๐ ข้อ คือ

- เว้นจากการทำลายชีวิตคนและสัตว์ทุกประเภท
- เว้นจากการถือเอาทรัพย์สินของที่เจ้าของไม่ได้ให้
- เว้นจากพฤติกรรมอันไม่ใช่พรหมจรรย์ หมายถึง การมีเพศสัมพันธ์กับสตรี
บุรุษ กระเทย และสัตว์เดรัจฉาน (พรหมจรรย์) รวมถึงการพูดจิปเสียดด้วย
- เว้นจากการพูดเท็จโดยประการทั้งปวง
- เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยรวมถึงยาเสพติดให้โทษทุกชนิดอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
- เว้นจากการฉันทอาหารในเวลาวิกาล คือ ตั้งแต่หลังเที่ยงวันเป็นต้นไปจนถึง
อรุณของวันใหม่
- เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อ
พรหมจรรย์
- เว้นจากการจากการตัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็น
เครื่องประดับตกแต่ง เช่น แป้งหอม เครื่องบำรุงผิว เครื่องสำอางค์ เป็นต้น
- เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่
- เว้นจากการรับเงินและทอง

นอกจากนี้ โบราณจารย์ยังได้นำเอาประโยคลงท้ายของการสมาทานศิลป์ ๑๐ มาใช้
เป็นคาถาปลายศิลป์โดยทอดออกมาเป็นอักขระที่เป็นหัวใจปลายศิลป์ ๔ ตัว คือ อิ สะ ปะ มิ ซึ่งมีที่มา
จาก **อิมานิ ทะสะลิกขาปะทานิ สมะทียามิ** แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานลิกขาบท (ศิลป์) ทั้ง ๑๐
ข้อเหล่านี้ และนำมาใช้ลงยันต์ เสกยันต์และเครื่องรางของขลังหลายอย่าง เช่น ยันต์ปลายศิลป์ที่เชื่อ
กันว่า มีอำนาจบำบัดตามหานิยม คงกระพันชาติตรี (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๐๑)

๖.๕.๔ ปฏิจจสมุปบาท หมายถึง หลักธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น เป็น
หลักธรรมที่อธิบายวงจรของสังสารวัฏในพระพุทธศาสนาที่ทั้งที่อธิบายไว้แบบข้ามภพข้ามชาติ
และอธิบายแบบที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งโบราณจารย์ได้นำเอาองค์ประกอบข้อหนึ่งของ

ปฏิจจสมุปบาท คือ อวิชชา มาใช้เป็นคาถาลง และเสกยันต์ตะกรุด ๘ ดอกว่า “อวิชชาปัจจะยาสังขารา” ซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้ผู้ที่มีไว้บูชาคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดจากศาสตราวุธ (อูระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๙๙) ความจริงแล้วองค์ประกอบของปฏิจจสมุปบาทมีทั้งหมด ๑๓ ข้อ โดยท่านแสดงไว้แบบนัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นและส่งผลต่อกันเป็นทอด ๆ ในลักษณะหมุนวนเป็นวัฏจักรของชีวิต เรียกการแสดงปฏิจจสมุปบาทโดยนัยนี้ว่า ปฏิจจสมุปบาทโดยอนุโลม ดังนี้

อวิชชา (ความไม่รู้จริง) เป็นปัจจัยทำให้เกิดสังขาร (สภาพปรุงแต่ง)

สังขาร เป็นปัจจัยทำให้เกิดวิญญาณ (การรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)

วิญญาณ เป็นปัจจัยทำให้เกิดนามรูป (เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ

มนสิการ หรือขันธ์ ๕ ตามนัยอภิธรรม คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ)

นามรูป เป็นปัจจัยทำให้เกิดสพายนะ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)

สพายนะ เป็นปัจจัยทำให้เกิดผัสสะ (สัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)

ผัสสะ เป็นปัจจัยทำให้เกิดเวทนา (ความรู้สึกที่เกิดจากการที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจสัมผัสกับอารมณ์ภายนอก (อายตนะภายนอก) คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่มากระทบกายและธรรม)

เวทนา เป็นปัจจัยทำให้เกิดตัณหา (ความอยากในรูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ และธรรมโดยสรุป ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา)

ตัณหา เป็นปัจจัยทำให้อุปาทาน (ความยึดมั่น)

อุปาทาน เป็นปัจจัยทำให้เกิดภพ (ภาวะแห่งชีวิต ได้แก่ ภพ ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรูปรภพ)

ภพ เป็นปัจจัยทำให้เกิดชาติ (ความปรากฏขึ้นแห่งขันธ์ทั้งหลาย)

ชาติ เป็นปัจจัยทำให้เกิดชรา (ความแก่) มรณะ (ความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกขะ (ความทุกข์) โทมนัส (ความเดือดร้อนใจ) อุปายาส (ความคับแค้นใจ)

การแสดงปฏิจจสมุปบาทโดยนัยอนุโลมหรือตามลำดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดตามลำดับดังกล่าว แต่การแสดงปฏิจจสมุปบาทแบบอนุโลมนี้ยังมีการแสดงถึงฝ่ายดับแห่งกองทุกข์ทั้งหมดตามลำดับต่อไปนี้

เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ (นิพพาน) สังขารจึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ

เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ

เพราะนามรูปดับ สพายนะจึงดับ

เพราะสพายนะดับ ผัสสะจึงดับ

เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ

เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ

เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ

เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ

เพราะภพดับชาติจึงดับ

เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ

๖.๕.๕ อากาโร ๓๒ (ทวัตตังสากาโร) ที่ปรากฏในคาถาที่ใช้เสกยันต์ที่เป็นรูปภาพสัตว์ โดยใช้เสกในเวลาลากเส้นยันต์ และเรียกคาถานี้ว่า คาถาอากาโร ๓๒ ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในร่างกายของมนุษย์ ๓๒ ประการ ได้แก่ เกษา (ผม) โลมา (ขน) นขา (เล็บ) ตะใจ (หนัง) มังสัง (เนื้อ) นหารู (เอ็น) อัฏฐิ (กระดูก) อัฏฐิมิถุขัง (เยื่อในกระดูก) วักกัง (ม้าม) หะทะยัง (หัวใจ) ยะกะนัง (ตับ) กิโถมะกัง (พังผืด) ปิหะกัง (ไต) ปโปผาสัง (ปอด) อันตัง (ไส้ใหญ่) อันตะคุณัง (สายรัดไส้ บางแห่งแปลว่าไส้สั้น) อุทะริยัง (อาหารใหม่) กรีสัง (อาหารเก่า) ปิตตัง (น้ำดี) เสมหัง (เสมหะ) ปุพโพ (น้ำหนอง) โลหิตัง (เลือด) เสโท (เหงื่อ) เมโท (น้ำมันชั้น) อัสนุ (น้ำตา) วัสสา (น้ำมันเหลว) เขโพ (น้ำลาย) สิงฆานิกา (น้ำมูก) ละสิกา (ไขข้อ) มุตตัง (น้ำมูตรหรือปัสสาวะ) มัตตะเก มัตถลุงคัง (เยื่อในสมอง) (เทพย สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๕-๖) ตัวอย่างยันต์ที่เสกด้วยคาถานี้ เช่น ยันต์อากาโร ๓๒ สำหรับทำตะกรุดดอกเดียวที่มีอานุภาพหลายประการ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๕๕)

เรื่องการใช้คาถาอากาโร ๓๒ เสกยันต์ที่เป็นภาพคนและสัตว์นี้ เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า เป็นการกระทำเพื่อให้คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิตเหมือนคนทั่วไปที่มีอากาโร ๓๒ ซึ่งหลักคำสอนข้อนี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น สติปัญญาสูตร ที่สมณิกาย มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๐/๓๗๗/๓๐๖-๓๐๗) จุดประสงค์ของการแสดงหลักธรรมข้อนี้คือ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาร่างกายจนเห็นตามความเป็นจริงว่า ร่างกายนี้เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่สะอาด สกปรก ไม่สวยไม่งาม ซึ่งจะช่วยให้จิตหลุดพ้นจากความยึดมั่นและความมัวเมาในร่างกาย

๖.๕.๖ อนัตตา เรื่องนี้ปรากฏในคาถาเสกยันต์ลงแผ่นศิลาว่า “พะ อนัตตา ทะ อนัตตา นะ อนัตตา มะ อนัตตา...” (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๗๙) คำสอนเรื่องอนัตตา เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของหลักไตรลักษณ์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณ์ะ หมายถึงลักษณะที่สรรพสิ่งต่างมีเหมือนกัน หลักคำสอนเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาทั่วไป เช่น อัชฌัตตานิจจุสูตร สังยุตตนิกาย ปาฎิกวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๑๘/๑/๑) ซึ่งในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงยกอายตนะภายใน ๖ คือ จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา กาย และมโนว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เพื่อให้ภิกษุพิจารณาด้วยปัญญาจนเข้าถึงความจริงว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ตัวตนของเราอันจะส่งผลให้เกิดความเบื่อหน่าย คลายความกำหนัดในร่างกาย

๖.๕.๗ ปรมัตถธรรม หมายถึง ธรรมระดับสูงหรือหลักธรรมที่ลึกซึ้งที่โบราณาจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาลงยันต์หรือเสกยันต์ และเรียกคานี้ว่า หัวใจปรมัตถ์ ประกอบด้วยอักขระ ๔ ตัว คือ **จิ เจ รุ นิ** ซึ่งย่อมาจากปรมัตถธรรม ๔ ประการ คือ

จิ มาจาก **จิต** หมายถึง ธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ภายนอกที่ผ่านมาจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยย่อมี ๘๙ ดวง โดยพิสดารมี ๑๒๑ ดวง จำแนกตามสภาวะของจิต คือ อกุศลจิตมี ๑๒ ดวง กุศลจิตมี ๒๑ ดวง โดยพิสดารมี ๓๗ ดวง วิปากจิตมี ๓๖ ดวงโดยพิสดารมี ๕๒ ดวง และกิริยาจิตมี ๒๐ ดวง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๐ : ๑-๖)

เจ มาจาก **เจตสิก** หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับจิตมี ๕๒ ประการ จำแนกตามลักษณะของเจตสิก คือ อัญญาสมานาเจตสิกมี ๑๓ ดวง อกุศลเจตสิกมี ๑๔ ดวง และโสภณเจตสิกมี ๒๕ ดวง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๐ : ๗-๑๓)

รุ มาจาก **รูป** หมายถึง ร่างกายและคุณสมบัติของร่างกาย แยกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ มหาภูตรูป หมายถึง รูปที่เกิดจากธาตุหลักที่ประกอบกันขึ้น ได้แก่ ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอupaทายรูป หมายถึง รูปที่อาศัยธาตุทั้งสี่ที่ประชุมกันเป็นร่างกาย เช่น ความเป็นหญิง ความเป็นชาย เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๐ : ๓๓-๓๙)

นิ มาจาก **นิพพาน** หมายถึง สภาวะที่ออกจากตัณหาที่ผูกมัดไว้ให้ติดอยู่ในภพจัดเป็นโลกุตตรธรรม กล่าวโดยสรุปมี ๒ ประเภท คือ สอุปาทิเสสนิพพาน ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่สิ้นกิเลสแต่ยังมีชีวิตอยู่ และอนุปาทิเสสนิพพาน หมายถึง นิพพานของพระอรหันต์ที่สิ้นชีพแล้ว (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๐ : ๑๓)

หัวใจพระปรมัตถ์นี้ โบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นอักขระลงและเสกยันต์หัวใจพระปรมัตถ์และยันต์หัวใจพระเจ้า ๕ พระองค์ เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านคงกระพันชาติและเสน่ห์ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๙๒)

๖.๕.๘ อภิญญา ๕ สมบัติ ๘ ปฏิสัมภีทา ๔ ที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์จะชื่อว่า “ปัญจะปัญจะอะภิญญา อัญญะอัญญะสมบัติ จิตตพรหมวิหารา จะตุสัมภีทาญาณัง เสฏฐัง ...” ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพด้านโชคลาภและเมตตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๖๕) หลักคำสอนเหล่านี้ล้วนเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาจิตให้เป็นสมาธิตามหลักสมถกรรมฐานทั้งสิ้น ซึ่งมีความหมายและสาระสำคัญโดยสังเขปต่อไปนี้

อภิญญา หมายถึง ความรู้อันยอดเยี่ยมที่เป็นผลมาจากการเจริญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลประเภทเจโตวิมุตติ คือ หลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจจิตที่ฝึกมาเป็นอย่างดีซึ่งทำให้พระอริยบุคคลประเภทนี้มีคุณสมบัติที่เรียกว่า จพบิญญา หมายถึง พระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖ ที่แสดงไว้ในพุทธพยากรณ์ยสุตตร ฉกกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้แก่ (๑) อิทธิวิธิตแสดงฤทธิ์ได้ (๒) ทิพพิไสต ฤทธิ์ได้ยืนเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ที่อยู่ไกลได้ (๓) เจโตปริยญาณ

กำหนดรู้จิตของสัตว์และมนุษย์ได้ (๔) ปุพเพนิวาสานุสสติ ระลึกชาติในอดีตได้ (๕) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ สามารถมองเห็นสัตว์ทั้งที่กำลังเกิด กำลังตายที่เป็นไปตามกรรมของตน (๖) อาสวักขยญาณ ปัญญาที่ทำให้อาสวะสิ้นไปด้วยการทำเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติให้แจ้ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๒/๒/๒๓๒)

สมาบัติ หมายถึง ธรรมวิเศษที่ผู้ปฏิบัติเข้าถึงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาจิตตามหลักสมถกรรมฐานจนจิตเป็นสมาธิขั้นสูง บรรลุรูปฌาน ๔ คือ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานและอรุฌาน ๔ คือ อากาสาณัญจายตนฌาน วิญญาณัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน และเนวสัญญาณาสัญญายตนฌาน รวมฌานทั้ง ๒ ประเภทนี้เรียกว่า สมาบัติ ๘ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๑/๖/๙) ซึ่งสมาบัติ ๘ หรือฌานทั้งหมดไม่ใช่อำนาจที่เกิดจากเวทมนต์คาถาอย่างที่บางคนเข้าใจ

ปฏิสัมภิทา หมายถึง ปัญญาแตกฉานที่เป็นผลของการพัฒนาจิตจนบรรลุพระอรหันต์และได้ปฏิสัมภิทา ๔ เรียกพระอรหันต์ประเภทนี้ว่า ปฏิสัมภิทูปัตโต ประกอบด้วย (๑) อุตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถคือความหมายของหลักธรรม สามารถอธิบายให้พิสดารได้ (๒) ธัมมปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในธรรม (๓) นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ คือ ภาษาศาสตร์ (๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ สามารถที่จะตอบข้อสงสัย อธิบายให้ผู้สงสัยเข้าใจได้ทันทีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในวิภักติสูตร อังคุดตรนิกาย จตุกกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๑/๑๗๒/๒๔๒-๒๔๓)

๖.๕.๙ ผลแห่งกรรม เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในคาถาหัวใจเปรตว่า “ทุ สะ นะ โส” ที่โบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาลง เสกยันต์ วัตถุมงคล และเครื่องรางของขลังที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพหลายประการ เช่น อยู่ยงคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด ป้องกันภัย ป้องกันภูต ผี ปีศาจมารบกวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในทางร้ายด้วย คือ ใช้เสกเรียกเปรตมาส่งเสียงร้องให้บุคคลที่เรากำหนดเกิดความหวาดกลัว (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๑๖๖-๑๖๘)

คาถานี้มีที่มาจากขุททกนิกาย เปตวัตถุเรื่องเปรตผู้เป็นของเศรษฐี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๒๖/๘๐๒-๘๐๕/๓๐๐) โดยพระพุทธโฆสาจารย์ได้แต่งเรื่องเสริมเข้าไปเพื่อให้เห็นที่มาของเรื่องนี้ไว้ในอรรถกถาธรรมบท ภาค ๓ เรื่องบุรุษคนใดคนหนึ่ง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๓ : ๑๐๖-๑๐๘) ซึ่งคาถามีการเปลี่ยนแปลงศัพท์บางศัพท์และมีการสลับลำดับกับพระไตรปิฎก โดยเนื้อเรื่องได้กล่าวถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงได้สดับเสียงของเปรตผู้เคยเป็นบุตรเศรษฐี ๔ คนที่ต้องการจะกล่าวถึงผลกรรมชั่วที่ตนผู้ตกอยู่ภายใต้ความประมาทได้กระทำไว้ ครั้นยังเป็นมนุษย์ เพราะถือว่าตนเป็นลูกเศรษฐีมีทรัพย์มหาศาล จึงไม่รักษาศีล ไม่ให้ทาน ไม่ฟังธรรม ปล่อยชีวิตไปวัน ๆ อยู่กับการเสพสุขกามโลกีย์โดยไม่สนใจว่า หนีงคนนั้นจะเป็นภรรยาของ

ใครหรือไม่ ผลกรรมชั่วดังกล่าวได้ส่งผลให้พวกเขาไปเกิดเป็นสัตว์นรกเสวยทุกข์อยู่ในมหาเวจ
นรกเป็นเวลานาน ถึง ๒๐,๐๐๐ ปี พ้นจากนั้นก็ไปตกนรกโลหกุมภีที่ต้องจมดิ่งในหม้อนรกเป็น
เวลาถึง ๓๐,๐๐๐ ปีจึงจะถึงก้นหม้อนรกแล้วก็ค่อย ๆ ลอยขึ้นจากก้นหม้อนรกถึงปากหม้อกินเวลา
ถึง ๓๐,๐๐๐ ปี พอพ้นจากปากหม้อต้องการที่จะบอกถึงกรรมชั่วที่ตนไว้เพื่อเตือนสติมนุษย์ไม่ให้
ประมาทเหมือนพวกตนจึงพยายามจะกล่าวคาถาให้ได้ใจความบริบูรณ์ แต่ไม่สามารถกล่าวได้
ทั้งหมด กล่าวได้เพียงตนละอักษรว่า ทุ สะ นะ โส (เรียงสับลำดับกับพระไตรปิฎก คือ สะ นะ ทุ โส)
ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลได้นำเอาเสียงแปรตที่พระองค์ได้ยินมาทูลถามพระพุทธเจ้าและพุทธองค์ได้
ตรัสถึงข้อความที่แปรตแต่ละตนกล่าวไม่ครบดังต่อไปนี้

แปรตคนที่หนึ่งทีกล่าวคำว่า **ทุ** ต้องการที่จะกล่าวคำที่เหลือว่า

ทุทุชีวิตมชีวมหา เยสนโน น ททามุห เส
วิชชมาเนสุ โภเคสุ ทีปี นากมุห อตุตโนติ.

พวกเรา เมื่อไทยธรรมมีอยู่ ไม่ให้ของที่มีอยู่ จึงมีชีวิตเป็นอยู่อย่างลำบาก เมื่อมั่งมี
โภคทรัพย์ พวกเราก็ไม่ได้ทำที่พึงให้แก่ตน

แปรตคนที่สองทีกล่าวคำว่า **สะ** ต้องการที่จะกล่าวคำที่เหลือว่า

สกุฐี วสุสสหัสสานิ ปริปัญณานิ สพุโส
นिरเย ปจฺจมานานิ กทา อนฺโต ภวิสฺสติ.

เป็นเวลาถึงหกหมื่นปีเต็มที่เราถูกไฟไหม้อยู่ในนรก เมื่อไรจักสิ้นสุดเสียที

แปรตคนที่สามทีกล่าวคำว่า **นะ** ต้องการที่จะกล่าวคำที่เหลือว่า

นตฺถิ อนฺโต กุโต อนฺโต น อนฺโต ปฏิทิสฺสติ
ตทา हि ปกตํ ปาปํ มม ตฺยฺหฺนฺจ มาริสฺสา.

แนะนำผู้ต้องการสิ้นทุกข์ทั้งหลาย เพราะความชั่วที่เราและท่านทำแล้ว ที่สุด
(แห่งทุกข์) ย่อมไม่มี ที่สุดจักมีได้อย่างไร ที่สุดจักไม่ปรากฏ

แปรตคนที่สี่ทีกล่าวคำว่า **โส** ต้องการที่จะกล่าวคำที่เหลือว่า

โสหํ นฺน อิตฺถ คนฺตฺวา โยนี ลพฺธาน มานฺสี
วทญฺญู สีสสมฺปนฺโน กาทามิ กุสลํ พหฺนฺติ.

เราพ้นไปจากนรกนี้แล้วได้เกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้รู้ความประสงค์ของผู้ขอ สมบูรณ์
ด้วยศีล จักสร้างกุศลให้มาก (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๓ : ๑๐๖-๑๐๗)

๖.๕.๑๐ กิเลส หมายถึง ภาวะที่ทำให้จิตเศร้าหมองและเกิดความทุกข์ คือ
ราคะ โทสะ โมหะ โบราณจารย์ได้นำเอาหลักคำสอนเรื่องนี้มาผูกเป็นคาถาใช้เสกยันต์พญา
เต่าเลือน (บางแห่งเขียนเป็นเต่าเรื้อน) ที่เชื่อกันว่ามีอำนาจทุกด้าน (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ.
ม.ป.ป. : ๑๗๑) ในอาทิตตปริยายสูตร พระวินัยปิฎก มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๒๕๓๙ : ๔/๕๔/๖๓-๖๔) พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า กิเลสทั้ง ๓ ประการนี้เปรียบเสมือนไฟที่คอยเผาผลาญสัตว์ให้ทุกข์ทรมานภายใต้ชื่อว่า อัคคี ๓ หมายถึง ไฟ ๓ ประการ คือ **รากัคคิ** ไฟคือราคะ หมายถึง ความกำหนัด ความติดใจ อยากได้ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ที่น่าปรารถนา **โทสัคคิ** ไฟคือโทสะ หมายถึง ความโกรธ ความขัดเคือง ความไม่พอใจ และ**โมหัคคิ** ไฟคือโมหะ หมายถึง ความหลง ความไม่รู้ ความไม่เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความจริงที่สืบเนื่อง มาจากการรับอารมณ์ภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส ผัสสะ และธรรมารมณ์ที่ผ่านมาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจที่ภิกษุต้องพิจารณาให้เห็นตามความจริงและรู้เท่าทัน

๖.๕.๑๑ มาติกา หมายถึง แม่บทหรือหัวข้อของพระอภิธรรมในอัมมสังคินี โดยโบราณจารย์ได้นำมาใช้เป็นคาถาหัวใจมาติกาใช้บริกรรมในเวลาเดินทางซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง อีกทั้งท่านยังนำมาใช้เสกยันต์และเครื่องรางให้เกิดอานุภาพ ด้านมหาอุดอีกด้วย (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๙ : ๒๑๐-๒๑๑) และมาติกาที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถานั้นนำมาเพียง ๓ บทเท่านั้น คือ

สนิทสูสนสปฏิษา หมายถึง สภาวะธรรมที่เห็นได้และกระทบได้

อนิทสูสนสปฏิษา หมายถึง สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้

อนิทสูสนอปฏิษา หมายถึง สภาวะธรรมที่เห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕ : ๓๔/๒๒/๓)

๖.๕.๑๒ บารมี ถูกนำมาใช้เป็นคาถาหัวใจศบารมี หมายถึง บารมี ๑๐ ประการที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์จึงจะได้ตรัสรู้ ซึ่งบารมีทั้ง ๑๐ ประการนี้ พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะทรงบำเพ็ญสะสมมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ จนกระทั่งถึงชาติสุดท้ายก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยโบราณจารย์ได้ถอดเอาอักษรคืออักษรตัวแรกของบารมี ๑๐ ประการมาใช้เป็นคาถาหัวใจศบารมี คือ ทา ลี เน ปะ วิ ขะ สะ อะ เม อุ ซึ่งอักษรแต่ละตัวมีที่มาดังนี้

ทา มาจาก **ทานบารมี** คือ การให้ การเสียสละ

ลี มาจาก **ศีลบารมี** คือ การรักษาศีล

เน มาจาก **เนกขัมมบารมี** คือ การออกบวช

ปะ มาจาก **ปัญญาบารมี** คือ การรู้จริง

วิ มาจาก **วิริยบารมี** คือ การบำเพ็ญความเพียร พยายาม

ชะ มาจาก **ขันติบารมี** คือ ความอดทน อดกลั้น

สะ มาจาก **สังบารมี** คือ การรักษาคำสัตย์

อะ มาจาก **อธิษฐานบารมี** คือ ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำเรื่องใดเรื่อง

หนึ่งที่ดั่งใจให้สำเร็จ

เม มาจาก **เมตตาบารมี** คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อสรรพชีวิต

อุ มาจาก **อุเบกขาบารมี** คือ ความเป็นกลาง ความยุติธรรม

เรื่องบารมี ๑๐ ประการนี้แสดงไว้ในขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๑๑๗-๑๖๒/๔๒๘-๔๓๒) แต่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาลงอักขระยันต์ที่ฐานพระพุทธรูป มีดหมอหรืออาวูฐซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้มีชัยเหนือศัตรู อีกทั้งใช้เป็นคาถาเสกขับไล่ผี ปีศาจได้ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๑๗-๒๑๘)

๖.๕.๑๓ การศึกษา โบราณจารย์ได้นำเอาองค์ธรรมที่เป็นคุณสมบัติของการศึกษามาใช้เป็นคาถาเสกยันต์และเรียกคานี้ว่า หัวใจมุตโต บางแห่งเรียกว่า หัวใจนักปราชญ์ ประกอบด้วยอักขระ ๔ ตัว คือ ส จิ ปุ ลิ นอกจากนี้ยังนำมาใช้เสกข้าวกินหรือเสกนำล้างหน้าซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้มีสติปัญญาดี (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๒๒๐) หัวใจมุตโตนี้มีที่มาดังนี้

ส มาจาก **สุตะ** หมายถึง การฟัง แต่ความหมายโดยรวมแล้ว หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

จิ มาจาก **จินตะ** หมายถึง การคิด ซึ่งเป็นกระบวนการสืบต่อมาจากข้อสุตะ คือคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองเรื่องที่ศึกษาเล่าเรียนมาอย่างละเอียดเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงความจริงของเรื่องนั้นอย่างไม่ผิดพลาด

ปุ มาจาก **ปุจฉา** เป็นกระบวนการที่สืบต่อมาจากสองข้อแรก กล่าวคือเมื่อศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าหรือคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองแล้วเกิดข้อสงสัย ไม่เข้าใจต้องถามครู อาจารย์ หรือผู้รู้จริงเพื่อให้เกิดความกระจ่าง และเข้าใจเรื่องที่สงสัยอย่างถูกต้อง

ลิ มาจาก **ลิขิตะ** หมายถึง การจด เป็นขั้นตอนของการบันทึกข้อสรุปเรื่องที่เราได้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อนำกลับไปทบทวน เพื่อมิให้ความจำ ความเข้าใจในเรื่องที่เราได้ศึกษามาคลาดเคลื่อนหรือหลงลืม

องค์ประกอบของการศึกษาทั้ง ๔ ข้อนี้ จะสร้างคนให้เป็นนักการศึกษาที่ดีหรือเป็นบัณฑิต คือ คนที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ได้ศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างดี ทางพุทธศาสนากล่าวว่า ถ้าคนปราศจากหัวใจนักปราชญ์นี้จะไม่สามารถเป็นบัณฑิตหรือนักปราชญ์ได้เลย ดังคาถาที่ว่า

“ส จิ ปุ ลิ วินิมุตโต   กถํ ใส ปณฺหิตโต ภเว

ส จิ ปุ ลิ สฺสสมฺปนฺโน   ปณฺหิตโตติ ปฺวฺจฺจเต”

แปลว่า ผู้ที่ปราศจาก ส จิ ปุ ลิ จะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร ผู้ที่สมบูรณ์ด้วย ส จิ ปุ ลิ จึงจะเรียกว่าเป็นบัณฑิตได้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ๒๕๕๑ : ๑๕๔)

๖.๕.๑๔ ความสุข โบราณจารย์ได้นำเอาความสุขขั้นสูงสุดในพุทธศาสนา มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์นารายณ์ปราบนรกที่ชื่อว่ามีอานุภาพด้านคงกระพันชาตรีว่า “นิพพานัง ประระมัง สุขัง” (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๙) ซึ่งคาถาดังกล่าวหมายถึงเอาพระนิพพานที่เป็นความสุขสุดยอด เนื่องจากเป็นความสุขที่ไม่อิงอาศัยวัตถุใด ๆ แต่เป็นความสุขทางใจที่หลุดพ้นจากกิเลสอย่างสิ้นเชิงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธศาสนา

๖.๕.๑๕ ธรรมภาสิต โบราณจารย์ได้นำเอาธรรมภาสิตที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ เช่น “อักโกจฉิ มัง อะวิมิ มัง อะหาสิ เม” เป็นคาถาที่ใช้เสกยันต์เพี้ยนทำคนอีกฉาที่เชื่อว่าจะทำให้ศัตรูที่จองเวรหรือคนที่อิจฉาเรา เลิกจองเวร ไม่อิจฉาเรา (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๘๑) ธรรมภาสิตนี้ปรากฏอยู่ในขุททกนิกาย ธรรมบท ยกมกวรรคว่า

อกโกจฉิ มัง อะวิมิ มัง อชินิ มัง อะหาสิ เม
เย จ ตัง อุนนยุหนติ เวร เตสสัน สมมุติ.

แปลว่า ชนเหล่าใดเข้าไปผูกเวรว่าคนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ขโมยของของเราไป เสร็จของคนเหล่านั้นย่อมไม่สงบระงับ

อกโกจฉิ มัง อะวิมิ มัง อชินิ มัง อะหาสิ เม
เย จ ตัง อุนนยุหนติ เวร เตสสุปสมมุติ.

ส่วนชนเหล่าใดไม่เข้าไปผูกเวรว่า คนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ลักสิ่งของของเราไป เสร็จของคนเหล่านั้นย่อมสงบระงับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒ : ๒๕/๓-๔/๘)

ตัวอย่างของคาถาที่ใช้ลงยันต์และเสกยันต์ที่กล่าวข้างต้น ย่อมยืนยันว่า โบราณจารย์ได้นำเอาหลักธรรมหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา มาใช้เป็นคาถาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของยันต์ไทย สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการสร้างยันต์ นั่นคือการใช้คาถาเป็นสัญลักษณ์สื่อพุทธธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความดีงามและความพ้นทุกข์อันเป็นเป้าหมายสูงสุด และสื่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาให้ผู้ศรัทธาได้ศึกษาเรียนรู้

๖.๖ เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่นอกเหนือไปจากเรื่องที่ถูกกล่าวข้างต้นมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖.๖.๑ การบรรพชาอุปสมบท โบราณจารย์ได้นำเอาคำบางคำที่อยู่ในพิธีการบรรพชาอุปสมบทแบบญัตติจตุตถกรรมวาจา ได้แก่ คำว่า “ปะติฐัง” ซึ่งในคำขอบรรพชาอุปสมบทจะเขียนเป็น “ปฐิฐัง” เป็นคำที่พระอุปัชฌาย์กล่าวกับผู้ขอบวชและผู้บวชจะรับว่า อุกาสะ สัมปญฺจามิ นี้เป็นการบวชแบบอุกาสะ แต่ถ้าเป็นการบวชแบบ เสาห่าง ผู้ขอบวชจะรับว่า สาธุ ภัณฑะ (ธ.ธรรมศรี. ๒๕๑๘ : ๔๖) มาใช้เป็นคาถาหัวใจบรรพชาใช้เสกยันต์และใช้เป็นคาถาเสกปูนป้ายที่ลูกกระเดือกซึ่งเชื่อกันว่าจะทำให้แคล้วคลาดจากอาวุธทั้งปวง (เทพย์ สาริกบุตร.

๒๕๓๘ : ๒๑๙) หรือคำว่า “คัจฉะมุณี โอกาเสติ” มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ผูกข้อมือเด็กที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพป้องกันภูต ผี ปีศาจที่จะมารบกวนหรือทำร้ายเด็กได้ (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๖๘) แต่ที่ปรากฏในคำขอบรรพชาอุปสมบทจะเป็น “คัจฉะ อะมุณี โอกาเส ติฏฐาหิ แปลว่า เธอจง ไปยืนอยู่ในที่โน้น” เป็นคำที่พระอุปัชฌาย์บอกให้ผู้ขออุปสมบทไปยืนอยู่นอกอาสนะสงฆ์ เพื่อรอ ให้พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์ (พระคู่สวด) ไปถามอันตรายกกรรม (เรื่องที่เป็น อันตรายต่อการอุปสมบท ทำให้ไม่สามารถอุปสมบทได้คือ โรคที่ต้องห้ามบรรพชาอุปสม ได้แก่ โรค เรื้อน โรคกลาก โรคมือกร๋ และโรคลมบ้าหมู ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ใช่บุรุษเพศ ไม่ใช่ไทย มีหนี้สิน และหนีราชการมาบวช (ธ.ธรรมศิริ. ๒๕๑๙ : ๕๑-๕๕)

๖.๖.๒ คำลาสิกขาบท (สึก) ที่ว่า “พุทัง ปัจจักขามิ ธัมมัง ปัจจักขามิ สังฆัง ปัจจักขามิ” ที่โบราณจารย์นำมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์พุทธจักรและใช้ลงในบาตรแตกแล้วเขียน ชื่อคนที่เราต้องการให้ฉิบหายลงไป เชื่อกันว่าจะทำให้คนนั้นถึงความฉิบหาย (อุระคินทร์ วิริยะ บุญณะ. ม.ป.ป. : ๑๓๖-๑๓๗) คำดังกล่าวใช้เป็นคำลาสิกขาของพระภิกษุหรือที่เรียกตามภาษา ชาวบ้านว่า “สึก” เรื่องนี้ศึกษาได้จากสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยตอนปฐุมปาราชิก ซึ่ง เนื้อหาได้ระบุถึงการกล่าวลาพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ดังกล่าวไว้ นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวลา สิกขาบท พระวินัย ปาฏิโมกข์ อุทเทส พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ สัทธวิหาริก อันเตวาสิก พระภิกษุผู้ ร่วมอุปัชฌาย์ อาจารย์คนเดียวกัน และเพื่อนผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกันของพระภิกษุที่ประสงค์จะลา สิกขาหรือสึก (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๔ : ๒๙๕-๒๙๖) แต่คำลาสิกขาบทหรือสึกของ พระภิกษุที่ปรากฏในหนังสือมนต์พิธีของพระครูอรุณธรรมรังสี (เอี่ยม สิริวณฺโณ) (ม.ป.ป. : ๑๗๔) จะใช้คำสั้น ๆ ว่า “สึกขัง ปัจจักขามิ คิหิตี มัง ธาเรละ แปลว่า ขอพระเจ้าขอบอกคืนสิกขาบท ขอ ท่านทั้งหลายจงทรงจำข้าพเจ้าว่าเป็นคฤหัสถ์”

๖.๖.๓ คำสมาทานศีล ๑๐ ที่ปรากฏอยู่ในพิธีบรรพชาของสามเณรว่า “อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทियามิ” ได้ถูกนำมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์องค์ศีลที่เชื่อว่ามีอานุภาพด้าน เมตตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบุญณะ. ม.ป.ป. : ๕๓) แต่ในเชิงความหมายแล้ว ประโยคนี้เป็น คำที่สามเณรกล่าวกับพระคู่สวดหลังจากรับศีล ๑๐ ข้อแล้วว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท (ศีล) ๑๐ ข้อไว้เป็นข้อปฏิบัติ เรื่องนี้ศึกษาได้จากวิธีการบรรพชาอุปสมบท (พระครูอรุณธรรมรังสี (เอี่ยม สิริวณฺโณ). ม.ป.ป. : ๑๙๕)

๖.๖.๔ นิทานธรรมบท คือ เรื่องเล่าประกอบธรรมที่พระพุทโธศาจารย์ได้ แต่งเสริมเชื่อมกับธรรมภาสิตที่พระพุทโธเจ้าตรัสไว้ในขุททกนิกาย ธรรมบท ซึ่งโบราณจารย์ได้ นำเอาเหตุการณ์บางตอน บางเรื่องมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ เช่น “สะหัสสะรังสี สหัสสะเตโช สุริโย

ตะมะวิโนทโน สุริเย ปาโต อุทะยันเต มุธา เต ผละตุ สัตตะธาติ...”^{๑๗} เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงฤๅษี ๒ ตน คือ ฤๅษีเทวละกับฤๅษีนารทะเลาะกันเพราะความเข้าใจผิดและต่างคนต่างมีทิฐิมานะต่อกัน ซึ่งฤๅษีทั้ง ๒ ตนนี้มีฤทธิ์มากได้ใช้คาถานี้สาปแข่งอีกฝ่ายหนึ่ง โดยใจความของคาถานี้ก็คือ ดวงอาทิตย์มีแสงสว่างและความร้อนนับเป็นพัน สามารถขจัดความมืดได้ เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นไปตอนเช้า ขอให้ศีรษะของเจ้าจงแตกออกเป็น ๗ เลี่ยง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๓ : ๓๗-๓๙)

๖.๖.๕ พระสูตร โบราณจารย์ได้นำเอาข้อความบางส่วนในบางพระสูตรมาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ เช่น รตนสูตร ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๕/๑-๑๓/๖-๘) โดยนำเอาคำว่า “เมตตัญจะ สัพพะโลกัสสมิง อิทัมปิ พุทธ ะตะนัง ปะณีตัง เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ อิทัมปิ ธัมเม ะตะนัง ปะณีตัง เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ อิทัมปิ สังฆะ ะตะนัง ปะณีตัง เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ” มาใช้เสกยันต์แหวนพิรอดที่เชื่อกันว่าสามารถเดินลุยไฟโดยที่ไฟไม่ไหม้ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๑๐)

ข้อความนี้เป็นการตัดเอามาเป็นบางส่วน โดยความหมายรวม ๆ ของข้อความนี้คือการขอเชิญอำนาจของเมตตาที่แผ่ไพศาลไปยังโลกทั้งปวง และพระรัตนตรัยคือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อันประเสริฐมาบันดาลให้เกิดความสวัสดิ

๖.๖.๖ คำอธิษฐานเข้าพรรษา โบราณจารย์ได้นำเอาคำอธิษฐานเข้าพรรษาของพระสงฆ์ที่ว่า “อิมัสสมิง อวาเส (วิหาเร) อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ แปลว่า เราขออยู่จำพรรษาตลอดสามเดือนในวัด (วิหาร) แห่งนี้” มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ลงหมอนที่เชื่อกันว่าสามารถป้องกันศัตรู (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๔๕) เรื่องนี้ศึกษาได้จากคำอธิษฐานเข้าพรรษาในหนังสือมนต์พิถี (พระครูอรุณธรรมรังษี. ม.ป.ป. : ๑๗๒)

๖.๖.๗ คาถา เย ธัมมา... โบราณจารย์ได้นำเอาคาถานี้มาใช้เสกยันต์อริยสังข์ที่เชื่อว่าสามารถป้องกันภัยต่าง ๆ ได้ ว่า “เย ธัมมา เหตุปะภะวา เตสัง เหตุง ตะถาคะโต อาหะ” (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๗๙) เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ตอนพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะบวช ซึ่งคาถานี้พระอัชชิเถระหนึ่งในพระปัจจุวัคคีย์ได้แสดงแก่อุปติสสมานพ (ชื่อเดิมของพระสารีบุตร) ว่า

เย ธัมมา เหตุปภวา	เตสัง เหตุ ตะถาคโต อาห
เตสญฺจ โย นิโรธ	เอวํวาทิ มหาสมโณติ.

^{๑๗} บาลีในอรรถกถาธรรมบท ปรากฏว่า “สทสุสรสิ สตเตโช สุริโย ตมวิโนทโน
ปาโต อุทยันเต สุริเย มุทฺธา เต ผลตุ สตตะธาติ.
(มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๓ : ๓๘-๓๙)

คาถานี้แปลว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรม เหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้ (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. ๒๕๑๔ : ๔/๖๐/๕๒) อุปติสสมานพได้ฟังคาถานี้ก็ได้ดวงตาเห็นธรรม (บรรลुโสดาบัน) จึงไปชวนโกถิตมาณพ (ชื่อเดิมของพระมหาโมคคัลลานะ) พากันมาบวชกับพระพุทธเจ้า ซึ่ง ใจความของคาถานี้ต้องการแสดงอริยสัจสี่ ดังนั้นโบราณจารย์จึงเรียกชื่อคาถานี้ว่าหัวใจอริยสัจสี่ และคาถานี้พบว่ามีการนำมาจารึกลงในแผ่นหินเป็นต้นที่ขุดพบในหลายแห่งของประเทศไทย

๖.๖.๘ ตจปัญจกกรรมฐาน หมายถึง กรรมฐานมีหนึ่งเป็นที่ ๕ เป็นเรื่องทีพระ อุปัชฌาย์นำมาสอนผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุให้พิจารณาถึงอวัยะ ๕ ประการ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนังกว่าเป็นสิ่งที่ไม่สวยงาม ไม่สะอาด สกปรกจนเข้าถึงความจริง เกิดความเบื่อหน่าย ไม่ยึดติด ในร่างกาย แต่โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องนี้มาใช้เป็นคาถาเสกยันต์ใส่กระถางรูปว่า “เกศา (เกศา) โลมา นกขา (นะขา) ทันตา ตะใจ” ที่เชื่อกันว่า มีอานุภาพเรียกคนมาซื้อของ เกิดโชคลาภ เมตตามหานิยม (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๑๔)

๖.๖.๙ คำบอกวัตรว่า “วัดตั้ง นิกขิปปามิ” เป็นคำที่พระภิกษุผู้ประพฤติวัตร หรืออุฎฐฐานวิธีเพื่อออกจากอาบัติสังฆาติเสกบอกกับพระสงฆ์ตามข้อกำหนดทางพระวินัยในขณะที่ อยู่ปริวาส มานัต และอัพภาณ แต่โบราณจารย์ได้นำคำนี้มาผสมกับคำอื่นใช้เป็นคาถาเสกยันต์ จักรแตกแล้วนำไปฝังไว้ใต้ถุนบ้านของบุคคลที่ต้องการทำลาย ซึ่งเชื่อกันว่า มีอานุภาพทำให้สามี ภรรยาของบ้านนั้นแตกแยกกันหรือฉิบหาย (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๑๘-๑๑๙)

๖.๖.๑๐ คำสวดถอนสีมาว่า “ติสะมุหะเนถะ เสมาสะมุหะเนยยะ...” ที่นำมาใช้ ลงและเสกยันต์พิศมรที่เชื่อกันว่าป้องกันภัยได้สารพัด (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๕๒) ซึ่ง การสวดถอนสีมาเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ ในกรณีที่ต้องการเลิกใช้อุโบสถหลังเก่า ไป ใช้หลังใหม่จะต้องสวดถอนสีมาเดิมก่อนจึงจะไปใช้กำหนดสีมาหลังใหม่ได้ แต่คำสวดถอนสีมาที่ ปรากฏอยู่ในหนังสือมนต์พิธิจะเขียนคำนี้ว่า “...สังโฆ ตัง สีมัง สะมุหะเนยยะ...” (พระครูอรุณ- ธรรมรังษี (เฉียม สิริวัฒนโณ). ม.ป.ป. : ๒๔๘)

จะเห็นว่า ตัวอย่างของคาถาที่โบราณจารย์นำมาใช้เสกยันต์นั้นก็ล้วนเป็นสัญลักษณ์ อย่างหนึ่งที่สื่อถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนามีทั้งที่ปรากฏอย่างชัดเจน และปรากฏในเชิงสัญลักษณ์ ในรูปคำย่อหรืออักษรที่ถอดมาจากเรื่องราวทางพุทธศาสนา แต่เนื่องจากคาถาส่วนใหญ่จะอยู่ใน รูปของภาษาบาลีที่คนเป็นจำนวนมากไม่มีความหมาย ส่งผลให้เนื้อหาที่แท้จริงของคำบาลีไม่อาจ สื่อให้คนเข้าใจได้ และพากันเข้าใจผิดว่า คาถา คือ คำสวด คำบริกรรมที่ใช้เสกเป่าเพื่อให้ เกิดอิทธิฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ

อีกมิติหนึ่งของการนำคาถาที่เป็นภาษาบาลีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนามาใช้เป็น ส่วนประกอบของยันต์เพื่อสร้างความเชื่อมั่น เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เห็นได้จากคำกล่าวของ

ภาสนญาณ (๒๕๔๐ : ๒๐) ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เกจิอาจารย์หรือครูอาจารย์ไสยศาสตร์ที่มีอำนาจจิตสูงจะนำเอาคาถาอาคมที่เป็นภาษาบาลีมาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ รวมถึงยันต์ที่มีอานุภาพศักดิ์สิทธิ์สืบต่อกันมานับพันปี”

๗. ชื่อของยันต์

ผลการวิจัยพบว่า ชื่อยันต์หลายชนิดมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าชื่อยันต์ก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของยันต์ไทยที่โบราณจารย์นำมาใช้ชื่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังตัวอย่างที่พบต่อไปนี้

๗.๑ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นชื่อของยันต์เพื่อสื่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธเจ้าหลายประการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๑.๑ ยันต์พุทธนิมิตที่สื่อถึงพระพุทธนิมิตที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เนรมิตขึ้นมาทำหน้าที่ร่วมกับพระองค์ในการแสดงยมกปาฏิหาริย์ก่อนที่จะเสด็จไปจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และในขณะที่ทรงจำพรรษาอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นก็ทรงเนรมิตพุทธนิมิตขึ้นมาทำหน้าที่แทนพระองค์ในเวลาที่จะเสด็จไปบิณฑบาต

๗.๑.๒ ยันต์อิติปิโส ๘ ทิศที่สื่อถึงอำนาจพุทธคุณ ๙ ประการของพระพุทธเจ้าที่แผ่ไพศาลไปทั้ง ๘ ทิศ

๗.๑.๓ ยันต์พุทธคุณและยันต์พระเนาวหรรษคุณหรือยันต์นพหรรษคุณที่สื่อถึงพุทธคุณ ๙ ประการของพระพุทธเจ้า

๗.๑.๔ ยันต์พระเจ้า ๕ พระองค์ที่สื่อถึงพระพุทธเจ้าในภัทรกัปนี้ ๕ พระองค์ คือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระศรีอริยเมตตรัย

๗.๑.๕ ยันต์พระเจ้าสิบชาติที่สื่อถึงอดีตชาติของพระโคตมพุทธเจ้าที่เสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ๑๐ ชาติ ได้แก่ พระเตมีย์ใบ้ พระมหาชนก สุวรรณสามดาบส พระเนมิราช พระมหโสถบัณฑิต พระภริทัต พระจันทกุมาร พระนารทะ พระวิฑูรย์บัณฑิต และพระเวสสันดร

๗.๑.๖ ยันต์พุทธโธที่สื่อถึงพุทธคุณ คือ ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานของพระพุทธเจ้า

๗.๑.๗ ยันต์พาทุงที่สื่อถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีต่อบุคคล มาร และสัตว์ด้วยบารมีธรรม ๘ ครั้ง

๗.๑.๘ ยันต์พญาหงส์ทองที่สื่อถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเกิดเป็นพญาหงส์ทองโพธิสัตว์

๗.๑.๙ ยันต์นกยูงทองที่สื่อถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเกิดเป็นนกยูงทอง พระโพธิสัตว์นกยูงทองได้ผูกมนต์คือไตรสรณคมน์ไว้ป้องกันตัวในเวลาออกหากินจึงทำให้

ปลอดภัย ด้วยเหตุนี้โบราณจารย์จึงได้นำรูปนกยูง ไตรสรณคมนตรีที่พระโพธิสัตว์ผู้เป็นมณฑมาใช้สร้างยันต์ คาถาลงยันต์ และเสกยันต์เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดอานุภาพด้านป้องกันภัยได้ เรื่องนี้ปรากฏในโมรชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๑๗/๖๖)

๗.๑.๑๐ ยันต์พญาช้าง ยันต์นี้สื่อถึงเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เกิดเป็นพระญาช้างฉัททันต์พระโพธิสัตว์ผู้มีเมตตาสูง ไม่ฆ่านายพรานผู้ที่กำลังจะฆ่าตน ยิ่งกว่านั้นยังยอมให้พรานตัดขาของตนและบอกพระปริตรที่ใช้ป้องกันตัวแก่นายพรานอีก เรื่องนี้กล่าวไว้ในฉัททันตชาดก ขุททกนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๗/๙๗/๕๕๔) ซึ่งโบราณจารย์ได้นำมาภาพพญาช้างมาเขียนยันต์ด้วยความเชื่อว่า สามารถป้องกันสารพัดอาวุธและแคล้วคลาดจากอาวุธ (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๒๑๗)

๗.๑.๑๑ ยันต์นกคุ้ม ยันต์นี้มีความเกี่ยวข้องกับอดีตของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งทรงเกิดเป็นพยานกคุ้มพระโพธิสัตว์ที่ผจญกับไฟไหม้ป่าทรงอธิษฐานอ้างเอาคุณความดีที่ทรงบำเพ็ญมาในอดีตชาติมีศีล สัจจะ และระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าเป็นเหตุให้รอดพ้นอันตรายจากไฟได้ เรื่องนี้ปรากฏในวัฏฏปริตรหรือจรียาปิฎก ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๓/๗๒-๘๒/๗๖๗)

๗.๑.๑๒ ยันต์ไก่เถื่อนที่เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านคงกระพัน ไชยคลม เป็นที่รักของคนทั้งหลาย และค้าขายดี (อุระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๔) ไก่เป็นสัตว์อีกประเภทหนึ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเกิดเป็นพญาไก่ได้แสดงเหตุที่ตนไม่ยอมเป็นมิตรกับพญาเหยี่ยวว่า “ไม่ควรไว้วางใจคนทำชั่ว” เรื่องนี้ปรากฏในกุกกุชาดก ขุททกนิกาย ชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒ : ๒๗/๑๐๔-๑๑๔/๓๕๔-๓๕๕)

๗.๒ เรื่องที่เกี่ยวกับพระรัตนตรัย ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาพระรัตนตรัย อันเป็นสิ่งเคารพสูงสุดของชาวพุทธมาใช้เป็นชื่อยันต์หลายชนิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๒.๑ ยันต์รัตนาคูณที่สื่อถึงคุณของพระรัตนตรัยอันเป็นที่สักการบูชาของชาวพุทธ คือ พุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ

๗.๒.๒ ยันต์ไตรสรณคมนตรีที่สื่อถึงวิธีการถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวพุทธ

๗.๒.๓ ยันต์ไตรรัตน์ ยันต์นี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยตรง แต่ถ้ากล่าวในเชิงอิทธิฤทธิ์ก็เกี่ยวข้องกับรัตนสูตรที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตรแล้วทำนามนต์ไปปะพรมทั่วเมืองเวสาลีที่กำลังประสบกับปัญหาทุพภิกขภัย โรคระบาด ผู้คนเจ็บป่วย และล้มตายเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้โรคระบาด ภูต ผี ปีศาจที่มารบกวนหายไป โบราณจารย์ได้ถือตามคตินี้จึงได้นำเอาพระสูตรนี้มาใช้เป็นคาถาลงยันต์เพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ

๗.๓ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธสาวก** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาชื่อของพุทธสาวกบางรูปมาใช้เป็นชื่อยันต์ และพุทธสาวกที่ปรากฏอยู่ในชื่อยันต์มักจะโดดเด่นทางด้านฤทธาานุภาพและด้านโชคกลาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๓.๑ ยันต์พระโมคคัลลานะต่อกระดูก กล่าวถึงเรื่องที่พระโมคคัลลานะถูกโจร ๕๐๐ คน รุมทำร้ายจนร่างกายแหลกละเอียด ท่านได้ใช้อำนาจฌานประสานร่างกายให้กลับคืนเป็นปกติแล้วเหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลขออนุญาตนิพพานแล้วกลับมานิพพานยังสถานที่ถูกโจร ๕๐๐ ทูบตี ยันต์นี้เชื่อกันว่ามีอานุภาพด้านรักษากระดูกที่หัก หยุดเลือด และรักษาโรคอื่น ๆ ได้ (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๒)

๗.๓.๒ ยันต์พระฉิมพลีใหญ่ ที่กล่าวถึงความเป็นเลิศทางลาภ ปัจจัยสี่ของพระสิวลีเถระ พุทธสาวกรูปหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในทางลาภ จึงเป็นปัจจัยให้โบราณจารย์นำมาใช้เป็นการสร้างยันต์เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นเลิศของท่าน ซึ่งเชื่อว่ายันต์นี้มีอานุภาพด้านโชคกลาง (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๔๕)

๗.๓.๓ ยันต์พระสังฆกระจ่าย แต่โดยส่วนใหญ่จะเรียกว่า พระสังกัจจายน์ แต่ในพระไตรปิฎกเรียกพระมหาสาวกรูปนี้ว่า พระมหากัจจानะหรือพระมหากัจจายนะ พุทธสาวกที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศในทางแสดงธรรมที่พุทธองค์แสดงไว้โดยย่อให้พิสดารซึ่งโบราณจารย์ได้นำชื่อของท่านมาใช้เป็นชื่อยันต์โดยเชื่อกันว่าจะทำให้เป็นมหาเสน่ห์เป็นที่รัก บูชาของคนทั้งหลาย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๘๔)

๗.๓.๔ ยันต์พระภควัมบดี ที่เป็นชื่อของพระภควัมบดี สหายคนหนึ่งของพระยะสะที่เป็นกำลังสำคัญในการประกาศศาสนาในช่วงต้นพุทธกาล ซึ่งโบราณจารย์ได้นำชื่อของท่านมาใช้เป็นชื่อยันต์โดยเชื่อว่าจะทำให้เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๑๘๘)

๗.๓.๕ ยันต์ยะโตหัง ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่พระมหาโมคคัลลานะกล่าวกับหญิงมีครรภ์คนหนึ่งว่า “ยโตหัง ภคินี อริยาย ชาตียา ชาโต นามิขานามิ สญฺจจฺจ ปาณํ ชีวิตาโวโรเปตา เตน สจฺเจน โสตุถิ เต โหติ โสตุถิ คพฺภุสฺส แปลว่าดูกรน้องหญิง ตั้งแต่เราเป็นพระอริยเจ้าแล้ว เราไม่เคยมีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์ ด้วยกรกล่าวคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแต่เธอพร้อมทั้งลูกที่อยู่ในครรภ์” เรื่องนี้ปรากฏในอังคุตติมาลสูตร มัชฌิมนิคาย มัชฌิมปิณฑนาสก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๑๕ : ๑๓/๓๕๑/๓๓๕) มาใช้เป็นคาถาลงและเสกยันต์ยะโตหังในตะกรุดคล้องคอหญิงมีครรภ์หรือแช่น้ำมนต์ให้หญิงมีครรภ์กินจะทำให้คลอดบุตรง่าย (อุระคินทร์ วิริยะบุญธนะ. ม.ป.ป. : ๒๓๐)

๗.๔ เรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาหลักคำสั่งสอนทั้งที่เป็นส่วนของวินัยหรือศีลและหลักธรรมมาใช้เป็นชื่อของยันต์ซึ่งใช้สื่อถึงหลักคำสอนนั้น ๆ ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๔.๑ ยันต์องค์ศีล คาถาที่ใช้เสกยันต์นี้กล่าวถึงศีล ๑๐ ของสามเณร

๗.๔.๒ ยันต์พระนวโลกุตตรธรรม ซึ่งเป็นชื่อของธรรมที่ทำให้ผู้บรรลุหลุดพ้นไปจากโลก คือ หลุดพ้นจากกิเลส ได้แก่ มรรค ๔ (โสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค) ผล ๔ (โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผล) และนิพพาน ๑ รวมเป็น ๙ ที่ปรากฏในอภิธรรม ธรรมสังคณี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๔/๑๓๙๕/๓๔๖)

๗.๔.๓ ยันต์บารมี ๓๐ ทักขณีสื่อถึงบารมี ๑๐ ประการที่พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ทรงบำเพ็ญ ได้แก่ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา ซึ่งบารมีทั้ง ๑๐ ข้อนี้ ในแต่ละข้อพระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้ครบทั้ง ๓ ชั้น คือ ชั้นสามัญ เรียกว่า บารมี ชั้นที่สูงขึ้นไป เรียกว่า อุบารมี และชั้นสูงสุด เรียกว่า ปรมัตถบารมี ยกตัวอย่างเช่น ทานบารมี คือ การบริจาคสิ่งของทั่วไปเรียกว่า ทานบารมี การบริจาคอวัยวะเรียกว่า ทานอุบารมี และการบริจาคชีวิตหรือสิ่งที่รักเท่าชีวิต คือ บุตร ธิดา หรือภรรยา เรียกว่า ทานปรมัตถบารมี ซึ่งบารมีทั้ง ๑๐ ข้อนี้ พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์ทั้งสามชั้นตอนทุกข้อ รวมแล้วจึงเป็นบารมี ๓๐ ทัก

๗.๔.๔ ยันต์จตุราจริยะสังข์ ๔ (อริยสังข์ ๔) ที่สื่อถึงอริยสังข์สี่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายแห่ง เช่น ธรรมจักรกับปวัตตนสูตร ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

๗.๔.๕ ยันต์พุทธจักรที่สื่อถึงพระธรรมจักรหรือปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์โดยใจความสำคัญของพระสูตรได้กล่าวถึงอริยสังข์สี่ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมาก เห็นได้จากทรงบัญญัติอริยสังข์สี่ในชีวิตมนุษย์ที่ปรากฏในโลहितัสสสูตร อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต “เราบัญญัติโลก (ทุกข์) ความเกิดแห่งโลก (สมุทัย) ความดับแห่งโลก (นิโรธ) และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก (มรรค) ไว้ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีวิญญาณ มีใจนี้เอง” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๒๑/๔๕/๗๕) จะเห็นว่าเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญอย่างมากและถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาด้วย

๗.๔.๖ ยันต์ปาฏิโมกข์ ที่เนื้อหา กล่าวถึง ศึกษาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับพระภิกษุที่เรียกว่า วินัยหรือศีลของพระภิกษุ ๒๒๗ ข้อ ได้แก่ ปาราชิก ๔ ข้อ สังฆาทิเสส ๑๓ ข้อ อนิยต ๒ ข้อ นิสสัคคีย์ ๓๐ ข้อ ปาจิตติย ๙๒ ข้อ เสขิยะ ๗๕ ข้อ และอธิภรณสมณะ ๗ ข้อ

๗.๔.๗ ยันต์พระไตรลักษณ์ ที่สื่อถึงกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงนำมาสอนให้พุทธบริษัทเห็นความจริงของสรรพสิ่งที่ต่างตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติที่เรียกว่าไตรลักษณ์ หรือ สามัญญลักษณะ หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏในสรรพสิ่งเหมือนกัน ประกอบด้วยกฎแห่งความไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า “อนิจจตา” (อนิจจัง) กฎแห่งความขัดแย้ง บีบคั้น ผลักดันที่เกิดจากปัจจัยภายในของสิ่งนั้นหรือจากปัจจัยภายนอก เรียกว่า “ทุกขตา” (ทุกขัง) กฎแห่งความไร้ตัวตน คือ ไม่มีตัวตนที่แท้จริง สิ่งที่เราเห็นเป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น เพราะสรรพสิ่งไม่สามารถควบคุมตัวเองไม่ให้ขัดแย้ง และไม่ให้เปลี่ยนแปลงได้ เรียกว่า “อนัตตตา” (อนัตตา) หลักคำสอนเรื่องไตรลักษณ์นี้มีปรากฏทั่วไปในพระไตรปิฎก เช่น ในอภิธรรม กถาวัตถุ ตอนอภินิหารกถาได้กล่าวถึงหลักไตรลักษณ์ไว้ว่า “สังขารทั้งหลาย ทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ : ๓๗/๗๕๓/๗๙๘-๗๙๙)

๗.๕ **ชื่อคัมภีร์ศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาชื่อคัมภีร์ในพุทธศาสนา คือพระไตรปิฎกมาใช้เป็นชื่อของยันต์เพื่อสื่อถึงเนื้อหาของยันต์ที่จะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ประกอบไปด้วย ดังต่อไปนี้

๗.๕.๑ ยันต์ยอดพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงปรมัตถธรรม คือหัวใจพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ โดยใช้อักษรย่อเป็นสัญลักษณ์ ประกอบด้วย สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ

๗.๕.๒ ยันต์พระไตรปิฎกที่ลงหัวใจพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมซึ่งย่อมาจากหมวดหมู่ในพระไตรปิฎกแต่ละส่วนที่เชื่อกันว่ามีอำนาจด้านแคล้วคลาด (อูระคินทร์ วิริยะบูรณะ. ม.ป.ป. : ๑๖๐)

๗.๖ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพในพุทธศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์นำเอาเทพองค์สำคัญในศาสนาพราหมณ์มาใช้เป็นชื่อยันต์หลายชนิด ดังต่อไปนี้

๗.๖.๑ ยันต์พระพรหมสี่หน้าที่สื่อถึงพระพรหมและคุณธรรมของพระพรหมเทพองค์หนึ่งในเทพตรีมูรติ (พระพรหม พระศิวะ พระวิษณุหรือพระนารายณ์) เทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์

๗.๖.๒ ยันต์นารายณ์เกลื่อนสมุทรที่สื่อถึงพระนารายณ์เทพเจ้าสูงสุดอีกองค์หนึ่งในเทพตรีมูรติ ที่สื่อถึงอำนาจที่ขจัดความไม่ดี ไม่งาม

๗.๖.๓ ยันต์เทพชุมนุมที่สื่อถึงเทวดาจำนวนมากพากันมาเฝ้าพระพุทธรเจ้าที่สะท้อนถึงความประเสริฐของพระพุทธรเจ้าในฐานะเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (สตฺถา เทวมนุสฺसानิ)

๗.๗ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับยักษ์** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาชื่อยักษ์บางตนมาใช้เป็นชื่อของยันต์ เช่น ยันต์ทำเวสสุวรรณหรือทำไฟสพที่สื่อถึงเทพองค์หนึ่งในท้าวจตุโลกบาลผู้รักษาโลกประจำทิศเหนือ เป็นนายของพวกผี ยักษ์ อสูร มีการลงอักขระด้วยคาถาธาตุทั้ง ๔ คือ นะ มะ พะ ทะ และคาถาพระเจ้า ๕ พระองค์ คือ นะ โม พุท ธา ยะ ใช้แขวนเหนือเปลเด็กสำหรับป้องกันอันตรายต่าง ๆ ไม่ให้มารบกวนเด็ก (ฉันทะ วรรณ. ม.ป.ป. : ๑๖๐-๑๖๑)

การนำเอายักษ์มาใช้เป็นชื่อของยันต์นั้น โบราณจารย์จะคัดเลือกเอาเฉพาะยักษ์ที่มีฤทธานุภาพหรืออำนาจสามารถป้องกันพวกภูต ผี ปีศาจหรืออำนาจอื่นที่มองไม่เห็นตน ซึ่งถ้าว่าตามคติทางพุทธศาสนาแล้วยักษ์บางตนก็มีฐานะเป็นเทพ แต่ไม่ว่ายักษ์จะมีฐานะเช่นไรก็ตามเรื่องที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือยักษ์ที่มาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งหมดจะอยู่ในฐานะผู้นับถือเคารพพระพุทธรูปเจ้าทั้งสิ้น

๗.๘ **เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ที่กล่าวในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า โบราณจารย์ได้นำเอาสัตว์หลายชนิดมาใช้เป็นชื่อของยันต์ เพื่อสื่อเรื่องราวที่เกี่ยวกับสัตว์ประเภทนั้น ๆ แต่มีสัตว์หลายชนิดมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปในอดีตชาติที่เกิดเป็นพระโพธิสัตว์ชาติต่าง ๆ หรือสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพุทธศาสนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๘.๑ ยันต์พระยาราชสีห์ที่สะท้อนถึงอำนาจ แต่ก็มีนัยที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปหลายประการ เช่น เสียงของพระพุทธรูปมีอำนาจดุจราชสีห์ (บันลือสีหนาท) หรือการบรรทมของพระพุทธรูปแบบสีห์ไสยาสน์ เป็นต้น

๗.๘.๒ ยันต์นกคุ้มที่สื่อถึงอดีตพระพุทธรูปที่เกิดเป็นพญานกคุ้มโพธิสัตว์

๗.๘.๓ ยันต์พญาช้างที่สื่อถึงอดีตพระพุทธรูปที่เกิดเป็นพญาช้างโพธิสัตว์

๗.๘.๔ ยันต์พระยาหงส์ทองที่สื่อถึงอดีตชาติของพระพุทธรูปที่เกิดเป็นพญาหงส์ทองโพธิสัตว์

การที่โบราณจารย์ได้นำเอาชื่อของสัตว์บางชนิดมาใช้เป็นชื่อของยันต์นั้น เพื่อต้องการสื่อถึงคุณลักษณะของสัตว์แต่ละประเภทเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังใช้สื่อถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ อีกด้วย

๗.๙ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปุชนิยัตถุทางพุทธศาสนา** ผลการวิจัยพบว่า นอกจากพระรัตนตรัย คัมภีร์ทางศาสนา เทพ ยักษ์ และสัตว์แล้ว โบราณจารย์ยังได้นำเอาวัตถุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาใช้เป็นชื่อของยันต์อีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๗.๙.๑ ยันต์กลีบบัว ยันต์บัวคู่ และยันต์ดอกบัวที่สื่อถึงดอกบัวซึ่งเป็นดอกไม้ประจำพุทธศาสนา

๗.๙.๒ ยันต์เจดีย์ที่สื่อถึงปุชนิยัตถุที่ชาวพุทธควรบูชาสักการะ

๗.๙.๓ ยันต์ธรรมจักรที่สื่อถึงปฐมเทศนา หมายถึง พระเทศนาเรื่องแรกที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ คือ ธรรมจักรกับปวัตตสูตร และในสมัยของพระเจ้าอโศก มหาราชได้สร้างธรรมจักรให้เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาเพื่อระลึกถึงการประกาศธรรมของ พระพุทธเจ้า

๗.๑๐ เรื่องอื่นๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า โบราณ- อาจารย์ได้นำเอาเรื่องเล่าในวรรณกรรมทางพุทธศาสนามาใช้เป็นชื่อของยันต์ที่พบ เช่น ยันต์ชะเมฐลี ที่มีเนื้อหามาจากเรื่องมาณพหนุ่มจับใจในอรรถกถาธรรมบทบาลี ภาค ๒ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒ : ๘๔-๘๕) ซึ่งเรื่องกล่าวถึงมาณพคนหนึ่งเรียนมนต์จากสำนักอาจารย์ท่านหนึ่งเพียงบท เดียวว่า “ชะเมฐลี ชะเมฐลี ก็กรรมา อะหังปิ ตัง ชานามิ ชานามิ แปลว่าเจ้าจะพยายามไปทำไม เจ้า จะพยายามไปทำไม เรา รู้จักเจ้า (หรือเรารู้ว่าเจ้ากำลังจะทำอะไร)” เป็นเหตุให้ใจที่ได้ยินมนต์บทนี้ เข้าใจผิดคิดว่า มาณพผู้ตัวว่าพวกตนกำลังจะไปขโมยทรัพย์สิน นี่คือการมาของคาถาป้องกันภัย (ใจ) โบราณอาจารย์ได้นำเอาคาถานี้มาใช้เสกยันต์และลงยันต์สะกด ซึ่งเชื่อกันว่า สามารถป้องกัน อันตรายได้ (เทพย์ สาริกบุตร. ๒๕๓๘ : ๔๙-๕๐)

สัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทยนั้นมีใช่เป็นสัญลักษณ์สื่อเรื่องเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธ- ศาสนาทั้งหมด เพราะมีสัญลักษณ์บางอย่างที่สื่อถึงเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนา แต่ไม่ว่าจะ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อเรื่องใดก็ตามย่อมมีคุณค่าอยู่ในตัวเห็นได้จากข้อสรุปของประทีน มหาจันทร์ (๒๕๓๔ : ๑) ที่ว่า สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสักยันต์เป็นสัญลักษณ์ที่มีสุนทรียภาพและความหมายที่ ลึกซึ้ง จัดเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะสัญลักษณ์ของยันต์ที่สื่อถึงเรื่องราวในพุทธ- ศาสนา ดังนั้นสัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่สื่อถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่กล่าวมาทั้งหมด ย่อม ยืนยันได้ว่ายันต์ไทยจัดเป็นสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้ ปรากฏจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า พุทธสาวก และที่สำคัญคือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า ทรงประทานให้แก่พุทธบริษัทเพื่อใช้เป็นหลักพัฒนาชีวิตสู่เป้าหมายทั้งระดับโลกิยะและโลกุตระระ ที่มีพระนิพพานคือความดับทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุด และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น อักษรในหลักภาษาบาลีที่พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกใช้ประกาศพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลด้วย

สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถกล่าวสรุป เป็นภาพรวมได้ว่า โบราณอาจารย์ได้ย่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาให้สั้นลงด้วยอักขระ ย่อ อักขระที่เป็นสัญลักษณ์ของเรื่องราวในพุทธศาสนาด้วยตัวเลข ใช้ศิลปะสื่อความหมายของ เรื่องราวต่าง ๆ ในพุทธศาสนา ใช้ชื่อยันต์บอกถึงเนื้อหาที่ต้องการสื่อให้คนเข้าใจพุทธศาสนา โดยรวม และใช้เวทมนต์คาถาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและเล่าเรียนได้เรียนรู้เรื่องพุทธศาสนานับว่าเป็นภูมิ ปัญญาของโบราณอาจารย์ที่นำมาใช้เผยแพร่พุทธศาสนาในรูปแบบหนึ่ง ตลอดจนเป็นการรักษา

ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะของชาติไทยให้คงสืบมาจนถึงทุกวันนี้โดยใช้ความเชื่อแบบผสมผสาน ทั้งพราหมณ์ พุทธ และไสยศาสตร์เป็นสื่อประสานให้คนได้ศรัทธา

ผลจากการสัมภาษณ์ได้พบสาระสำคัญในการนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้เป็นองค์ประกอบของยันต์ในด้านดังต่อไปนี้

ก. การเกิดขึ้นของสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในยันต์ไทย

เรื่องนี้พบว่า เกิดจากการที่โบราณจารย์ผู้รู้เรื่องพุทธศาสนาเป็นอย่างดีต้องการนำหลักคำสอนหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาสอดแทรกไว้ เพื่อเป็นอุบายในการสอนผู้ศรัทธาให้รู้คำสอนในพุทธศาสนาและเตือนสติให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ละเว้นความชั่ว (พระประสิทธิ์สุตคุณ. ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรที่พระราชพัฒนโสภณ (หลวงพ่อดวงวิชัย ญาณวินโย) วัดทุ่งเศรษฐี กรุงเทพมหานครได้ให้ผู้เข้าร่วมพิธีนำฝ่ายันต์เกราะเพชรไปบูชาเพื่อเตือนสติให้ทำความดี ละเว้นความชั่วเช่นกัน

ข. จุดมุ่งหมายสำคัญของการนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทย

เรื่องนี้พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ใน ๓ คติ คือ

๑) คติที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาพบว่า เพื่อใช้เป็นสื่อสอนธรรมให้คนยึดมั่นในหลักธรรม คำสอน ระลึกถึงพระรัตนตรัยเพื่อให้จิตตั้งมั่นอยู่ในความดี และเป็นอุบายฝึกจิตให้เป็นสมาธิ แต่ถ้ากล่าวโดยสรุปแล้วก็เพื่อรักษาพุทธศาสนา (พระครูวินัยธร. ๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) เนื่องจากมีการเรียนรู้และสืบทอดเรื่องเหล่านี้ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

๒) คติเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์พบว่า เพื่อให้เกิดอานุภาพด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นสิริมงคล สร้างขวัญและกำลังใจ คุ้มครองชีวิต ทรัพย์สินของผู้บูชา ส่งเสริมกิจการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยสรุปแล้วจะอยู่ภายใต้ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธา (พระครูวินัยธร. ๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

๓) คติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคมพบว่า สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาถูกนำมาใช้ในยันต์ไทยเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธา และยังมีผลต่อการปกป้องแผ่นดินในกรณีเกิดศึกสงครามอีกด้วย (เมิ่ง ขุนแผน. ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

คติทั้งสามประการจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในพิธีเป่ายันต์เกราะเพชรที่พระราชพัฒนโสภณให้ผู้เข้าร่วมพิธีบูชาพระรัตนตรัย รักษาศีล ปฏิบัติกรรมฐาน เจริญจิตภาวนา (พุทโธ) แต่ภาพรวมของพิธีนี้จะมุ่งไปที่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพหลายด้านเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีเป็นสำคัญ

ค. ความเข้าใจในสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา

เรื่องนี้พบว่า คนที่เข้าไปสักยันต์หรือบูชายันต์ วัตถุประสงค์ และเครื่องรางของขลังที่มียันต์เป็นเครื่องประกอบในปัจจุบันส่วนใหญ่ (เกือบทั้งหมด) ไม่รู้ความหมายของสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย แต่มีกรู้จากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาในลักษณะของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพด้านต่าง ๆ และไม่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ เห็นได้จากคำพูดของพระครูสิริธรรมรัต (๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ที่ว่า “เขาไม่สนใจเรื่องความหมายหรอก สนใจเพียงแต่ว่า มีดีอย่างไรเท่านั้นตามความเชื่อของเขา” แต่โดยสรุปอาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์จะใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือสอนศีลธรรมทางพุทธศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การรักษาศีล ๕ การทำบุญกุศล และการเจริญจิตภาวนาพื้นฐานให้แก่คนผู้ศรัทธาได้ยึดถือปฏิบัติแทนการสอนความหมายของสัญลักษณ์ในยันต์ โดยใช้ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์เป็นสื่อจูงใจให้คนเข้าหาธรรม

ง. การถ่ายทอดสัญลักษณ์ในยันต์ไทย

ผลการสัมภาษณ์พบว่า การถ่ายทอดเรื่องความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในยันต์ไทยและองค์ความรู้อื่น ๆ เกี่ยวกับยันต์จะอยู่ในวงจำกัดเฉพาะศิษย์ที่ใกล้ชิดที่ผ่านการพิจารณาอย่างดีแล้วจากอาจารย์แต่ละท่านให้เป็นผู้สืบทอด ส่งผลให้ความรู้เรื่องยันต์อยู่ในวงจำกัดเฉพาะอาจารย์กับลูกศิษย์บางคนเท่านั้น ไม่ทั่วไปแก่บุคคลอื่น แต่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันประการหนึ่งคือ อาจารย์ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ใช้ยันต์และวัตถุประสงค์ที่มียันต์เป็นองค์ประกอบเป็นเครื่องมือในการสอนศีลธรรมแก่ผู้ที่ศรัทธาให้มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย รักษาศีล ให้ท่าน สวดมนต์ ไหว้พระ ละเว้นความชั่ว และสร้างสมความดีที่อยู่ในกรอบของศีลธรรมพื้นฐานระดับโลกิยะ เห็นได้จากหลักธรรมที่พระราชพัฒนโสภณ (๓ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์) ได้ให้แก่ผู้ที่มาบูชาวัตถุมงคลจากท่าน ๒ ประการ คือ (๑) ให้มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย (๒) ต้องมีสติในการดำเนินชีวิต อย่าประมาทในการดำเนินชีวิต (๓) ให้ใช้สิ่งที่เป็นไปเป็นเครื่องเตือนสติให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามที่ส่งเสริมให้ผู้ศรัทธาปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมจากสำนักสักยันต์ทั้ง ๒ แห่งที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์คือ สำนักหลวงพระครูวินัยธร (หลวงปู่หลุย) วัดราชโยธา เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร และสำนักอาจารย์เม้ง ขุนแผน เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ห้ามผิดลูกผิดเมียคนอื่น ห้ามลักขโมยของผู้อื่น ห้ามเป็นโจรผู้ร้าย ห้ามทำร้ายเจ้าหน้าที่ ห้ามลบหลู่ กล่าวหาพ่อแม่ ครูอาจารย์ทั้งของตนและคนอื่น ห้ามคิดทรยศต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และห้ามศิษย์สำนักเดียวกันทะเลาะหรืออาฆาตกัน เรื่องเหล่านี้มีนัยที่ชี้ให้เห็นว่า อาจารย์ทั้งในอดีตและปัจจุบันได้นำหลักศีลธรรมมาใช้กำกับพฤติกรรมของผู้ศรัทธาในยันต์ให้อยู่ในกรอบของความดีงามและเพื่อความสงบสุขของสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเห็นตรงกันว่า ยันต์ไทยเป็นระบบของสัญลักษณ์ทางความเชื่อที่มีความหมายทุกองค์ประกอบ แต่ความหมายนั้นอาจมีทั้งที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน ทั้งนี้จะเป็นไปตามคติของอาจารย์แต่ละท่าน เช่น อักขระตัวเดียวกันอาจารย์แต่ละท่านอาจใช้และให้ความหมายไม่ตรงกันก็มี ซึ่งความหมายองค์ความรู้เรื่องยันต์เหล่านี้อาจารย์แต่ละท่านจะให้ใครง่าย ๆ จะถ่ายถ่ายทอดให้เฉพาะผู้ที่อาจารย์แต่ละท่านได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าเป็นผู้ไว้ใจได้ ซึ่งบุคคลคนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ศีลธรรม ไม่นำเอาความรู้เรื่องนี้ไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง (พระครูวินัยธร. ๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ : สัมภาษณ์)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๓ ไว้ว่าเพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ และการปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทยของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชื่อเรื่องยันต์ จำนวน ๕๐๐ คน โดยมีผลการวิจัยตามหัวข้อในแบบสอบถามดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๑ ตารางที่ ๑ จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = ๘๐)	ร้อยละ
๑. เพศ		
- หญิง	๒๑๕	๔๓.๐๐
- ชาย	๒๘๕	๕๗.๐๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
- ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๖	๓.๒๐
- ๒๐-๓๐ ปี	๑๖๕	๓๓.๐๐
- ๓๑-๔๐ ปี	๑๕๒	๓๐.๔๐
- ๔๑-๕๐ ปี	๑๐๘	๒๑.๖๐
- ๕๑-๖๐ ปี	๔๒	๘.๔๐
- ๖๑ ปีขึ้นไป	๑๗	๓.๔๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = ๘๐)	ร้อยละ
๓. สถานภาพสมรส		
- โสด	๒๑๙	๔๓.๘๐
- สมรสแล้ว	๒๐๒	๔๐.๔๐
- หย่าร้าง	๒๐	๔.๐๐
- แยกกันอยู่	๑๗	๓.๔๐
- อยู่ด้วยกันโดยยังไม่ได้สมรส	๔๒	๘.๔๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐
๔. ระดับการศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียน	๙	๑.๘๐
- ประถมศึกษา	๗๓	๑๔.๖๐
- มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๔๙	๒๙.๘๐
- อนุปริญญา/ปวส.	๗๓	๑๔.๖๐
- ปริญญาตรี	๑๖๗	๓๓.๔๐
- สูงกว่าปริญญาตรี	๒๙	๕.๘๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐
๕. อาชีพ		
- นักเรียน/นักศึกษา	๕๒	๑๐.๔๐
- ครู/อาจารย์/เจ้าหน้าที่	๒๓	๔.๖๐
- รับราชการ	๒๔	๔.๘๐
- รัฐวิสาหกิจ	๒๙	๕.๘๐
- ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว	๑๐๕	๒๑.๐๐
- พนักงานบริษัท	๑๘๐	๓๖.๐๐
- รับจ้างทั่วไป	๖๑	๑๒.๒๐
- ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๒๖	๕.๒๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ในระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี ยังไม่แต่งงาน การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท

ส่วนที่ ๒ ความรู้ ความเข้าใจเรื่องยันต์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทย

ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องยันต์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในยันต์ไทยของกลุ่มตัวอย่างใน ส่วนที่ ๒ นี้ จำนวน ๙ ข้อ โดยมีผลการวิจัยตามตารางที่ ๒-๑๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามยันต์ที่มีไว้บูชา

ข้อคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๑. ยันต์ที่มีไว้บูชา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- ผ้ายันต์	๒๘๗	๕๗.๔๐
- เลื่อยยันต์	๔๒	๘.๔๐
- ยันต์ที่สักตามร่างกาย	๙๗	๑๙.๔๐
- ยันต์ที่ติดหน้ารถยนต์หรือบ้าน	๑๓๔	๒๖.๘๐
- ยันต์ที่เจิมรถยนต์หรือบ้าน	๑๕๔	๓๐.๘๐
- ยันต์หรืออักขระยันต์ที่ลงในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางฯ	๒๓๑	๔๖.๒๐
รวม	๙๓๕	๑๘๗.๐๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า ยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ที่กลุ่มตัวอย่างมีไว้บูชาส่วนใหญ่ คือ ผ้ายันต์ (ร้อยละ ๕๗.๔๐) รองลงมาคือ ยันต์หรืออักขระที่ลงในวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง (ร้อยละ ๔๖.๒๐) นอกจากนั้นก็เป็นยันต์ที่เจิมรถยนต์หรือบ้าน ยันต์ที่ติดหน้ารถหรือบ้าน ยันต์ที่สักตามร่างกาย และเลื่อยยันต์ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามแหล่งความรู้เรื่องยันต์

ข้อคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๒. ผู้ที่ให้ความรู้เรื่องยันต์ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- พ่อแม่ เคารุญาติ	๒๐๕	๔๑.๐๐
- พระสงฆ์	๑๘๕	๓๗.๐๐
- อาจารย์สักยันต์	๑๐๔	๒๐.๘๐
- คำบอกเล่าจากบุคคลอื่น	๒๐๖	๔๑.๒๐
- สถาบันการศึกษา	๑๓	๒.๖๐
- ตำรายันต์ หนังสือพระเครื่อง หนังสือพิมพ์	๑๕๘	๓๑.๖๐
- สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต	๗๕	๑๕.๐๐
รวม	๙๕๖	๑๘๙.๒๐

จากตารางที่ ๓ พบว่า แหล่งความรู้เรื่องยันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับมามากที่สุดคือ คำบอกเล่าของบุคคลอื่น (ร้อยละ ๔๑.๒๐) รองลงมาคือ พ่อแม่และเครือญาติที่ใกล้ชิด (ร้อยละ ๔๑.๐๐) นอกจากนี้ก็เป็นพระสงฆ์ ตำรายันต์ หนังสือพระเครื่อง หนังสือพิมพ์ อาจารย์สักยันต์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และสถาบันการศึกษาตามลำดับ

ตารางที่ ๔ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามลักษณะของความรู้เรื่องยันต์ที่ได้รับมา

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๓. ลักษณะความรู้เรื่องยันต์ที่ได้รับมา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์	๒๙๙	๕๙.๘๒
- สื่อการสอนธรรมของพระสงฆ์	๕๓	๑๐.๖๒
- อธิปไตยปฏิบัติ	๑๐๙	๒๑.๘๔
- สิ่งยึดเหนี่ยวทางใจให้เกิดความเชื่อมั่น	๒๖๓	๕๒.๖๑
- ความเชื่อที่พิสูจน์ไม่ได้	๑๒๔	๒๔.๘๕
- สิ่งเตือนสติให้ทำดี ละเว้นความชั่ว	๑๖๑	๓๒.๒๖
รวม	๑,๐๐๙	๒๐๒.๒๐

จากตารางที่ ๔ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยันต์ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับถ่ายทอดมาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ (ร้อยละ ๕๙.๘๒) รองลงมาคือ สิ่งยึดเหนี่ยวทางใจให้เกิดความเชื่อมั่น (ร้อยละ ๕๒.๖๑) นอกจากนี้ก็เป็นสิ่งที่ใช้เตือนสติให้ทำดี ละเว้นความชั่ว ความเชื่อที่พิสูจน์ไม่ได้ เรื่องอธิปไตยปฏิบัติ และสื่อการสอนธรรมของพระสงฆ์ตามลำดับ

ตารางที่ ๕ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความรู้เรื่องอักขระยันต์ที่เขียนด้วยอักษรขอม

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๕. ระดับความรู้เรื่องอักขระยันต์ที่เขียนด้วยอักษรขอม		
- อ่านออกและเขียนได้ระดับดี	๑๒	๒.๔๐
- อ่านออกและเขียนได้บางส่วน	๗๗	๑๕.๔๐
- อ่านออก แต่เขียนไม่ได้	๒๑	๔.๒๐
- อ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้เลย	๓๙๐	๗๘.๐๐
รวม	๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๘.๐๐) อ่านและเขียนอักษร ยันต์อักษรขอมไม่ได้เลย รองลงมาคืออ่านออกและเขียนได้บางส่วน (ร้อยละ ๑๕.๔๐) นอกจากนั้น ก็เป็นอ่านออก แต่เขียนไม่ได้ ส่วนผู้ที่อ่านออกและเขียนได้ในระดับดีมีน้อยมาก (ร้อยละ ๒.๔๐)

ตารางที่ ๖ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเข้าใจในยันต์ไทยว่า เป็นความเชื่อประเภทใด

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๕. ยันต์ไทยเป็นความเชื่อเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- ลัทธิพราหมณ์	๘๓	๑๖.๗๐
- ไสยศาสตร์	๓๕๙	๗๒.๒๓
- พุทธศาสนา	๒๑๙	๔๔.๐๖
รวม	๖๖๑	๑๓๓.๐๐

จากตารางที่ ๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๒.๒๓) เข้าใจว่า ยันต์หรือสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับยันต์ไทยเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ รองลงมา (ร้อยละ ๔๔.๐๖) เข้าใจว่าเป็นเรื่องของ พุทธศาสนา และบางส่วนเข้าใจว่าเป็นเรื่องของลัทธิพราหมณ์ (ร้อยละ ๑๖.๗๐)

ตารางที่ ๗ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่กลุ่ม ตัวอย่างรู้จักความหมาย

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๖. สัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่ท่านรู้จักความหมาย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- รูปทรงของยันต์	๑๖๘	๓๓.๖๐
- อักษร คาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์	๑๐๓	๒๐.๖๐
- เลขยันต์	๖๕	๑๓.๐๐
- รูปภาพในยันต์	๑๗๒	๓๔.๔๐
- ชื่อของยันต์	๑๑๘	๒๓.๖๐
- ไม่รู้	๑๕๑	๓๐.๒๐
รวม	๗๗๗	๑๕๕.๔๐

จากตารางที่ ๗ พบว่า สัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักมากที่สุดคือ รูปภาพในยันต์ (ร้อยละ ๓๔.๔๐) รองลงมาคือ รูปทรงของยันต์ (ร้อยละ ๓๓.๖๐) นอกจากนั้นก็เป็นชื่อของยันต์ อักขระและคาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ และเลขยันต์ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ระบุว่าไม่รู้จักความหมายของสัญลักษณ์เลยมีจำนวนมากอยู่ในลำดับที่สาม (ร้อยละ ๓๐.๒๐)

ตารางที่ ๘ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสัญลักษณ์ในยันต์ไทยที่กลุ่มตัวอย่างรู้ว่ามีเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ข้อคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๗. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่รู้จักจากสัญลักษณ์ในยันต์ไทย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- รูปทรงของยันต์	๑๓๐	๒๖.๐๐
- อักขระ คาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์	๑๑๒	๒๒.๔๐
- เลขยันต์	๔๙	๙.๘๐
- รูปภาพในยันต์	๑๖๖	๓๓.๒๐
- ชื่อของยันต์	๑๐๙	๒๑.๘๐
- ไม่รู้	๑๖๑	๓๒.๒๐
รวม	๗๒๗	๑๔๕.๔๐

จากตารางที่ ๘ พบว่า เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักจากสัญลักษณ์ในยันต์ไทยมากที่สุดคือ รูปภาพในยันต์ (ร้อยละ ๕๗.๔๐) รองลงมาคือ ไม่รู้ความหมาย (ร้อยละ ๓๒.๒๐) นอกจากนั้นก็เป็นรูปทรงของยันต์ อักขระและคาถาที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ ชื่อของยันต์ และเลขยันต์ตามลำดับ

ตารางที่ ๙ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
ที่รู้จักสัญลักษณ์ในยันต์ไทย

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๘. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่รู้จักสัญลักษณ์ ในยันต์ไทย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- เรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป	๕๒	๑๐.๔๐
- หลักธรรมคำสอน	๑๑๒	๒๒.๔๐
- พุทธสาวกองค์สำคัญ	๓๑	๖.๒๐
- คัมภีร์ทางพุทธศาสนา	๖๓	๑๒.๖๐
- พิธีกรรมในพุทธศาสนา	๑๕๙	๓๑.๘๐
- วัตถุที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา	๑๕๕	๓๑.๐๐
- ไม่รู้	๑๒๗	๒๕.๔๐
รวม	๖๙๙	๑๓๙.๘๐

จากตารางที่ ๙ พบว่า เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักสัญลักษณ์ในยันต์ไทยมากที่สุดคือ พิธีกรรมทางพุทธศาสนา (ร้อยละ ๕๙.๔๐) รองลงมาคือ วัตถุที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา (ร้อยละ ๓๑.๐๐) นอกจากนั้นก็เป็นหลักธรรมคำสอน คัมภีร์ทางพุทธศาสนา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูป และพุทธสาวกองค์สำคัญตามลำดับ ส่วนผู้ที่ระบุว่า ไม่รู้มีจำนวนอยู่ในระดับที่สาม (ร้อยละ ๒๕.๔๐)

ตารางที่ ๑๐ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเป้าหมายของการนำ
สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทย

ข้อความคำถาม	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๙. เป้าหมายสำคัญของการนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทย (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)		
- เพื่อความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์	๓๑๖	๖๓.๒๐
- เพื่อเป็นสื่อสอนหลักพุทธศาสนา	๑๐๓	๒๐.๖๐
- เพื่อให้คนระลึกถึงพระรัตนตรัย	๗๘	๑๕.๖๐
- เพื่อเตือนสติให้คนละชั่ว ทำความดี	๒๑๐	๔๒.๐๐
- อื่น ๆ	๗	๑.๔๐
รวม	๗๑๔	๑๔๒.๘๐

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า การนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนามาใช้ในยันต์ไทยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ (ร้อยละ ๖๓.๒๐) รองลงมาคือ เพื่อเตือนสติให้คนละชั่ว ทำดี (ร้อยละ ๔๒.๐๐) นอกจากนี้ก็คือ เพื่อเป็นสื่อสอนหลักพุทธศาสนา และเพื่อให้คนระลึกถึงพระรัตนตรัยตามลำดับ และมีผู้ที่ระบุในข้ออื่น ๆ (ร้อยละ ๑.๔) ได้ให้เป้าหมายเรื่องนี้เพิ่มเติมว่าเพื่อให้ระลึกถึงครูอาจารย์ที่สัจยันต์หรือสร้างวัตถุมงคล เพื่อความสวยงาม เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และเพื่อเป็นกุศโลบายดึงคนให้เข้าหาพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๓ ความเชื่อเรื่องยันต์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยันต์ไทย

ส่วนนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อความคำถามเพื่อวัดความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อยันต์และสัญลักษณ์ในยันต์ไทยในส่วนนี้ จำนวน ๑๐ ข้อ ดังผลการวิจัยตามตารางที่ ๑๑-๒๐ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากอักขระและคาถาอาคม

ข้อความคำถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๑. อักขระและคาถาอาคมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ยันต์มีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๑๓๐	๒๖.๐๐
	- มาก	๑๘๗	๓๗.๔๐
	- ปานกลาง	๑๕๔	๓๐.๘๐
	- น้อย	๑๘	๓.๖๐
	- ไม่เชื่อ	๑๑	๒.๒๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๗.๔๐) เชื่อว่า อักขระและคาถาอาคมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ยันต์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในระดับมาก รองลงมา (ร้อยละ ๓๐.๘๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ก็คือเชื่อในระดับมากที่สุด และน้อยตามลำดับ ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้มีจำนวนน้อยมาก (ร้อยละ ๒.๒๐)

ตารางที่ ๑๒ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากอักขระยันต์ที่เขียนด้วยอักษรขอม

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๒. อักขระยันต์ต้องเขียนด้วยอักษรขอมเท่านั้นจึงจะทำให้ยันต์ศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๕๙	๑๑.๘๐
	- มาก	๑๓๔	๒๖.๘๐
	- ปานกลาง	๑๙๘	๓๙.๖๐
	- น้อย	๖๒	๑๒.๔๐
	- ไม่เชื่อ	๔๗	๙.๔๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๙.๖๐) เชื่อว่า อักขระยันต์จะต้องเขียนด้วยอักษรขอมเท่านั้นจึงจะทำให้ยันต์เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๒๖.๘๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับมาก นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับน้อย และมากที่สุดตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๙.๔๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๓ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องอักขระและคาถาอาคมที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ ถ้าแปลเป็นภาษาไทยจะทำให้ยันต์ไม่ขลัง ไม่ศักดิ์สิทธิ์

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๓. อักขระและคาถาอาคมที่ใช้ลงยันต์หรือเสกยันต์ ถ้าแปลเป็นภาษาไทยจะทำให้ยันต์ไม่ขลัง ไม่ศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๓๗	๗.๔๐
	- มาก	๗๔	๑๔.๘๐
	- ปานกลาง	๑๕๕	๓๑.๐๐
	- น้อย	๗๙	๑๕.๘๐
	- ไม่เชื่อ	๑๕๕	๓๑.๐๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๑.๐๐) เชื่อว่า อักขระและคาถาอาคมที่ใช้ลงหรือเสกยันต์ ถ้าแปลเป็นภาษาไทยจะทำให้ยันต์ไม่ขลัง ไม่ศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลางและไม่เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง รองลงมา (ร้อยละ ๑๕.๘๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับน้อย นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ

ตารางที่ ๑๔ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อในอนุภาพ
ของยันต์

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๔. อนุภาพด้านต่าง ๆ ของยันต์ มีอยู่จริง	- มากที่สุด	๑๑๓	๒๒.๖๐
	- มาก	๑๗๓	๓๔.๖๐
	- ปานกลาง	๑๖๗	๓๓.๔๐
	- น้อย	๓๙	๗.๘๐
	- ไม่เชื่อ	๘	๑.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๔.๖๐) เชื่อในอนุภาพด้านต่าง ๆ ของยันต์ว่ามีอยู่จริงในระดับมาก รองลงมา (ร้อยละ ๓๓.๔๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วนน้อย (ร้อยละ ๑.๖๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๕ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อในผู้สร้างยันต์

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๕. ผู้สร้างยันต์ต้องมีอำนาจจิตสูง และมีคาถาอาคมเข้มขลัง จึงจะทำให้ยันต์เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์สูง	- มากที่สุด	๑๕๗	๓๑.๔๐
	- มาก	๑๘๕	๓๗.๐๐
	- ปานกลาง	๑๒๕	๒๕.๐๐
	- น้อย	๒๒	๔.๔๐
	- ไม่เชื่อ	๑๑	๒.๒๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๗.๐๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับมาก รองลงมา (ร้อยละ ๓๑.๔๐) เชื่อในระดับมากที่สุด นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับปานกลางและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๒.๒๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๖ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในฐานะที่ทำให้เกิดพุทธคุณอันศักดิ์สิทธิ์

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๖. สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในยันต์ไทยจะทำให้เกิดพุทธคุณที่ศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๖๘	๑๓.๖๐
	- มาก	๑๘๖	๓๗.๒๐
	- ปานกลาง	๑๙๓	๓๘.๖๐
	- น้อย	๓๓	๖.๖๐
	- ไม่เชื่อ	๒๐	๔.๐๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๘.๖๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๓๗.๒๐) เชื่อในระดับมาก นอกจากนั้นก็คือ เชื่อในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๔.๐๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๗ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาในฐานะเป็นเครื่องเตือนสติให้คนละชั่ว ทำความดี

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๗. สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในยันต์ไทยไม่เกี่ยวกับความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นเครื่องเตือนสติให้คนละชั่ว ทำความดี	- มากที่สุด	๘๙	๑๗.๘๐
	- มาก	๑๕๓	๓๐.๖๐
	- ปานกลาง	๑๗๕	๓๕.๐๐
	- น้อย	๕๓	๑๐.๖๐
	- ไม่เชื่อ	๓๐	๖.๐๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๕.๐๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๓๐.๖๐) เชื่อในระดับมาก นอกจากนั้นก็คือ เชื่อในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๖.๐๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๘ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องความ
เชื่อมั่นในยันต์จะทำให้ยันต์มีอำนาจ

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๘. ความเชื่อมั่นในยันต์จะทำให้ยันต์ มีอำนาจตามที่ต้องการ	- มากที่สุด	๘๑	๑๖.๒๐
	- มาก	๑๓๙	๒๗.๘๐
	- ปานกลาง	๒๐๕	๔๑.๐๐
	- น้อย	๕๖	๑๑.๒๐
	- ไม่เชื่อ	๑๙	๓.๘๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๔๑.๐๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับ
ปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๒๗.๘๐) เชื่อในระดับมาก นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับมากที่สุด
และน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๓.๘๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๑๙ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องการปฏิบัติ
ตามข้อห้ามของการใช้ยันต์อย่างเคร่งครัดจะทำให้ยันต์มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น

ข้อความถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๙. การปฏิบัติตามข้อห้ามในการใช้ยันต์ อย่างเคร่งครัดจะทำให้ยันต์มี ความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น	- มากที่สุด	๑๑๘	๒๓.๖๐
	- มาก	๑๗๓	๓๔.๖๐
	- ปานกลาง	๑๕๘	๓๑.๖๐
	- น้อย	๓๓	๖.๖๐
	- ไม่เชื่อ	๑๘	๓.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๔.๖๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับ
มาก รองลงมา (ร้อยละ ๒๓.๖๐) เชื่อในระดับปานกลาง นอกจากนั้นก็เชื่อในระดับมากที่สุด
และน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๓.๖๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๒๐ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความเชื่อเรื่องคนที่บูชาหรือใช้ยันต์ต้องมีศีลธรรมจึงจะทำให้ยันต์มีอำนาจ

ข้อคำถาม	ระดับความเชื่อ	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๑๐. คนที่บูชาหรือใช้ยันต์ต้องมีศีลธรรมจึงจะทำให้ยันต์มีอำนาจ	- มากที่สุด	๑๘๙	๓๗.๘๐
	- มาก	๑๖๐	๓๒.๐๐
	- ปานกลาง	๑๑๗	๒๓.๔๐
	- น้อย	๒๔	๔.๘๐
	- ไม่เชื่อ	๑๐	๒.๐๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๗.๘๐) เชื่อเรื่องนี้ในระดับมากที่สุด รองลงมา (ร้อยละ ๓๒.๐๐) เชื่อในระดับมาก นอกจากนี้ก็คือ เชื่อในระดับปานกลาง และน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ผู้ร้อยละ ๒.๐๐) ที่ไม่เชื่อเรื่องนี้

ส่วนที่ ๔ การใช้ยันต์และสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในยันต์ไทย

ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเพื่อวัดการใช้หรือการบูชายันต์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับยันต์ของกลุ่มตัวอย่างในส่วนนี้ จำนวน ๑๐ ข้อ ดังผลการวิจัยตามตารางที่ ๒๑-๓๐ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยันต์เพราะความกลัว ภูต ผี ปีศาจ และภัยอันตราย

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๑. ใช้ยันต์เพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ และภัยอันตรายต่าง ๆ	- มากที่สุด	๗๗	๑๕.๔๐
	- มาก	๑๕๑	๓๐.๒๐
	- ปานกลาง	๑๘๐	๓๖.๐๐
	- น้อย	๖๓	๑๒.๖๐
	- ไม่ใช่	๒๙	๕.๘๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๖.๐๐) ใช้ยันต์หรือมียันต์ไว้บูชาเพื่อป้องกันภูต ผี ปีศาจ และภัยอันตรายต่าง ๆ ในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๓๐.๒๐) ใช้ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับมาก นอกจากนี้ก็คือ ใช้ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๕.๘๐) ที่ไม่ใช้ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้

ตารางที่ ๒๒ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยัณฑ์เพราะต้องการ
โชคลาภ ค่าขายดี เกิดสิริมงคล ยศ ตำแหน่ง และหน้าที่การงานเจริญก้าวหน้า

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๒. ใช้ยัณฑ์เพื่อให้เกิดโชคลาภ ค่าขายดี เกิดสิริมงคล ยศ ตำแหน่งและหน้าที่ การงานเจริญก้าวหน้า	- มากที่สุด	๗๒	๑๔.๔๐
	- มาก	๑๕๗	๓๑.๔๐
	- ปานกลาง	๑๗๘	๓๕.๖๐
	- น้อย	๖๐	๑๒.๐๐
	- ไม่ใช่	๓๓	๖.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๕.๐๐) ใช้หรือมียัณฑ์ไว้บูชา
เพราะต้องการโชคลาภ ค่าขายดี เกิดสิริมงคล ยศ ตำแหน่ง และหน้าที่ การงานเจริญก้าวหน้าใน
ระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๓๑.๔๐) ใช้ยัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับมาก นอกจากนี้
นั่นก็คือ ใช้ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๖.๖๐) ที่ไม่ใช้ยัณฑ์ตาม
วัตถุประสงค์ข้อนี้

ตารางที่ ๒๓ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยัณฑ์ตามคนอื่นหรือ
ค่านิยมทางสังคม

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๓. ใช้ยัณฑ์เพราะเห็นคนอื่นใช้หรือคน ในสังคมกำลังนิยมเชื่อถือ	- มากที่สุด	๒๑	๔.๒๐
	- มาก	๖๔	๑๒.๘๐
	- ปานกลาง	๑๗๑	๓๔.๒๐
	- น้อย	๑๑๗	๒๓.๔๐
	- ไม่ใช่	๑๒๗	๒๕.๔๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๔.๒๐) ใช้ยัณฑ์หรือมียัณฑ์
ไว้บูชาเพราะเห็นคนอื่นใช้หรือคนในสังคมกำลังนิยมเชื่อถือในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ
๒๕.๔๐) ไม่ได้ใช้ยัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ นอกจากนั้นก็ใช้ในระดับมาก และมากที่สุด
ตามลำดับ

ตารางที่ ๒๔ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยัณฑ์เพื่อศิลปะหรือความสวยงาม

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๔. ใช้ยัณฑ์เพื่อศิลปะหรือความสวยงาม	- มากที่สุด	๑๗	๓.๔๐
	- มาก	๔๙	๙.๘๐
	- ปานกลาง	๑๒๓	๒๔.๖๐
	- น้อย	๑๒๐	๒๔.๐๐
	- ไม่ใช่	๑๙๑	๓๘.๒๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๘.๒๐) ไม่ได้ใช้ยัณฑ์เพื่อศิลปะหรือความสวยงาม รองลงมา (ร้อยละ ๒๔.๖๐) ใช้ยัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นก็คือ ใช้ในระดับน้อย มาก และมากที่สุดตามลำดับ

ตารางที่ ๒๕ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการเลือกใช้ยัณฑ์เฉพาะของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๕. เลือกใช้ยัณฑ์เฉพาะของเกจิอาจารย์ เสียงด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๙๔	๑๘.๘๐
	- มาก	๑๕๐	๓๐.๐๐
	- ปานกลาง	๑๔๙	๒๙.๘๐
	- น้อย	๔๔	๘.๘๐
	- ไม่ใช่	๖๓	๑๒.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๐.๐๐) จะเลือกใช้หรือบูชายัณฑ์เฉพาะของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในระดับมาก รองลงมา (ร้อยละ ๒๙.๘๐) ใช้ยัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นก็คือ ใช้ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๑๒.๖๐) ที่ไม่ได้ใช้ยัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้

ตารางที่ ๒๖ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยันต์เพราะต้องการให้ตนมีอำนาจ บารมีเป็นที่เกรงขามของผู้อื่น

ข้อความคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๖. ใช้ยันต์เพื่อให้เกิดอำนาจ บารมีเป็นที่เกรงขามหรือยำเกรงของบุคคลอื่น	- มากที่สุด	๓๐	๖.๐๐
	- มาก	๗๖	๑๕.๒๐
	- ปานกลาง	๑๖๘	๓๓.๖๐
	- น้อย	๑๐๓	๒๐.๖๐
	- ไม่ใช่	๑๒๓	๒๔.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๓.๖๐) ใช้ยันต์เพื่อให้เกิดอำนาจ บารมี เป็นที่เกรงขามหรือยำเกรงของบุคคลอื่นในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๒๔.๖๐) ไม่ได้ใช้ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ นอกจากนั้นก็คือ ใช้ในระดับน้อย มาก และมากที่สุดตามลำดับ

ตารางที่ ๒๗ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้ยันต์เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ตัวเอง

ข้อความคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๗. ใช้ยันต์เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต	- มากที่สุด	๕๙	๑๑.๘๐
	- มาก	๑๕๔	๓๐.๘๐
	- ปานกลาง	๑๙๓	๓๘.๖๐
	- น้อย	๕๓	๑๐.๖๐
	- ไม่ใช่	๔๑	๘.๒๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๘.๖๐) ใช้ยันต์เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ตัวเองในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๓๐.๘๐) ใช้ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับมาก นอกจากนั้นก็คือ ใช้ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๘.๒๐) ที่ไม่ใช่ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้

ตารางที่ ๒๘ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการผลของการใช้ยันต์มีส่วนช่วยเตือนสติให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย ละชั่ว ทำดี

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๘. การใช้ยันต์มีส่วนช่วยเตือนสติให้ท่านระลึกถึงพระรัตนตรัย ละชั่ว ทำดี	- มากที่สุด	๑๑๖	๒๓.๒๐
	- มาก	๑๗๖	๓๕.๒๐
	- ปานกลาง	๑๔๔	๒๘.๘๐
	- น้อย	๓๙	๗.๘๐
	- ไม่ใช่	๒๕	๕.๐๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๕.๒๐) ใช้ยันต์เป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย ละชั่ว ทำดีในระดับมาก รองลงมา (ร้อยละ ๒๘.๘๐) ใช้ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นก็คือ ใช้ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๕.๐๐) ที่ไม่ใช่ยันต์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้

ตารางที่ ๒๙ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามผลการใช้ยันต์มีส่วนทำให้ไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล ถวายทาน

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๙. การใช้ยันต์มีส่วนทำให้ท่านไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล ถวายทาน	- มากที่สุด	๗๑	๑๔.๒๐
	- มาก	๑๓๖	๒๗.๒๐
	- ปานกลาง	๑๖๖	๓๓.๒๐
	- น้อย	๗๙	๑๕.๘๐
	- ไม่ใช่	๔๘	๙.๖๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๓.๒๐) ระบุว่า การใช้ยันต์มีส่วนทำให้เขาไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล และถวายทานมากขึ้นในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๒๗.๒๐) ระบุว่า การใช้ยันต์มีผลต่อเรื่องนี้ในระดับมาก นอกจากนั้นก็อยู่ในระดับมากที่สุดและน้อยตามลำดับ และมีบางส่วน (ร้อยละ ๙.๖๐) ที่ไม่ว่า การใช้ยันต์ไม่มีผลต่อเรื่องนี้

ตารางที่ ๓๐ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการใช้นัดเพื่อความหลัง ความศักดิ์สิทธิ์

ข้อคำถาม	ระดับการใช้	จำนวน (n = ๕๐๐)	ร้อยละ
๑๐. การใช้นัดโดยภาพรวมของท่าน มุ่งไปที่ความหลัง ความศักดิ์สิทธิ์	- มากที่สุด	๖๑	๑๒.๒๐
	- มาก	๑๑๘	๒๓.๖๐
	- ปานกลาง	๑๓๘	๒๗.๖๐
	- น้อย	๖๔	๑๒.๘๐
	- ไม่ใช่	๑๑๙	๒๓.๘๐
รวม		๕๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๓๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๒๗.๖๐) ใช้นัดเพื่อความหลัง ความศักดิ์สิทธิ์ในระดับปานกลาง รองลงมา (ร้อยละ ๒๓.๖๐) ไม่ได้ใช้นัดเพื่อเป้าหมายดังกล่าว นอกจากนั้นก็อยู่ในระดับมาก มากที่สุด และน้อยตามลำดับ

